

Obsah

PROLÓG

Zmenami k lepšiemu?

Jaroslava Čajková 1

SCÉNICKÁ ŽATVA

Oáza tvorivosti

Ľubomír Šarik 2

Scénická žatva – ako ďalej

Jozef Krasula 8

Veľkosť a problémy Scénickej žatvy

Alena Štefková 11

Konštitučné memorandum ochotníckych divadiel

Maroš Krajčovič 12

Ako ďalej v amatérskom divadle?

J. Čajková – M. Kičiňová, V. Kunovská, B. Uhlár 15

TÉMA ČÍSLA

Polstoročie čitateľskej radosti

Eva Palkovičová 17

Príbeh z Maconda

G. G. Márquez – Jozef Krasula 20

G. G. Márquez: Sto rokov samoty

Šimon Spišák a DS Slúchadlo 29

Z hispánskej prózy pre recitátorov

i divadelníkov

Renáta Bojničanová 35

Slovenská próza v popradskej Commedii

Vlado Benko 36

FESTIVALY

Ochotníci a autorské divadlo

Miroslav Zwiefelhofer 41

Festival v Trebišove oslavoval štvrtstoročnicu

Michaela Piesyk 43

Unikátna jubilujúca Naša Vansovej Lomnička

Ľubica Bekéniová 46

Súčasným pohľadom na minulosť

Gábor Körömi – Zsuzsanna Kozsár 49

ZA HRANICU

Úspešné slovenské divadlo v zahraničí

Jozef Krasula 51

Uložiť ako na zahraničných festivaloch

Alexandra Štefková – Pavol Viecha, 52

Tereza Stachová

Festival DVD / Děti – Výchova – Divadlo

v Prahe, alebo dramatická výchova 55

na Slovensku v pohybe

Marica Harčariková 55

ZO ŽIVOTA DIVADELNÍKOV

Netradičné odovzdávanie Dosiek

Jaroslava Čajková 56

Dvojdnie – Kamaráti kamarátom

Vlasta Kunovská 57

Pamätná noc na Považí

Tomáš Bořuta – Alena Patková 58

– Mika Vargová

SPOMIENKY

Odišiel dobrý človek a divadelník

Miki Fehér 60

Zmenami k lepšiemu?

Nielen strany, ale aj súbory a podujatia prechádzajú etapami, ktoré ich môžu posunúť k lepšiemu či horšiemu smerovaniu, ba zastaviť či ukončiť ich vývoj a existenciu. Našťastie, človek má možnosť ovplyvňovať svojimi rozhodnutiami aj konaním prirodzené cykly spoločenských javov. Môže posúdiť ich zmysel a význam a zasiahnuť do ich životného cyklu. Aspoň v týchto prípadoch môže vedome a zámerne predlžovať existenciu alebo ju nerozvážne skončiť.

Po revolúcii v roku 1989 zaniklo viacero kultúrnych podujatí s tradíciou, vznikli však aj podujatia zakladajúce novú tradíciu. Aj divadelné súťaže majú za sebou dosť historických ukončení i divadelných začiatkov. Niektoré si však dlhoročnú pevnú tradíciu a štruktúru udržiavajú, iné zasa svoju koncepciu menia a prispôbujú spoločenskému vývoju, aby sa udržali. K takým patrí aj Scénická žatva, ktorá tento rok hostila diskusné fóra k jej existencii, a rozhovory pokračovali a pokračujú aj po nej.

Potešujúce je, že nie je ani v záujme štátnej kultúry, ani divadelníkov a ani mesta Martin vrcholný festival amatérskoho divadla ukončiť, hoci pomaly, ale iste sa Scénická žatva blíži k svojej storočnici. Naopak, všetci, čo s ňou majú do činenia, ju chcú uchovať aj pre nasledujúce generácie a vliať jej energiu do ďalšej stovky. Rozhodne všetci chcú uchrániť podstatu Scénickej žatvy, prečo si ju divadelníci a Ústredie slovenských ochotníckych divadiel, hoci ešte pod iným názvom, vytvorili: predstaviť najlepšie slovenské ochotnícke/amatérske divadlá, diskutovať o nich, vzájomne sa inšpirovať a zbierať nové impulzy formou ďalšieho vzdelávania i kontaktov s amatérskym divadlom v zahraničí. Avšak tradíciu, ktorá sa začala po revolúcii v roku 1990 v podobe udeľovania Ceny za tvorivý čin roka, sme už rokom 2016 uzavreli. V tomto roku sa cena neudeľovala, hádam budú organizátori Scénickej žatvy myslieť na spôsob jej náhrady alebo kompenzácie. Z množstva úvah, vyjadrení a návrhov k Scénickej žatve i ďalšiemu organizovaniu amatérskoho divadla na Slovensku sme tvorili aj tému tohto čísla a verejná diskusia k nej sa nekončí.

Zo Scénickej žatvy vyplynula aj druhá téma – vzťah prozaického diela a jeho divadelného stvárnenia. Zdanlivo náhodne sa v ňom ocitli dramatizácie jedného z najväčších svetových románov, no náhodu určili práve inscenácie, ktoré patrili v posledných predchádzajúcich rokoch k tým najlepším dramatickým úpravám. Jubilejné výročie narodenia veľkého autora i vydania jeho diela: Gabriela Garcíu Márqueza a jeho Sto rokov samoty, ktoré ako prvý úspešne predstavil Peter Zemaník v roku 1982 na Hviezdoslavovom Kubíne, možno tiež náhodou korunuje redakčnú snahu tohto čísla.

Sú to práve amatérske, a nie profesionálne súbory, ktoré sa odvážili meniť formu klasického rozprávania na javiskové konanie a feériu slov na feériu akcií. Predpokladom akejkoľvek zmeny je materiál, ktorý jej má podľahnúť, a energia, ktorá ho má meniť. Materiál predstavuje vždy prísľub a nádej pre budúcnosť. Ako však bude tento materiál v budúcnosti vyzerieť, závisí od cieľov, charakteru a kvality zmeny. V spoločnosti aj v divadle.

JAROSLAVA ČAJKOVÁ

Oáza tvorivosti

95. ročník súťaží slovenských divadelných súborov
a prehliadka s medzinárodnou účasťou Scénická žatva 2017,
Martin 25. – 28. 8. 2017

Čo povedať o tohtoročnej divadelnej úrode ochotníckeho divadla? Porovnávať žánrové skupiny, vekové kategórie alebo sa vybrať cestou lineárnej analýzy? Pre diváka je orientačným bodom predovšetkým programová skladba, jej spájanie do blokov, témy tvorivých dielní pre záujemcov, ale predovšetkým spoluúčasť na sprítomnení ľudského bytia cez optiku umeleckého stvárnenia. Preto sme sa rozhodli postihnúť umelecké javy a tvary, ktoré nám poodhalia niečo z ich ideovej a estetickej či umeleckej podstaty v dramaturgickej skladbe jednotlivých dní. Tento ročník Scénickej žatvy vnútorne spájal jednotlivé vystúpenia, v ktorých sa striedali interpreti sólového prednesu a inscenačné projekty. Bolo to šťastné riešenie a nazdávame sa, že dramaturgická skladba každého dňa bola vitálnym spojením rôznych druhov a žánrov javiskového umenia, ktoré vnútorne spájala tematická, ideová či poetická príbuznosť.

To, čo zaujíma dnešných divadelníkov, odzrkadľovala istá skepsa voči vývoju vo svete a duchovnej podstate človeka. Umenie nie je odtrhnuté od života, má aj svoju spoločenskú funkciu a je schopné rozprávať aj podstatne viac, ako len ukazuje a zobrazuje. Tohto roku umeleckú úroveň držali svojimi predstaveniami a interpretačnými výkonmi súbory hrajúce deťmi, mládežnícke divadlo či divadlo poézie. Činoherné súbory až na výnimku absentovali. Nie je naším cieľom analyzovať príčiny, lebo tie divák nevidí a možno ani nepozná alebo sa tým ani nezaobera. Deti, každé svojím spôsobom, zvyrazňovali obavu z vývoja bytia vo svete.

Cez spontánnu hru prinášali na javisko vlastnú výpoveď o závažných spoločenských témach. Boj o moc, strata identity, xenofobické či rasistické prejavy sa stali témami, ktorými deti upozorňujú na problematiku digitalizovaného sveta, sveta ohrozeného samotným človekom. Mládežnícke kolektívy skôr humornou a ironickou nadsádzkou obnažovali svoje generačné problémy a témy. Nuž nečudo, že Scénická žatva sa tohto roku začínala ako chrámové oratórium, ale iba s jednou interpretkou *Ninou Pompošovou* z *Levíc*, ktorá priblížila svoj postoj k Váčkovej básni *Skľúčenosť*. Už samotný názov básne akoby v inotaji oznamoval problematiku súčasného sveta a miesta človeka v ňom. Únosnosť lyrickej výpovede je v texte napnutá po najkrajnejšiu mieru smerujúcu do vnútra animality človeka. Hrozba je tu v deštruktívnej sile absolutistickej dôslednosti racionálnej analýzy. V krutosti tejto analýzy sa jasne črtá reálna možnosť totálnej premeny všetkého pozitívneho v dejinách človeka na negatívny opak: racionálne vyúsťuje do iracionality, božské v človeku sa zvracia na animálne, hra ako uvoľňovanie tvorivej energie prechádza do každodennosti mechanického zvyku vraždiť, láska je schopná plodiť nielen život, ale i smrť, slovo poézie sa premieňa na úzkostný signál zániku. Isto, mladá interpretka uchopila zložitost štruktúry básne tak, ako na ňu dolieha jej posolstvo, ktoré primerane svojmu veku sprítomňuje publiku.

A táto „skľúčenosť“ sprevádzala mnoho inscenácií aj interpretácií. Napriek tomu nebola zničujúca, skôr nás aktivizovala hľadať pod

povrchom javov ich podstatu či príčinu. Je to náhoda?

Alebo sa tieto témy naozaj začínajú bytostne dotýkať aj ľahostajných a nevšímavých jednotlivcov či celej ľudskej spoločnosti? Nevedno...

„Myslíme, aby sme žili..., ale možno by bolo výstižnejšie, že myslíme, pretože žijeme, že spôsob nášho myslenia zodpovedá spôsobu nášho života“ (M. de Unamuno: Tragický pocit života v ľuďoch a národoch). Paralelu s týmto citátom sme mohli

Divadlo VHV, Petrovec, Srbsko – Birds in the house

MoDRé TRaKy, Vráble – Ostrov

nájsť vo viacerých inscenáciách či v kontaktnom, dotykovom priestore arény alebo vo vizuálnosti jednotlivých dejových obrazov či príbehov.

Analyticky, odborne a vecne ľudsky vždy na druhý deň zhodnotila inscenácie pred záujemcami a tvorcami odborná porota; ich reflexia a pohľad sa ocitol aj na stránkach Žatevného chýrnika. Porota pracovala v zložení: predseda Mgr. art. Martin Timko, PaedDr. František Zborník, PhDr. Elena Knopová, PhD., Mgr. art. Alena Lelková a Mgr. art. Patrik Lančarič. Všetci fundovaní odborníci a znalci práce ochotníckych divadelníkov. Preto sa skôr zameriame na morfológiu javovej stránky vystúpení a inscenácií, na ich ideovú a štrukturálnu stavbu, ale najmä na ich pôsobenie na publikum...

Scény Slovenského komorného divadla v Martine sa stali chrámom ochotníckeho divadelného a interpretačného umenia. Keď po Váľkovej Skľúčenosti a príhovoroch hostí otvorila festival projektová manažérka tohtoročnej Scénickej žatvy Mgr. art. Martina Majerníková-Koval, atmosféra sviatku a slávnosti scénického umenia ochotníkov sa začala.

Prvý bol mládežnícky kolektív *Divadelného súboru Lano z Bratislavy*, ktorý uviedol inscenáciu s názvom *Ako na to* v kolektívnej spolupráci pod režisérskou taktovkou Mateja Čertíka. Na takmer prázdnej scéne obnažil problémy dospievajúcich, ako vtipne nazval „párovanie“ Patrik Lančarič. Prvé erotické kontakty boli spontánnou odpoveďou na otázky, ktoré túto vekovú skupinu postavili pred problém výberu, voľby, rozhodnutia a konania pri hľadaní prvých vzťahov zamilovanosti, kde sa predstava prelína s realitou, a vyznievali veľmi presvedčivo. Uchopením,

jednoduchým kostýmom a ironickou nadstavbou predstavili seba a svet, ako na nich doliehajú problémy prvých kontaktov či zamilovanosti. Oslavu idolov, davové až fanatické nadšenie striedala vnútorná sebaspoveď, v ktorej ale chýbal zásadný moment etiky: zodpovednosť za svoje rozhodnutia, voľby a činy. Ich vek vidí tieto javy a možnosti ako fakt, aj keď ide o temporálne pasce, keď zamilovaný žije akoby v dvoch časoch. Ale možno čas merať samotným časom? Interpreti hrali s ľahkosťou a ironickou skratkou v znakovkej štruktúre plnej významov, dopĺňujúcich príbehovú os humorom. Publikum prijalo ich výklad a morfológiu prvých kontaktov dvoch pohlaví pozitívne. Posolstvo z inej strany mohlo vyznieť aj takto: aj keď nemáme kľúč k samotnému bytiu času, môžeme mať vedomie času a vedomie hodnoty času. Čas meriame prosto životom. Život mladých objavuje svoje hodnoty v pokusoch a omyloch, aby dosiahol skúsenosť dospelosti...

Inscenácia hosťujúceho súboru *VHV Petrovec* zo Srbska priniesla na javisko laternu magiku spojením obrazovej projekcie a akcie dvoch interpretov, ktorí okrem vzťahu k divadelnej fantázii predstavili aj niekoľko druhov bábok a spôsob ich vedenia. Scenáristicky a režisérsky ju pripravil hosťujúci Peter Serge Butko. Inscenácia s názvom *Birds in the house* sa pokúšala prostriedkami viacerých divadelných žánrov, techník a médií priblížiť stretnutie ľudí a vtákov. Vo fantazmagorickej temnote scény, znejúcom obraze a maľovanej hudbe obnažila interpretačné schopnosti dvoch účinkujúcich, ale etický konflikt ostal zabalený v celofáne vizuálnych efektov.

Súbor *Slovenského komorného divadla v Martine* sa predstavil komédiou Yasminy

Rezy *Kumšt*. Trojica profesionálnych hercov témou akoby nadviazala na osciláciu ostatných predstavení.

Súbor *MoDRé TRaKy z Vrábeľ* vo svojej inscenácii s názvom *Ostrov* sa inšpiroval predlohou W. Goldinga *Boh múch*. Deti v kontaktnom priestore vysypali z vriec piesok a prekryli obraz vojnových filmových fragmentov z pústej vojny. Túto projekciu chápeme ako znak (inak by sme nemali vidieť amerických vojakov)... Pred nami sa vytvoril ostrov z piesku, kde sa deti uchýlia pred zlobou sveta a večným zápasom o moc. Najprv fungovala kooperácia, ale jeden interpret sa rozhodol prevziať moc nad ostatnými. Medzitým kolektív detí palicami, údermi či gestami vytváral plochu ostrova, lietania, podvodného života, teda svet fantázie a hier. Ale hra sa odrazu zmenila na agresívne uzurpovanie moci a vytvorenie modly. Sfanatizovaný kolektív detí údermi palíc vytvoril ilúziu krutého násillia na jednom svojom partnerovi. Nakoniec sa svet hry ukázal ako fikcia, ale hrozba prechodu z hry do reality v divákovi silno rezonovala spontánnym nasadením aktivity celého kolektívu súboru. Hru režisérsky pripravil Štefan Foltán.

Tému násillia, ale iným spôsobom, priniesol na javisko štúdia *Detský divadelný súbor DRIM z Nitry*. Jeho členovia sa inšpirovali nemeckým filmom *Die Welle* a pod názvom *Vlna.SK* sa pred nami otvárala scéna, ktorej trocha chýbal odstup od hľadiska, aby sa divák nemusel zaoberať atomizovaním jednotlivých výstupov a ich následnou syntetizáciou. Výstupy boli istým ponorom do vnútra postavy a vyžadovali sústavné sústredenie detí. Príbeh o hre, pri ktorej zahynul jeden spolužiak, režisérka Marica Šišková umiestnila do predvojnového hitlerovského Nemecka, kde sa vzťahy medzi priateľmi a kamarátmi začali hierarchizovať podľa rasovej príslušnosti. Opäť motív násillia, ale aj súboj svedomia s vedomím, realitou a skreslenou skutočnosťou. Tú umocňovala stará pochodová nahrávka. Aj keď sme boli na inom mieste a v inom čase, problém sa opäť pred nami vynáral v plnej nahote v podaní detí. V Martine inscenácia trochu stratila rytmus, ale to bola daň za iný scénický priestor.

Dva pohľady detí cez hru na zvrátenosť sveta usilujúceho sa strhnúť moc na svoju stranu. Každý z nás mal tak možnosť (neraz aj nevyhnutnosť) utvárať si vlastnú identitu v neustálom dynamickom procese, ktorý sa nazýva skúsenosť. A deti z týchto súborov premieňali fikciu na javiskový fakt. To už je akt tvorivosti. Čo vlastne tvorivosť (kreativita) je? Bežná predstava sa spája s tým, že tvorivosť je niečo výnimočné a že tvorivé sú len tzv. celebrity. Iná bežná predstava pripisuje tvorivosť iba géniom v oblasti vedy a techniky, vynálezcom či nositeľom Nobelových

cien. Treba povedať, že všetky takéto laické predstavy o tvorivosti sú prejavom a dôsledkom kultúry, ktorá na jednej strane pestuje všeobecnú priemernosť a na druhej strane elitárstvo ako jej prirodzený doplnok. Každý človek by si mal svoju tvorivosť chrániť, ak ju už v sebe objavil, pretože „prehajdákať“ svoj jedinečný tvorivý potenciál znamená premárniť aj svoj život. A úplnou katastrofou je, ak inštitúcie, ktoré sú povolané práve na to, aby tvorivosť objavovali a pestovali v každom dieťati, robia presný opak, t. j. snažia sa všetkých sformovať podľa jedného metra a univerzálnych požiadaviek na taký či onaký spôsob práve vládnucej spoločenskej paradigmy... Tu na javisku deti ukazovali, že nielen napodobňujú, ale premýšľajú a tvoria svoj svet predtým tak, aby si svoju identitu uchovali.

Modré divadlo z Vrábeľ uviedlo svoju fantastickú nonsensovú rozprávku pre deti prostriedkami predtým a prirodzeného sklonu kreovať situáciu priamo pred divákom. Inscenáciu *More vo fľaši* akoby pripravil úplne iný režisér, a nie Štefan Foltán s mládežníkmi. Inscenácia bola plná vtipu, groteskných scén, neskutočných situácií, hraná s nasadením a radosťou zo samotnej hry, ktorej výsledkom nie je tovar, ale znak. Hra na námorníkov využívala všetky rozmery kreativity: od práce s rekvizitou cez vytváranie neskutočných vzťahov až po insitnú interpretáciu. No divák sa nechával unášať skutočnou radosťou z hrania na postavy pochádzajúce z neexistujúcej krajiny a plávajúce po mori, uzavretom vo fľašiach. Tvorivosť naozaj nemôžete predstierať. Buď ju máte, alebo môžete iba zvonka imitovať prejavy života iných. Kde skončia námorníci? V debne, na ktorej prepíšu slovo v nápisu „v tejto debne je rum“, aby sa dostali na kontajnerovú loď a na skutočné more. No skutočnou je ich radosť z tvorby a odkrývania svojich schopností v improvizáciách priamo pred divákom. Jeden režisér, dva odlišné prístupy k predlohe a dve vekové skupiny – deti a mládež. Výsledkom boli úprimné a kreatívne presvedčivé interpretačné výkony členov oboch súborov, aj keď v prvom bola témou brutalita a násillie, boj o moc a postavenie, zatiaľ čo v druhom dominovali humor, vtip, improvizácia a radosť z hry. Devízou kontaktujúcou publikum bol úprimný smiech.

V divadle poézie *Zádrapky zo Senice* a inscenácii *Vlci v metre* sme sa ocitli v poézii konfrontovanej s obrazom, ktorý ju nekomentoval, ale vytváral pomocou svetelných efektov a lexanu, matnej plochy, svet vlčí a svet ľudský spojený v temnote, bizarných stretnutiach a kontamináciách. Kontúry postáv a montáž textov viacerých autorov sa dostávali do prostredia, v ktorom pred nami vznikala nová vizuálna skutočnosť, odlišná od povahy a zmyslu textu. Divadlo *Zádrapky* nás koncentrovane

a v sústreďenom rytme vťahovalo do sveta slov, obrazov, ich vzájomnej konfrontácie s blikajúcim svetlom. Čo nás spája a čo rozdeľuje? Vlčí a ľudský svet a život akoby plynuli paralelne alebo bol jeden súčasťou toho druhého. Estetický a umelecký zážitok z divadla poézie, ktoré nebolo konštruktom, ale vznikalo z obrazov a slov priamo pred divákom. A zážitok sa mohol niesť na vlnách predstavivosti, lebo nič nebolo dopovedané a objasnené. Bola to anatómia života spoločnosti, kde vládnu normy a zákony diskvalifikujúce isté svety navzájom. Inscenáciu divadla poézie režisérsky, dramaturgicky a scénograficky pripravila Linda Petráková.

Divadelný súbor *Šesť Pé* z *Partizánskeho* sa inšpiroval poviedkou Gabriela Garcíu Márqueza a svojej inscenácii dal názov *Svetlo je ako voda*. Pred rokmi Márquezova poviedka Najkrajší utopenec na svete vytryskla z poetiky magického realizmu. Inscenácia *Svetlo je ako voda* je skôr zázračným reálnom. Skupina mladých študentov a dvaja súrodenci s rodičmi či učiteľka tvoria spoločnosť, ktorú pretvárajú fantastické predstavy a premeny reality na zázračnú krajinu. A tak sa túžba po plavbe a oceáne, naznačená scénicky aj reálnou vodou v bazéne, mení na cestu iným smerom. Spojenie svetla so živlom vody sa udialo pred očami divákov pomocou svetelného dizajnu. Problém inscenácie bol však v tom, že zaujímavá vytvorená konštrukcia inscenačného tvaru potrebovala mladý kolektív. Starší herci zo *Šesť Pé* iba ukazovali, ako sa hrajú na mládež. To, čo v súbore Modré divadlo fungovalo ako živelný a pravdivý komický príbeh o túžbe plaviť sa po mori, v inscenácii *Svetlo je ako voda* predstieralo vek imitujúci skutočnosť. Inak pôsobivé predstavenie s presným rytmickým kódom bolo príťažlivou ukážkou inscenačnej odvahy a hľadania nových spôsobov a technológií, ako prezentovať fantastický príbeh. Nazdávame sa, že niektoré ruptúry spôsobil aj priestor.

Úvodom k nasledujúcej inscenácii divadla poézie bola interpretácia prózy Sone Urikovej *S prvou hviezdou*, ktorú zamatovým altom predniesla Iveta Kloptová z *Ružomberka*. Príbeh o rodinných vzťahoch manželov kolabuje na neschopnosti porozumieť jeden druhému. Mužský a ženský aspekt tu ostro kontrastovali ako čin a pasivita či odmietanie a to všetko na pozadí rozprávania o vianočnom čase, kaprovi, darčekom i zrade. Recitátorka svoju interpretáciu postavila na stanovisku ženského princípu a tým sa príbeh zdramatizoval. Bez dôslednej interpretácie, rytmického členenia rozprávača v prvej osobe, by príbeh nezarezoval tak podmanivo. Prednes ho obohatil živým slovom, jeho intonácia, gradácia či tajomstvo až do polohy metafyziky párového spoluzitia. Prednes vyprovokoval úvahu o tom, ako spolu komunikujeme.

Radoslava Lekýrová

Na prvý pohľad sa zdá, že nie je nič ľahšie, ako komunikovať či nadviazať komunikáciu. Žijeme celkom isto ak nie v ére komunikácie, tak aspoň v ére komunikačných prostriedkov – masových, elektronických – s globálnym dosahom. Napriek tomu práve živý ľudský styk a stretnutie človeka s človekom je pôvodnou a nenahraditeľnou formou komunikácie. Človek je komunikatívna bytosť, ktorá nemôže žiť bez komunikácie s druhými ľuďmi, a žiadna „náhrada“ v tomto smere nie je uspokojivá. Komunikatívnosť je vnútorná potreba zdravého jedinca a jeho vývoja. Z ľudského hľadiska je komunikácia dokonca cieľom, nie prostriedkom života, pretože iba v komunikácii s druhými môžeme prežívať fakt, že nie sme osamotení a izolovaní. Hodnota živej komunikácie je založená na partnerstve, vzájomnosti a chápaní.

Na túto tému, ale v inej podobe rozprávania bola inscenácia divadelného súboru *Bebčina* z *Novej Dubnice* podľa prózy Etgara Kereta *Saláma*, ktorú našťudovala Miriam Martináková. Izraelský autor predstavuje svet detstva a hry a jeho protiklad – vojnu ako stálu hrozbu. Súbor na prázdnej scéne mal iba novinové hárky. Z nich interpreti robili lietadielka, neskôr sa hrali guľky. Ale až skrytá významovosť obnažila metaforu príbehu, kde sa detská hra mení na guľku zo zbrane. Kolektívna interpretácia dievčat a chlapcov v bielych košeliach a čiernych nohaviciach akoby odrážala polaritu v detskom

svete a výchove na vojaka. Polaritu sme vnímali cez kostýmový znak, po ktorom nasledovalo slovo. Spoločné prehovory chóru dodávali inscenácii dynamiku, napätie a opäť odhaľovali podstatu násilia a agresivity. Vari aj to je spôsob komunikácie? Ak áno, tak s negatívnym znamenkom...

A téma násilia sa premietla aj do prednesu *Petra Podolského zo Senca*. Text Jana Těsnohlídka ml. *Rasistická poezia* bol vybudovaný rytmickým klimaxom, gradáciou intenzity hlasu a opakovaním rasistických hesiel súčasnosti. Niesol si v ruke kameň, ale ten nedával na hrob, ale vkladal doň ťažobu témy a odhodil ho na zem, aby sa zbavil vnútornej tiaže aj obrazným spôsobom.

Michal Kvaššay vošiel do scény a tento kameň ťažoby ľahko posunul. Jeho príbeh bol presiaknutý čiernym humorom. Text Jamesa Thurbera *Debna, aby som sa do nej mohol schovať* interpret podával skôr ako komickú osobnú skúsenosť než zábavný príbeh, ale v závere sa vyjavila pointa: ak sa chceš skryť pred svetom, nemôžeš sa schovať do debny. Svet síce nevidíš, ale odchádzaš osamotený z tohto sveta. Utiect pred údelom života sa nedá. Ani vlastným rozhodnutím.

Tematický oblúk sa uzatváral hosťujúcim predstavením *Túlavého divadla* s inscenáciou *Hamlet, alebo nálež lebky* vo foyeri divadla, kam sa herci uchýlili pred dažďom. Hru režíroval Jakub Nvota.

Program predposledného dňa otvorila prednesom *Radoslava Lekýrová z Velkého Krtíša* – svojou interpretáciou P. O. Hviezdoslava *Margita*. Prichádzala bosá a baladickosť textu zvýraznila tým, že výtvarne a akusticky prelievala vodu z hrnčeka do hrnčeka, vodu ako živel, v ktorom sa skončí život Margity. Prednes bol budovaný dramatickou štruktúrou – pauzami, pohľadmi, hlasovou a intonačnou melodikou verša. Aj *Veronika Mészárosová z Levíc* používala rekvizitu, boli to hrkálky. Jej prednes Friedricha Nietzscheho *Ohnivě znamení* sa začínal v sede a významy dopĺňala zvukom hrkállok. Celý prejav tak nadobúdala charakter magického iniciačného kruhu. V oboch interpretáciách mala rekvizita svoje opodstatnenie a tvorila vizuálny, akustický a rytmický podklad pre rezonanciu veršov.

Objavil sa aj fenomén noriem v spoločnosti. Žijeme v normatívnom, dokonca znormovanom svete. Normy slúžia na reguláciu a koordináciu konania a správania ľudí v spoločnosti. Na každú normu sa viaže sankcia. Avšak slovo sanctio nemá len negatívny význam ako zákaz a trest, ale aj pozitívny v zmysle potvrdenia, schválenia, ustanovenia či posvätenia. Sankcionovanie nie je len trestanie, ale predovšetkým vyhlásenie niečoho za posvätné, t. j. nezmeniteľné a nedotknuteľné. Sankcionovanie nie je len

verejné a inštitucionálne, ale to najintímnejšie: ukrýva sa vo svedomí človeka. Svedomie je pozitívna duchovná sila, zrejme tá posledná zábrana. Norma je jednoducho miera, meradlo. To vedeli aj antickí filozofi sofisti. Vráťme sa však do priestorov štúdia v Martine, kde sa predstavil hosť prehliadky *Bažantova loutkářská družina z Poniklé z Česka*. Jeden interpret, súčasne aj režisér Tomáš Hájek, herec aj zručný animátor, predstavil pomocou meotaru vystrihovačkami príbeh Julesa Verna *Zmatek nad zmatek*. Chvilku rozprávany, chvíľu komentovaný príbeh v dobovom kostýme z konca 19. storočia striedal s umne vytváranou skladačkou priehľadných figúrok nakreslených na celuloide. Príbeh o vedcoch, ktorých k neúspechu privedie chyba vo výpočtoch pre vstupy nejakej panej, bol vtipnou alegóriou na svet pretvárk a vonkajškových obrazov o ňom samom. Tak sme sa dozvedeli, prečo dielo o ceste do vesmíru sa Vernovi nepodarilo napísať. Princípál, herec aj rozprávač Tomáš Hájek prezradil divákovi pravú príčinu, ale komickou nadsádzkou. V skutočnosti celé rozprávanie bolo parafrázou o falošnej tvorivosti. Vtipná a nápadmi sŕšiacia produkcia spája techniku animácie s hereckým prejavom.

Mládežnícky súbor *Bebčina z Novej Dubnice* si ako tému inscenácie *Len tak... pre radosť...* vzal na mušku vlastné skúsenosti s realitou, zážitkami a predstavami, ktoré v časovej konfrontácii vyznievali rovnako skepticky ako prvá skúsenosť. O čo išlo? Súbor v priestore len so stoličkami vytváral obraz skupinového spoluzitia mladých ľudí, ktorým chýbali finančné prostriedky na uskutočnenie cieľa – udržať hudobnú skupinu chceli tým, že budú chodiť na brigády. Vlastné skúsenosti z reálneho života interpretovali komickým zveličením, striedaním obrazu, situácie a slovného komentára či dialógu. Scénickou montážou sa režisérke Miriam Martinákovovej podarilo predstaviť svet skúsenosti a fikcie. Po skončení štúdií dostali ako ponuku od úradu práce tie isté miesta, ktoré si vybrali ako brigádu, teda nie možnosť pracovať vo svojej profesii. Byrokratický kruh sa uzatvoril, ironická nadstavba obnažila strnulosť systému a rozčarovanie mladých ľudí z tejto skúsenosti. Interpreti sa hrali na postavy, ale tak, že sami seba predstavovali v týchto úlohách. Akési divadlo v divadle, spomienka a prítomnosť konfrontovaná s nesplnenými predstavami. Priblížili svoj generačný svet a jeho problémy. Aj Epikuros, s ktorým sa spája hedonizmus (pôžitok a rozkoš ako kritérium dobrého života), radil, že „nemôžeme žiť príjemne, ak nežijeme rozumne, krásne a spravodlivo“. Bola to jeho záhrada, oáza šťastia. U nás ostrov tvorivosti.

Hosť prehliadky, český súbor *Relikty z Prahy*, v inscenácii *F. Racek (Život a dielo)* divákov pozýval na kar, pohrebnú hostinu za dlhým

Modré divadlo, Vráble – More vo fľaši

stolom. Zložito štruktúrovaná výstavba diela predpokladala isté poznanie diela Čechova či Karla Čapka. V skutočnosti tu „umrelo“ falošné, predstierané umenie, falošne úspešný herec. Súbor využíval projekciu, kamerové záznamy a inú techniku, aby sprítomnil exponovanú tému. Neľahko ju uchopil, lebo ju ladil smerom k falošnému intelektuálovi v hľadisku. Kostýmovanie mužov do ženských šiat či spomienky na príchod k stolu si vyžadovali mentálne sústredenie. Diváci sedeli oproti sebe, oddeľoval ich stôl a videli reakcie tých na druhej strane. Trpký obraz nás samotných... Inscenácia narábala s rôznym časom, tempom, slovom, obrazom, bola „postmodernou“ skladačkou rozbitého celku života ako kontinua. Umelec nemôže predstierať, že tvorí umenie, môže ho iba skutočne vytvárať a ponúkať v pluralite pohľadov všetkým divákovi. Možno práve toto uvedomenie seba ako tvorcu bolo cieľom režisérov Adama Pospíšila a Šimona Stibureka.

V priestore stanu pred DK Strojár sa predstavil súbor *effecteD* zo Senca, ktorý vo svojej inscenácii či skôr parodickom performatívnom predstavení *Toto je...* priamo na zábave odkrýval svet súčasného mladého človeka. Ten chápe svet hip-hopu ako poetickú výpoveď o dobe, v ktorej sa ocitol. Interpreti nechávali diváka v neistote, či ide o hru, zápas o mikrofón alebo o skutočné hudobné vystúpenie naplnené repovými rytmami, textami súčasnej kultúry a zábavy... Poetika vzdoru a sebarealizácie, zápas o uchovanie vlastnej identity tak dostávali v interpretácii troch dievčat a jedného chlapca príchuť reality, ale súčasne aj kritický pohľad na predpojatost a konvenčný prístup publika k niektorým umeleckým dielam

súčasnosti. Bol to pragmatický obraz vzdoru a irónie nášho pohľadu na „krásne“ umenie. Skupina mladých divadelných nadšencov nás viedla cestou, ktorú ešte nepoznáme, a kladieme si otázky, či to je umenie alebo nie. Určite je táto výzva zakomponovaná v scenári Zuzany Kolečákové a na javisku ju realizoval režisér Vojtech Kolečák. Hranica medzi skutočnosťou a fikciou sa zotrela. Ostala iba otázka pravdivosti či vedomej lži? Teda, čo je dobrý život? Ako ho žiť? Aj to boli otázky mladých divadelníkov, ktoré nám divákovi položili, ale nehľadali odpoveď. Úsilím mladosti búrali bariéry tradičného chápania umeleckej formy a vzdorovali svetu ukrytému v škrupine pretvácky. Spoločenské formy života rámcujú naše individuálne formy života. Mladí divadelníci zo Senca ich prekročili a hľadali umeleckú výpoveď v pragmatickom svete, ktorý nás obklopuje.

Národnostné divadlá na prehliadke reprezentoval detský divadelný súbor *Pogácsakedvelűk* (*Milovníci torty*) z Komárna. Ich inscenácia bola kolektívnym dielom hry a fantázie a kritickým obrazom nášho života, ktorého ťažobu naruší nečakaný nález. *Bolo raz jedno repnisko* (Volt egyszer egy répa föld) v rézii Roberta Labodu bolo sondou do nášho vnútorného sveta, materiálneho chápania mravných hodnôt a kritikou takého prístupu k životu. Kolektívne herectvo vychádzajúce z princípov tvorivej dramatiky odrážalo každodenne ťažko pracujúcich ľudí kdesi na fiktívnom poli, kde vykopú lesklý kotúč. A odrazu sa zmenia všetky vzťahy a spôsob komunikácie. Pritom sme vždy vnímali kolektívnu tvorbu obrazov vyjadrujúcich medziľudské vzťahy. To nám ukázali deti zo súboru na scéne.

Tvorivá dielňa Klaun v hračkárstve

Diváci si mohli pozrieť aj tradičné ľudové bábkové divadlo *Tyjátr*, ktorého princípál aj interpret Ivan Gontko predviedol príbeh z archívu Antona Anderleho *Don Šajn alebo márnوترatný syn* tradičnými ľudovými marionetami.

Jediný zástupca činoherných kolektívov bola divadelná skupina *DISK* z Trnavy. Inscenácia *Continuo Hommage à Milan Brežák* v réžii Blaha Uhlára bola na jednej strane oslavou ochotníckeho divadla prezentovaného cez spomienku na jedného interpreta. Tvarom však odrážala model zmutovaný z iných inscenácií. Bola to možno iba úmyselná provokácia alebo excerptovanie jazyka ulice v expresívnych situáciách. Nevedno. Inscenácia žije svojím životom. Divadlo je pluralitným druhom umenia a divák sa musí

sám rozhodnúť, na ktorej produkcii sa zúčastní. Nie je potrebné reptať na adresu tvorcov... Herecky hrali bravúrne.

Okrem tvorivých dielní zaujala aj panelová diskusia *Scénická žatva – ako ďalej*, na ktorej sa zúčastnil aj generálny riaditeľ NOC v Bratislave Ing. Jaroslav Mendel. V diskusii zazneli aj otázky týkajúce sa života divadelných ochotníkov na Slovensku.

Scénická žatva predstavila najlepšie umelecké diela ochotníckeho

roka na Slovensku. Aj keď sa neudeľovala Cena za tvorivý čin roka, detské a mládežnícke kolektívy ukázali, že otázky života, umenia a divadelnej kultúry ich bytostne zaujímajú. Ale predsa jednu cenu predstavili publiku. O jej udelení sa na Slovensku ako prví dozvedeli divadelníci na slávnostnom otvorení. Cenu dostala Scénická žatva ako najstarší divadelný festival ochotníkov na svete. Krištáľový artefakt priniesol priamo z Monaka predseda Slovenského strediska AITA/ IATA Mgr. Jozef Krasula, ArtD.

Nám ostáva iba zaželať 95-ročnej mladici Scénickej žatve 2017: Ad multos annos!

LUBO ŠÁRIK
Foto: René Miko

Scénická žatva, ako ďalej?

Sugestívna otázka, ktorá by si žiadala rázne a jednoduché odpovede a následné riešenia, ale také nie vždy máme poruke a problémy musíme riešiť postupne.

Tak sme to robili aj po veľkých spoločenských zmenách v roku 1989, keď sa zmenilo politické aj štátoprávne usporiadanie spoločnosti a územnosprávne rozdelenie. To malo za následok množstvo zásadných zmien: z troch krajov vzniklo osem; niektoré inštitúcie, ktoré riadili a zodpovedali za amatérské divadlo, zanikli a iné vznikli; zmenilo sa alebo čiastočne zaniklo tzv. zriaďovanie súborov. Zmien, často chaotických a politicko-účelových, bolo príliš veľa a predošlý systém organizácie a riadenia amatérského divadla, ktorý (ak neberieme do úvahy, že ho politicky ovládal, kontroloval a nepohodlných prenasledoval) fungoval, bol neudržateľný. Keď to vyzeralo na totálny kolaps, našlo sa pár ochotných a schopných ľudí, ktorí sa združili do tzv. senickej

iniciatívy. Bolo to zoskupenie divadelníkov, ktoré pomohlo na svet systému fungujúcemu s drobnými zmenami až dodnes.

Pokiaľ si pamätám (a pamätám si toho za cca 40 rokov, čo robím amatérské divadlo, naozaj dosť), vždy bol niekto nespokojný, písal podpísané sťažnosti aj anonymy, búchal dverami a intrigoval. Väčšinou to boli tí, ktorí nevyhrali, nepostúpili, nedočkali sa uznania. Ale to nie je podstatné, dôležité je, čo hovoria a ako argumentujú.

Skúsím spísať zopár svojich návrhov a argumentov, ktoré by mohli naznačiť nejaké riešenie. Ale predtým by som otázku k Scénickej žatve rozšíril na: Amatérské divadlo na Slovensku, ako ďalej?

1. Systém postupových prehliadok

V dnešnej situácii, keď máme 8 vyšších územných celkov a 79 okresov (+ Bratislava

a Košice), nie je fyzicky, finančne ani organizačne možný návrat k tzv. kategorizácii (tri kategórie A, B, C). Ako by sa do cca 6 týždňov (víkendov), keď sa dejú krajské prehliadky, vošlo 8 krajských súťaží v troch kategóriách? To by bolo spolu 24 krajských súťaží! A to nerátam prehliadky detskej dramatickej tvorivosti, súťaž dospelých hrajúcich deťom a iné. Akým spôsobom by sa organizoval výber do celoslovenských kôl? Tzv. výberová porota (alebo aspoň jeden človek) by mal obísť prehliadky, aby vybral postupujúcich. Ako zabezpečiť, aby sa tam dostali najkvalitnejšie inscenácie? V jednom kraji môžu byť tri vynikajúce predstavenia a v inom kraji ani jedno... A bude mať celoslovenská prehliadka 24 účastníkov a trvať týždeň?

Na druhej strane je pravda, že pomerne úzku špičku tvorí cca 8 – 10 súborov, ktoré sa na Scénickej žatve opakujú, sem-tam sa vymenia a iné súbory nemajú šancu sa tu prezentovať a konfrontovať. Čo s tým? Navrhujem vytvoriť dve kategórie – 1. kategória (nazvime ju pomocne kategória vyspelých divadiel) a 2. kategória (začínajúce a tradičné divadlá). Po úroveň krajských prehliadok by platil rovnaký systém ako doteraz (spoločná prehliadka pre všetky činoherné divadlá a divadlo mladých) a len na celoslovenskej úrovni by obidve kategórie mali svoje vlastné celoslovenské prehliadky a z nich by minimálne víťaz (prípadne 2 či 3 inscenácie) postupoval na Žatvu. Okrem Belopotockého Mikuláša pre 1. kategóriu by to mohla byť napríklad terajšia prehliadka v Trebišove alebo v Čadci pre 2. kategóriu. V kategórii prednesu a divadiel poézie, detskej dramatickej tvorby a divadla dospelých pre deti by sa nemenilo nič (ak sa nerozhodnú odborníci v tejto oblasti inak).

2. Poroty – ich postavenie, hodnotenie, výber

To je aj pre mňa ako človeka z praxe veľmi citlivá otázka – aj keď by nemusela a ani nemala byť... Zažil som možno stovky rôznych porôt, hodnotení a aj ja som zistil, čo je to úspech aj odmietnutie. Možno by som spočítal na prstoch jednej ruky, keď som si po hodnotení nášho predstavenia povedal, že pred takým porotcom či hodnotením klobúk dolu! Porotca by nemal hodnotiť, či súbor naplnil JEHO predstavu, ako by to malo byť, ale mal by celé dielo hodnotiť na základe ambícií samotného súboru a cieľov, ktoré si stanovil: vycítiť a spoznať, o čo sa tvorcovia usilujú a EMPATICKY sa snažiť dopracovať k tomu, prečo sa to podarilo, resp. nepodarilo. Zároveň by mal spoznať, čo je prínosom v danej inscenácii pre ďalší rozvoj súboru, ale aj celého hnutia. Inú hodnotu má vlastná autorská vec, originálne scénické stvárnenie, dramatizácia dosiaľ

neinscenovaného diela, objavnosť, aktuálnosť, schopnosť komunikovať aj so zahraničným divákom, schopnosť používať divadelnú metaforu, skratku, obraz. A nie iba rutinné spracovanie osvedčenej predlohy s výbornými hereckými výkonmi alebo prázdna forma, ktorá sa rok čo rok opakuje. Na toto často zabúdajú viacerí členovia porôt, ktorí tento rozdiel nepoznajú. Nepoznajú históriu amatérského divadla ani jeho úroveň za hranicami Slovenska. Inak by sa nemohlo stať, že inscenácia, ktorú nepustia z kraja, sa ocitne na európskom divadelnom festivale či zvíťazí na špeciálnej európskej divadelnej prehliadke. V súčasnom trende, keď často na víťazstvo či postup stačí na javisku len (divadelne) provokovať, keď forme chýba akýkoľvek myšlienkový či umelecký obsah, mnohí tvorcovia rezignujú na divadlo celkom alebo aspoň na účasť na súťažných prehliadkach. V porotách zasadajú vzdelaní, ale často neskúsení mladí odborníci, ktorým chýba dostatočná prax a cit v hodnotení amatérského divadla. Často to pôsobí, ako keby si na amatérskej scéne skúšali, čo všetko vedia, ako dokážu byť kritickí a boja sa to povedať na tej profesionálnej. No a vrcholom býva, keď sa na celoslovenskej prehliadke či dokonca na Žatve v diskusii vyjadrí porotca, že „nemám k tomu čo povedať“ alebo „k tomu sa nevyjadrujem“, alebo „súhlasím s tým, čo už bolo povedané“. V porote chýbajú skúsení a schopní amatérski tvorcovia, ktorí by vedeli komunikovať s divadelníkmi ich jazykom, akému by tvorcovia rozumeli, a ktorí by sa zamerali na faktické chyby a vyhli sa prázdnomu a nezrozumiteľnému teoretizovaniu.

3. Prémia/Cena za tvorivý čin roka

Získal som ju s predstaveniami v Partizánskom a Prievidzi spolu trikrát a veľmi si to vážim. No aj napriek tomu, že aj tento rok máme svoje železko v ohni, som rád, že sa prémia neudeľuje. Prečo? Preto, lebo konečne prestanú zákulisné reči, závisť, nepravosť a vráti sa do hľadiska pohoda, do stanu kamarátstvo a stratí sa podozrievanie poroty, že nadržáva tomu alebo onomu divadlu. Toto ocenenie prináša medzi divadelníkov na festivale zbytočnú nervozitu, kalkulácie, nespokojnosť. Moja skúsenosť zo zahraničných festivalov, kde sa žiadne ceny neudeľujú, je presne opačná: panujú tam veľmi priateľské vzťahy, otvorená diskusia a radosť z divadla. A nakoniec niečo podstatnejšie: ako je vôbec možné porovnávať napríklad sólový prednes s inscenáciou, ktorá priniesla pôvodné autorské dielo a pracuje na ňom napríklad 20 detí? Uvedomujeme si neporovnateľné množstvo práce, úsilia, umu a tvorivosti? Samozrejme, výsledok môže byť pôsobivejší v prípade spomínaného prednesu, ale iba o to tu predsa nejde. Nemôžeme nebrať do úvahy aj proces vzniku, hodnoty, ktoré

Pohľad na účastníkov panelovej diskusie (sprava Martina Majerníková Koval a Alena Štefková)

práca prináša nielen divákovi, ale aj samotným tvorcom.

Zrušenie Prémie za tvorivý čin roka má však jedno negatívum: zrejme príde o možnosť nominovať držiteľa prémie na javisko Slovenského národného divadla. Myslím, že aj to dokážem oželiť. Ale ak by SND chcelo (dramaturgička SND sa pohybuje na Žatve viac rokov vo funkcii porotkyne, lektorky, redaktorky denníka a pod.), môže si najlepšie predstavenia pozvať samo. A nemusí to byť len jedno predstavenie ročne.

4. Databáza súborov a inscenácií, archivácia

V prípade, že by ste sa chystali usporiadať nejakú prehliadku alebo jednoducho potrebujete pozvať nejakú inscenáciu do vášho mesta, k ústrednej evidencii údajov v Národnom osvetovom centre sa nedopracujete. Kedysi tam bola iniciatíva niečo také urobiť a existovala aj základná databáza (osobne som viackrát posielal vyplnený dotazník o našom súbore). V súčasnosti však neevidujem žiadnu možnosť vyhľadať si elektronicky na webovej stránke NOC nejaký zoznam s aktívnymi súbormi a ich inscenáciami. V Českej republike už v roku 2002 vydali knižne databázu súborov vrátane ich základného opisu, histórie, úspechov pod názvom *Místopis českého amatérského divadla*. Niekoľko rokov na ňom pracovali viacerí ľudia, ale stojí to za to. Místopis má dokonca dva diely a formát A3! U nás by na začiatok stačilo, keby NOC spísalo všetky kontakty z prihlášok na krajské alebo aspoň na všetky celoslovenské prehliadky za posledných 10 – 15 rokov a dostali by sme tak zoznam a kontakty súborov, ktoré sú aktívne, a súpis ich inscenácií. K tomu jednoduchý program, ktorý by umožňoval súborom priebežne aktualizovať údaje. Zároveň by bolo dobre postupne zhromažďovať, archivovať všetky dostupné údaje o prehliadkach, výsledky, zoznamy účastníkov a podobne, a poskytnúť ich

verejnosti. Rovnako by bolo dobre, keby sa dalo dostať k elektronickému archívu časopisu Javisko. A to už nehovorím o niekdajšom zámere vybudovať a zriadiť múzeum ochotníckeho divadla.

5. Fotoaparáty, telefóny, standing ovation

Nedá mi, aby som na záver nepripojil niekoľko slov na tému niekoľkých, ale zato veľmi nepríjemných vecí, ktoré sa v posledných rokoch priirútili aj do prostredia amatérského divadla. Už roky upozorňujem fotografov (oficiálnych aj tých nezávislých), aby robili svoju prácu nenápadne, citlivo a nerušili divákov aj hercov. Ak si niekto myslí, že svietiaci displej fotoaparátu, ktorý si fotograf prezrie po každom zábere, nevidí nik okrem neho, tak sa veľmi mylí. Svetlo z neho vyruší v jeho okolí minimálne 10 – 20 divákov. A to nehovorím o tých, ktorí používajú na svojom prístroji hlasitú uzávierku; to cvkanie je katastrofálne. A takmer každý z nich urobí počas predstavenia desiatky a možno aj viac ako sto záberov! Pokojne by stačilo urobiť zopár dôležitých záberov a ticho sledovať inscenáciu. Títo fotografi zabúdajú, že divadlo sa nehrá pre nich, ale pre divákov. Zlaté časy Filipa Lašuta, ktorý si pozrel predstavenie, počas neho si urobil tri-štyri podstatné zábery a ešte pred predstavením si dohodovoril so súborom, že po skončení predstavenia mu zopakujú najzaujímavejšie scény, aby si urobil pekné zábery pre denník, časopis Javisko, do archívu! Profesionáli vymierajú aj tu.

Samostatnou kapitolou sú telefóny, ktorými si priaznivci súboru, rodinní príslušníci a iní robia vlastné zábery či dokonca videozáznamy. To mi už rozum prestáva brať. Škodí tým predovšetkým svojim priateľom na javisku, pretože znemožnia ostatným si ich dielo vychutnať bez rušivých vplyvov, sústrediť sa na to, čo sa deje na scéne. V zahraničí to sledujú usporiadatelia a len čo sa objaví aktívny fotoaparát či kamera, dotyčného majiteľa upozornia, prípadne vyzvú na odchod zo sály.

A na záver to najlepšie: standing ovation. Kedysi veľmi zriedkavé, ale o to vzácnejšie ocenenie mimoriadnych kvalít a dokonalého umenia. Dnes už takmer nevidieť javiskovú produkciu (hudobnú, tanečnú, divadelnú...), kde by sa na konci nestálo a netlieskalo. Bez rozdielu kvality. A vy sedíte a cítite sa ako hlupák, lebo aj keď sa vám predstavenie možno veľmi páčilo, necítite potrebu svoju spokojnosť demonštrovať postojáčky. Tak vyzeráte, že ako jediný z celej sály ste nič nepochopili. A toto môžete vidieť nielen na každom predstavení v divadle, opere či na koncerte Superstar, ale už aj na vystúpení v škôlke či slávnosti pod jedličkou. Potlesk postojáčky stratil svoj význam a hodnotu a stal sa malomeštiackym prejavom nekompetentnosti a povrchnosti.

6. Návrhy na riešenie situácie

1. V kategóriách divadla mladých a divadla dospelých zriadiť na celoslovenskej úrovni dve prehliadky – a) vyspelé a pokročilé divadlá, b) začínajúce a tradičné divadlá. Z týchto prehliadok by automaticky postupovali na Žatvu 2 – 3 najlepšie inscenácie.
2. Do porôt, resp. lektorských zborov nominovať aj skúsených a schopných tvorcov z prostredia amatérskeho divadla.

3. V diskusii o predstaveniach sa zamerať na pomenovanie vlastných ambícií a umeleckých cieľov súboru, na mieru ich naplnenia v hotovej inscenácii a ich prínos pre ďalší rozvoj amatérskeho divadelného hnutia.
4. Zrušiť udeľovanie Prémie za tvorivý čin roka.
5. Vyzvať vedenie SND, aby do svojho programu pravidelne zaraďovalo aj špičkové amatérske inscenácie. Ich okruh by mohli tvoriť účastníci Scénickej žatvy.
6. Zabezpečiť prísny zákaz fotografovania a nakrúcania počas predstavenia s výnimkou jedného poučeného a povereného akreditovaného fotografa a filmára.
7. NOC by malo vytvoriť elektronickú databázu súborov a ich inscenácií vo všetkých kategóriách tak, aby si súbory v nej obsiahnuté mohli sami aktualizovať svoje údaje, a dopĺňať ju s pomocou odborných pracovníkov regionálnych osvetových stredísk, prípadne aj mestských a obecných úradov.

JOZEF KRASULA

Foto: René Miko

Príspevok bol prečítaný v panelovej diskusii
Scénická žatva – ako ďalej 29. 8. 2017.

Veľkosť a problémy Scénickej žatvy

Od prvých okamihov tohtoročnej Scénickej žatvy ma trápil problém, ktorý sa mi usadil v hlave a hryzie a hľadá: je Scénická žatva veľkolepou udalosťou? Pýši sa mnohoročnou tradíciou, ktorú pri otvorení prehliadky rečníci pripomenuli, tak ako aj turčianske noviny MY a tiež Národné osvetové centrum v propagačných materiáloch. Akoby tradícia automaticky znamenala úspech. Po štyroch dňoch Scénickej žatvy mnohých účastníkov naplňala spokojnosťou a radosťou. Malé zamyslenie nad témou panelovej diskusie ma prinútilo zložiť si „ružové okuliare“ a pozrieť sa na to, ako ďalej pri „novom nadýchnutí a okysličení“ v organizovaní Scénickej žatvy.

Organizovanie Scénickej žatvy sa ocitlo na rázcestí. Problémy, ktoré sa objavili v období prijatia zákona č. 95/1991 Zb. z. o štátnom fonde kultúry, keď vznikol štátny fond kultúry Pro Slovakia, znamenali veľké zníženie rozpočtu Národnému osvetovému centru. Organizátori Scénickej žatvy preto rozdelili rozpočet na niekoľko častí: hlavná programová (prezentácia inscenácií, ktoré postúpili z celoštátnych súťaží), vzdelávacia, zahraničná a sprievodná.

Pristúpili tiež na návrh o viaczdrojovom financovaní Scénickej žatvy. A tak mimovládna organizácia, občianske združenia s celoslovenskou pôsobnosťou a kultúrne inštitúcie mohli

žiadať finančný príspevok na činnosť a spoluprácu pri organizovaní Scénickej žatvy zo Štátneho fondu kultúry Pro Slovakia, neskôr z dotačného systému Ministerstva kultúry SR. Okrem toho mesto Martin nebolo „v nútenej správe“. Na príprave a realizácii Scénickej žatvy tak okrem hlavného organizátora a odborného garanta Národného osvetového centra participovali mesto Martin, Žilinský samosprávny kraj, Turčianske kultúrne stredisko, Slovenské komorné divadlo, Slovenské stredisko AITA/IATA, Rada pre neprofesionálne divadlo, Matica slovenská, Slovenské národné literárne múzeum, Dom odborov Strojár, spol. s r. o.

Alena Štefková

Scénická žatva bola zapísaná do kalendára podujatí Medzinárodnej asociácie amatérského divadla (AITA/IATA), v rámci Scénickej žatvy sa uskutočnili zasadnutia členov výboru i Stredoeurópskej sekcie AITA/IATA, pravidelne sa na nej zúčastňovali členovia rôznych komisií, organizátori medzinárodných divadelných festivalov, redaktori divadelných časopisov... Organizátori sa snažili zaradiť Scénickú žatvu medzi významné, mediálne silné festivaly rôznymi spôsobmi: najmä pri okrúhlych výročiach súťaží napríklad pokusmi o zápis do Guinnessovej knihy rekordov, účinkovaním ministra kultúry Českej republiky Pavla Dostála na Scénickej žatve 2002 atď. A uznanie prišlo. V tomto roku na 16. ročníku Svetového festivalu amatérského divadla a kongrese AITA/IATA po prvý raz oceňovali jednotlivcov a divadelné festivaly. Medzi festivalmi v rôznych štátoch (Monako, Nemecko, Florida, Japonsko, Česko, putovný festival severských štátov) je aj naša Scénická žatva. A napriek oceneniu, ktoré si veľmi vážim, musím už po druhý raz zdôrazniť, že organizovanie Scénickej žatvy sa ocitlo na rázcestí.

Fond na podporu umenia vznikol zo zákona č. 284/2014 ako verejnoprávna inštitúcia zabezpečujúca podporu umeleckých aktivít, kultúry a kreatívneho priemyslu. Nahrádza podstatnú časť dotačného systému MK SR a je nezávislý od ústredných orgánov štátnej správy, pričom jeho hlavným poslaním je podpora „živého“ umenia a kultúry. Fond na podporu umenia nepodporuje spoluorganizátorov podujatí, pri ktorých je hlavným organizátorom organizácia zriadená Ministerstvom kultúry SR. Tých považuje za neoprávnených žiadateľov. Takto sa stali pri viac zdrojom financovania Scénickej žatvy jej spoluorganizátori neoprávnenými žiadateľmi. Toto vymedzenie, koho Fond na podporu umenia podporí a koho nie, organizátorov prinútilo opäť sa slobodne rozhodnúť, buď

1. požiadať Ministerstvo kultúry SR o schválenie rozpočtu Národného osvetového centra a v ňom zohľadnenie aj požadovanej

výšky financií na zorganizovanie Scénickej žatvy so všetkými jej časťami – hlavnou, vzdelávacou, zahraničnou, sprievodnou –, pričom organizačná časť sa vráti do miesta konania Scénickej žatvy (aby NOC nemuselo ubytovanie a ostatné organizačné náležitosti verejne obstarávať z Bratislavy) alebo

2. organizovanie vráti do rúk občianskeho združenia, nadácie, spolku, tak ako to bolo na počiatku, v 20. rokoch minulého storočia, keď Ústredie slovenských ochotníckych divadiel organizovalo v Martine Divadelné preteky. Tento subjekt by požiadal FPU o finančný príspevok ako oprávnený žiadateľ. Žiaľ, po ukončení činnosti Rady pre neprofesionálne divadlo (vznikla na podnet tzv. senickej iniciatívy) neviem o žiadnom subjekte, ktorý by pripadal do úvahy.

V oboch prípadoch sú tieto návrhy postavené na vode bez príslušných konzultácií. V Národnom osvetovom centre pracovníci vysielajú signály a upozorňujú na potrebu moderného manažmentu, PR, medializácie „na kľúč“...

Budúci organizátor by mal čo najskôr predložiť:

1. štatút Scénickej žatvy;
2. vytvoriť okrem pozície riaditeľa festivalu, manažéra ďalšie pomocné orgány, hlavne programovú radu (odborný garant NOC) a organizačnú komisiu (so sídlom v mieste konania SŽ);
3. predložiť návrh rozpočtu.

Pri množstve divadelných festivalov si veľmi želim a organizátorom z duše prajem, aby Scénická žatva ako dobrá a silná značka bola udalosťou hodnou záujmu organizátorov, divadelníkov a divákov. Aby sa už konečne zastavilo postupné potupné „vypínanie“ jej ekonomických nástrojov a potrieb.

V záverečnom dodatku podporujem návrh, aby sa do programu Scénickej žatvy vybralo činoherné divadlo dospelých aj z festivalu a súťaže najpočetnejšej divadelnej základne – Festivalu hier s dedinskou tematikou v Trebišove.

ALENA ŠTEFKOVÁ
Foto: Danica Rumanová

Konštitučné memorandum ochotníckych divadiel

Metodici osvetových stredísk Banskobystrického kraja (BBK) v súčinnosti s členmi ochotníckych súborov BBK navrhujú rekonštrukciu systému činnosti v oblasti ochotníckeho divadla, ktorá sa týka kategórie ochotníckeho činoherného divadla dospelých.

A) Požiadavky na Národné osvetové centrum

1. obnoviť edičnú činnosť NOC – vydávanie dramatických textov, metodických príručiek pre metodikov regionálnych osvetových

stredísk a ochotníkov, metodických materiálov o divadelnej tvorbe (dramaturgia, réžia, scénografia, kostýmové výtvarníctvo, herectvo, technické prvky či písanie grantov a pod.);

2. dôsledne dodržiavať a sledovať schválené a platné pravidlá prehliadok, pridelovania a odoberania kategórií;
3. organizovať a zabezpečovať pravidelné metodické a vzdelávacie podujatia a porady pre metodikov ROS, konzultovať a rešpektovať potreby divadelných ochotníkov pri zostavovaní obsahovej stránky vzdelávacích podujatí na prehliadkach od regionálnych prehliadok až po Scénickú žatvu;
4. reorganizovať poradný zbor NOC pre ochotnícke divadlo dospelých a divadlo mladých tak, aby v ňom mali zastúpenie aj členovia divadelných súborov;
5. zabezpečovať účasť metodikov pre divadlo vrátane metodika NOC pre divadlo na všetkých prehliadkach od krajskej úrovne;
6. zlúčiť funkciu metodika pre divadlo a metodika pre Scénickú žatvu (je kontraproduktívne, ak metodik pre divadlo je rozhodujúci len po celoštátne prehliadky a Scénická žatva je oddelená od bežného života ochotníckeho divadla. Scénická žatva je vyvrcholením celoročného ochotníckeho života.);
7. zabezpečovať záznamy predstavení, fotodokumentácie a archivovať ich.

B) Obnovenie kategorizácie súborov

Počas niekoľkých rokov sa ukazuje, že zrušenie kategorizácie súborov bolo chybným rozhodnutím. Obnovenie kategorizácie súborov vychádza z podnetov divadelných ochotníkov a v duchu poslania a činnosti pre rozvoj ochotníckeho divadla na Slovensku (podľa Zákona o kultúrno-osvetovej činnosti). Preto navrhujeme nasledujúce kroky, ako obnoviť kategórie divadelných súborov.

1. Na súťažiach amatérskeho divadla sa môžu zúčastniť všetky neprofesionálne divadelné súbory.
2. Divadelné súbory (DS) si k tvorbe môžu prizvať na spoluprácu profesionálov v oblasti réžie, dramaturgie, scénografie, kostýmového výtvarníctva, hudby, divadelnej vedy a kritiky, svetelnej, zvukovej techniky a pod.
3. DS sú povinné uviesť v príslušných materiáloch, že spolupracujú s profesionálnymi tvorcami, a navrhujeme uvádzať ich ako hostí.
4. Účinkovanie profesionálnych hercov v inscenácii nie je možné.
5. Každý DS, ktorý sa rozhodne vstúpiť do systému postupových prehliadok, je povinný

Dole zľava: E. Štočíková, M. Krajčovič, A. Vagadayová, hore M. Harčariková, L. Šarik

do 1. januára v danom roku zaslať e-mailom na príslušné regionálne osvetové stredisko, pod ktoré patrí, evidenčný list repríz a účasti na postupových prehliadkach. ROS tieto údaje bude zhromažďovať a evidovať. Budú voľne prístupné na nahliadnutie aj verejnosti. Na základe evidenčného listu sa bude posudzovať (podľa splnenia daných podmienok) prihláška divadelného súboru v nasledujúcej divadelnej sezóne do jednotlivých postupových súťaží. Evidenčný list bude slúžiť aj na posúdenie toho, či daný súbor dodržiaval pravidlá, aby sa udržal v tej kategórii, v ktorej sa momentálne nachádza, klesol do nižšej kategórie, prípadne postúpil do vyššej kategórie. Osvedčenia o tom, že daný divadelný súbor postúpil do vyššej kategórie, sa budú súborom (po splnení pravidiel) udeľovať na danej postupovej prehliadke (krajská, celoštátna). Za správne dodržiavanie pravidiel jednotlivých postupových prehliadok a pridelovanie a odnímanie kategórií (A, B, C) súborom je zodpovedný hlavný organizátor danej prehliadky.

6. Každý DS, ktorý sa rozhodne vstúpiť do systému postupových prehliadok, je povinný rešpektovať pravidlá kategorizácie.

C) Pravidlá zaradovania súborov do kategórií

Prvý rok

a) Regionálne prehliadky (RP)

1. všetky súbory sú v prvom roku obnovy kategorizácie zaradené do kategórie C a musia absolvovať povinne regionálne kolá prehliadok (RP) (forma RP môže byť organizovaná buď ako prehliadka, alebo ako výber súborov na premiérach v regióne, v oboch prípadoch však musí predstavenia hodnotiť tá istá trojčlenná porota);
2. inscenácie súborov musí hodnotiť minimálne trojčlenná porota, ktorá svojimi podpismi potvrdzuje výsledky RP, udeľuje nominácie na krajskú prehliadku (KP) inscenáciám

- z 1. a 2. miesta (nie je možné udeľovať viac ako jedno 1. miesto a jedno 2. miesto) a môže odporučiť aj inscenáciu z 3. miesta, ktorú však organizátor KP môže, ale nemusí (podľa svojich možností) akceptovať;
- 3. každý súbor je povinný odohrať premiéru najneskôr do termínu regionálnej prehliadky;
- 4. organizátor KP je povinný rešpektovať výsledky RP a nie je oprávnený do súťažnej časti zaradiť súbory, ktoré nesplnili všetky podmienky.

b) Krajské prehliadky (KP)

- 1. na KP postupujú nominované súbory z RP;
- 2. do súťažnej časti programu KP nie je možné nominovať žiadny súbor, ktorý nezískal riadnu nomináciu alebo odporúčenie. V prípade zaradenia inej inscenácie je povinnosťou organizátora zverejniť vo všetkých propagačných materiáloch, že súbor účinkuje nesúťažne;
- 3. nominované súbory sú povinné preukázať organizátorovi KP dokument o nominácii z RP podpísaný predsedom poroty;
- 4. nominácie potvrdzujú ROS, ktoré organizovali RP;
- 5. organizátor KP upovedomí nominované súbory o ich zaradení na KP;
- 6. súbory, ktoré získali za inscenáciu 1. a 2. miesto na KP, sú automaticky zaradené do kategórie B;
- 7. na udržanie v kategórii B majú DS povinnosť zúčastniť sa na súťaži raz za dva roky s novou inscenáciou na RP;
- 8. zaradenie do kategórie B písomne potvrdí organizátor KP a predseda odbornej poroty;
- 9. víťazná inscenácia KP dostáva automatickú nomináciu na celoštátnu prehliadku AB (CP-AB), túto nomináciu organizátor KP písomne potvrdí;
- 10. zo súborov, ktoré nezískali kategóriu B, vyhodnotí porota najlepší súbor a udelí mu nomináciu na celoštátnu prehliadku C (CP-C);
- 11. KP hodnotí minimálne trojčlenná porota, ktorá okrem nominovanej inscenácie má právo nominovať na CP-AB a na CP-C aj inscenácie z 2. miesta.

c) Celoštátna prehliadka A-B (CP-AB) a Celoštátna prehliadka C (CP-C)

- 1. do programu súťažnej časti CP-AB sú zaradené len inscenácie súborov kategórie B, ktoré získali nominácie z KP;
- 2. do programu súťažnej časti kategórie C sú zaradené len inscenácie súborov, ktoré získali nominácie z KP;
- 3. pre organizátorov CP je zaradenie víťazných a nominovaných inscenácií z KP záväzné;
- 4. CP hodnotia minimálne trojčlenné odborné poroty;

- 5. účasťou súboru na CP-AB sa potvrdí jeho zaradenie do kategórie B;
- 6. víťazný súbor CP-AB je automaticky zaradený do kategórie A, súbor umiestnený na 2. mieste je víťazom kategórie B;
- 7. súbor kategórie A sa v priebehu dvoch rokov nemusí zúčastniť na RP a v ďalšej sezóne je na KP jeho nová inscenácia zaradená automaticky (organizátorom RP sa odporúča zaradiť inscenáciu súboru kategórie A na RP ako hosťa);
- 8. zaradenie do kategórie A písomne potvrdí organizátor CP a predseda odbornej poroty;
- 9. víťazné súbory CP-AB a CP-C sú automaticky zaradené do súťažnej časti programu Scénickej žatvy (SŽ);
- 10. nominácie sú organizátori CP povinní písomne potvrdiť.

d) Scénická žatva (SŽ)

- 1. NOC je povinné zaradiť do súťažnej časti SŽ víťazov CP-AB a CP-C;
- 2. ak má NOC možnosti, zaradiť do programu SŽ na základe návrhu odborných porôt a potvrdenia organizátorom CP-AB a CP-C aj inscenácie z 2. a 3. miesta na CP-AB a CP-C;
- 3. zaradené súbory sa budú na SŽ uchádzať o titul Tvorivý čin roka (TČR);
Na každej prehliadke musia byť určené všetky umiestnenia.

V druhom a ďalších rokoch sa realizujú prehliadky tak, ako je uvedené predtým, s tým rozdielom, že súbory zaradené do kategórie A, ktoré splnili všetky podmienky, sú automaticky zaraďované na KP. Ostatné súbory, pokiaľ si chcú zachovať svoju kategóriu, majú povinnosť absolvovať všetky stupne od RP minimálne raz za dva roky.

D) Celoštátna prehliadka kategórie A – B – C

- 1. v nasledujúcich sezónach sa súbory kategórie A a B stretávajú na spoločnej CP;
- 2. kategória A a kategória B sú hodnotené osobitne a z každej kategórie je víťazná inscenácia nominovaná na SŽ;
- 3. súbory kategórie C majú vlastnú prehliadku, ktorej víťaz automaticky postupuje na SŽ.

E) Podmienky zachovania a zániku dosiahnutej kategórie

Súbor kategórie A na udržanie získanej kategórie je povinný:

- 1. každé dva roky pripraviť inscenáciu, odohrať ju a dokladovať odohratie minimálne 10 repríz;
- 2. minimálne každé dva roky je povinný zúčastniť sa na súťažných prehliadkach od KP;

3. odporúča sa akceptovať a odohrať inscenáciu na RP vo svojom kraji ako hosť;
4. v prípade, že niektorú z podmienok súbor nesplní, stráca svoju kategóriu a je preradený do kategórie B;
5. v prípade, že trikrát za sebou súbor (v priebehu 6 rokov) nepostúpi z KP na CP, je tiež preradený do kategórie B;
6. súboru sa odoberie kategória A aj v prípade jeho zániku, o čom je vyhotovený písomný záznam.

Súbor kategórie B na udržanie získanej kategórie je povinný:

1. každé dva roky pripraviť inscenáciu, odohrať a dokladovať odohratie minimálne 10 repríz;
2. minimálne každé dva roky je povinný zúčastniť sa na súťažných prehliadkach od RP;
3. v prípade, že trikrát za sebou súbor (v priebehu 6 rokov) nepostúpi z RP na KP, je preradený do kategórie C;
4. v prípade, že niektorú z podmienok súbor nesplní, stráca svoju kategóriu a je preradený do kategórie C;
5. súboru sa odoberie kategória B aj v prípade jeho zániku, o čom je vyhotovený písomný záznam.

F) Porota

1. porota je zostavená minimálne z troch členov, pričom podľa možností môže organizátor zostaviť porotu aj z viacerých členov (nepárny počet);
2. predsedom poroty je odborník z dramatických odborov;
3. ďalších členov poroty na návrh divadelníkov určuje ROS, ktoré organizuje RP a KP (môže

nominovať do poroty aj dvoch laických porotcov, ktorých odporúčia zúčastnené súbory, čím laici získavajú skúsenosti a zvyšujú tak svoju divadelnú spôsobilosť);

4. porota na CP je zložená minimálne z 5 členov – 2 členov poroty nominuje NOC z radov odborníkov v oblasti dramatických umení, ďalších členov nominuje organizátor na návrhy organizátorov KP;
5. porota na SŽ je zostavená z 2 odborníkov dramatických odborov a poverených zástupcov z každého zúčastneného súboru (týmto spôsobom sa zabezpečí objektivnosť výsledkov).

G) Rozvoj vzdelávania súborov

Na všetkých stupňoch prehliadok pripravujú organizátori okrem odborných hodnotiacich seminárov po konzultácii s NOC aj prednášku alebo seminár pre účastníkov na témy z teatrológie, divadelnej kritiky a praktických divadelných postupov (réžia, dramaturgia, scénografia, svetelný dizajn, hudba, herectvo, autorské právo a pod.).

MARTIN KRAJČOVIČ a PETER LUPTOVSKÝ

Prednesené na porade metodikov ROS a divadelných ochotníkov 4. 7. 2017 v Žiari nad Hronom za účasti M. Krajčoviča (BB), M. Krahulcovej (ZV), L. Mikulovej (ZH), M. Bolyošovej (LC), C. Páriša (VK), P. Luptovského (Kremnica), G. Obernauera (DSJCH, Brezno), A. Szabóa (DS Timrava, Lučenec), M. Hanusku a Z. Kokavcovej (DS, Zvolenská Slatina). Po spracovaní písomných pripomienok prednesené v panelovej diskusii *Scénická žatva – ako ďalej* 29. 8. 2017.

Ako ďalej v amatérskom divadle?

Aktivizujúcou súčasťou amatérského divadla sú už od 20. rokov minulého storočia súťaže. Kedysi vrcholili Divadelnými pretekmi a Čestným vencom víťazov, dnes Scénickou žatvou a Cenou za tvorivý čin roka, ktorú tento rok organizátori vyradili z propozícií Scénickej žatvy. O päť rokov bude divadelné súťaženie sláviť storočnicu, je preto vhodný čas zamyslieť sa nad jeho významom či ďalšou existenciou.

1. **Ako si predstavujete ideálnu prezentáciu amatérského divadla?**
2. **Ako vidíte vzťah súťaženia a tvorby v amatérskom divadle?**
3. **Čo navrhujete pre ďalší vývoj Scénickej žatvy?**

Mgr. art. MIRIAM KIČIŇOVÁ, dramaturgička a lektorka dramaturgie Slovenského národného divadla

1. Musím sa priznať, že som sa stala fanúšičkou Scénickej žatvy. Fakt, že sa na jednom mieste stretne to najlepšie z najlepšieho, je skvelý. Myslím, že výborné boli aj hosťovania amatérskych súborov na pôde Slovenského národného divadla. Bola to krásna tradícia.

2. V tomto zmysle považujem situáciu za komplikovanú. Samozrejme, súbory nie sú vždy na rovnakej štartovacej pozícii. Je dosť ťažké isté inscenácie vôbec porovnávať. Asi to chce isté žánrové a skúsenostné členenie. Ale občas sa aj na Scénickej žatve ukazuje, že aj menej skúsení dokážu prekvapiť, rovnako ako skúsení neodhadnúť svoje možnosti. Kritika však nie vždy znamená posun vpred, občas ju možno chápať ako nevhodnú či nesprávnu a najmä niekedy ju nie je možné aplikovať v praxi. Je teda otázne, či sa má súťažiť alebo iba hodnotiť. Obávam sa, že bez aspektu súťaže to mnohých prestane motivovať, ale rovnako demotivujúco pôsobí na iných súťažný aspekt v divadle.

3. Chcela by som, aby Scénická žatva žila. Aby sa podarilo alokovať finančné prostriedky na festival s jeho vzdelávacou časťou. To je kľúčové a najdôležitejšie. Rovnako ako odborné semináre či tvorivé dielne.

Mgr. VLASTA KUNOVSKÁ, seniorka, v minulosti metodička pre ochotnícke divadlo a riaditeľka Turčianskeho osvetového strediska, novinárka

1. Ideálna predstava je azda prismeľé označenie, až nereálna myšlienka či požiadavka, veď čo je ideálne – aj v prezentácii systému divadla z ochoty? Predsa si však myslím, že by sa nemal celkom opustiť dlhoročne dobre prepracovaný a fungujúci

súťažný systém. Iste, nedá sa realizovať kompletne ako pred desaťročiami. Riešenia treba prispôbiť problémom „rastu“, ako sa už preukázateľne prejavili najmä v súvislosti s aktuálnymi spoločenskými zmenami v celom organizme kultúry. Osobne sa mi vidí zmysluplný systém dvoch kategórií, ako ich navrhol vo svojej vízii Jožko Krasula: prvá kategória – kategória vyspelých divadiel a druhá kategória – pre začínajúce a tradičné divadlá. Domyslený a koncepcne detailne rozpracovaný by mohol byť takýto systém od autora návrhu, skúseného divadelníka a organizátora divadla v domácich i medzinárodných kontextoch, zmysluplne funkčný...

2. Vzťah tvorby a súťaženia je vari v ochotníckom či amatérskom divadle ten najprirodzenejší, neodmysliteľný, zámerný a koncepcný spôsob existencie života amatérskych divadelných súborov. Svoje inscenácie tvorcovia určite pripravujú práve aj so zámerom vystaviť sa názorovej konfrontácii

a umeleckému posúdeniu svojho „produktu“. Problém je v objektívnom či aspoň čo najviac objektivizovanom prijímaní a hodnotení. To je priestor na precízny a zodpovedný systém hodnotiteľov, ktorí rozhodujú na súťažiach o divadelných opusoch. Nezriedka sú práve rozhodovania „porôt“ na všetkých úrovniach súťažného systému problematickým prvkom. Preto je určite potrebné v organizme súťaží vytvoriť záväzné podmienky a princípy hodnotenia a objektívne ich zakotviť aj dodržiavať v záväznom systéme.

3. Zdá sa, že udeľovanie ocenenia za tvorivý čin roka na Scénickej žatve sa naozaj skončí už po skúšobnom vynechaní na 95. ročníku SŽ 2017. Osobne sa mi to vidí nelogické: vrcholná prehliadka súťaží na Slovensku a bez súťažného vyvrcholenia s istou hodnotovou formou ocenenia. Problematickosť určenia všeobecne prijateľného a akceptovaného nositeľa ocenenia tvorivosti roka je asi silnejšia ako úsilie určiť zodpovedajúceho reprezentanta divadelnej tvorivosti a umeleckej invencie v každej sezóne. Pre nositeľov Ceny za tvorivý čin roka je ocenenie v histórii účinkovania divadelného súboru na súťažnej ochotníckej scéne určite nezanedbateľnou hodnotou. Zamýšľam sa, či je zrušenie ocenenia na vrcholnej prehliadke amatérskych (ochotníckych) súborov na Slovensku rozhodnutím takpovediac „zvrchu“. Ktovie, ako by vypovedala alebo čo by preukázala anketa na tému zrušenia či zotrvania udeľovania Ceny za tvorivý čin roka na SŽ v širšom spektre výkonných divadelníkov. Storočnica našej milovanej Scénickej žatvy je tu, ani sa nenazdáme, a taká bohatá sústavná tradícia divadla z ochoty zaväzuje.

BLAHOSLAV UHLÁR, divadelný režisér

1. Nevidím nijaký dôvod na zmenu súčasného stavu.

2. Nevidím nijaký dôvod na zmenu súčasného stavu.

3. Nevidím nijaký dôvod na zmenu súčasného stavu až na

to, že by som vrátil ocenenie Cenu za tvorivý čin roka a zabránil udeľovaniu nesystémových ocenení ad hoc.

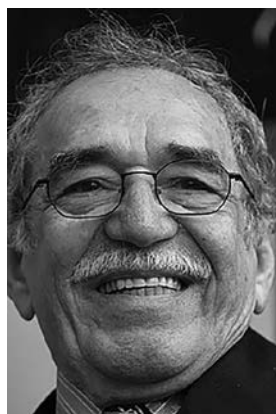
Pripravila **JAROSLAVA ČAJKOVÁ**
Foto: René Miko

Polstoročie čitateľskej radosti

Kolumbijský spisovateľ Gabriel García Márquez (1927 – 2014) patrí k tým vzácnym moderným klasikom, ktorí doteraz pôsobia inšpirujúco nielen na čitateľov, ale aj na literárnu kritiku, predstavujú zaujímavý vydavateľský fenomén a tešia svojimi textami prekladateľov i pedagógov. Jeho diela (a diela ďalších, aj u nás známych hispanoamerických spisovateľov, ako sú Argentínčania Julio Cortázar, Jorge Luis Borges či Ernesto Sabato, Peruánec Mario Vargas Llosa, Mexičan Carlos Fuentes alebo Kubánci Alejo Carpentier, priniesli v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch 20. storočia do svetovej literárnej obce opätovný záujem o románový príbeh, jazyk, fantáziu. Inšpirovali aj umelcov iných žánrov, hudobníkov, tanečníkov, výtvarníkov, filmárov a divadelníkov.

Hoci sa hispanoamerická literatúra prirodzene vyvíja ďalej aj nevyhnutnou reakciou mladej generácie autorov a autoriek na tvorbu uvedených reprezentantov tzv. *boomu*, fenomén magického a fantastického realizmu v čitateľskej pamäti pretrváva. Podľa Luisa Harssa je Márquezovo románové Macondo najznámejšie miesto v Kolumbii, hoci sa nenachádza na nijakej mape (Harss: 2012, 333). Čo spôsobilo, že Márquezov fikčný svet, predstavený v jeho vari najznámejšom románe *Sto rokov samoty* (Cien años de soledad, 1. vydanie Sudamericana: Buenos Aires, 1967) očarúva už polstoročie toľkých čitateľov na celom svete?

Jeho román je všeobecne známy. Čitateľ sa v ňom stretáva s príbehom siedmich generácií rodiny Buendíovcov, ktorej členovia sa počas svojich „sto rokov samoty“ ocitajú v rôznych situáciách. Spáchajú hriech a sú vyhnaní z „raja“, založia nové mestečko Macondo, stanú sa zakladateľmi rodu, bojujú za nezávislosť svojej dediny i krajiny a vyrovnávajú sa s prienikom vonkajšieho sveta do svojich životov, s vplyvmi civilizácie a vynálezov modernej doby. Pri tomto všetkom opakovane, jedna generácia za druhou, tvrdošíjne, aj napriek ohlasovanej hrozbe (narodenie dieťaťa s prasacím chvostíkom, ktoré má byť trestom za incestné a inak hriechne vzťahy) prestupujú zákony a páchajú ten istý hriech. Príbeh Buendíovcov je rámcovaný odkazmi na Bibliu, v úvode nachádzame počiatočný motív stvorenia sveta, v záverečnej kapitole sme svedkami apokalyptickej búrkovej smršte vedúcej k zániku mesta a rodu. Takto vystavaný románový príbeh je paralelou jednotlivých vývinových etáp, ktorými prešli viaceré neokoloniálne spoločenstvá a ktoré až priveľmi pripomínajú kľúčové udalosti z juhoamerických a kolumbijských dejín. Rodina

Buendíovcov je tak v autorovom videní obrazom nových, nevyzretých spoločenstiev, ktoré ich rýchly, akcelerovaný vývoj (v románe „stlačený“ do sto rokov), nerešpektujúci prirodzený tok času (dejín) a ženúci sa za „modernosťou“, odsúdi na „sto rokov samoty“ a následný zánik.

Buendíovci tvoria vertikálnu (sedem generácií) a horizontálnu (rodové, sociálne, personálne vzťahy) os románu. Čitateľ si až na konci knihy uvedomí, že čítal „knihu v knihe“, ktorej autorstvo bolo po celý čas nevyslovené, a navyše si s posledným členom buendíovskej rodiny (Aurelianom) uvedomí, že číta text zároveň s literárnou postavou a „dočíta“ ho vtedy, keď postava zomiera. Z dovtedy vŕšediaceho rozprávača sa stáva rozprávač-postava a jedna z postáv (Melquíades) sa v závere vynára ako autor rukopisov, v ktorých bol predpovedaný celý dovtedajší osud rodiny.

Práve čitateľské prijatie tejto hravej autorskej stratégie, odkazujúcej na európsku, najmä španielsku literárnu tradíciu (rytiersky román, pikareskný román, cervantesovský princíp nájdeného rukopisu a hry na autora a autorstvo, ktoré má z hľadiska vývinu moderného románu ako žánru zásadný význam), môže osvetliť mnohoraké „neuveriteľnosti“ Márquezovho fikčného sveta. Tento návrat k „tradícii“, prepojený s exotickosťou dovtedy periférnej hispanoamerickej literatúry, sa stal prekvapivo jedným z dôvodov úspešnosti Márquezovho písania, keďže sa uskutočnil práve v čase hľadania budúcnosti románu ako žánru, pri ktorom postupne stroskotávali jednotlivé avantgardné riešenia. Predovšetkým je to „už hotový rukopis“, ktorý spája prvky skutočného i neskutočného a vedie čitateľa k záverečnému zisteniu, že „autorom je niekto druhý“. Napokon, aj podľa Jorgeho Luisa Borgesa je podstatou románovej tvorby „kauzalita mágie“, ktorá sa uplatňuje

v literatúre od počiatkových „fantastických príbehov“, a nie „realizmus“, ktorý je len spodobením kauzality vonkajšieho sveta a je produktom až 19. storočia (Borges: 1964, 176).

V románe *Sto rokov samoty* rozoznávame dva plány výstavby textu, ktorým zodpovedajú dva plány diskurzu.

Prvý môžeme nazvať „fikcia“ a druhý „kronika“. Text má fragmentárnu štruktúru, v rámci ktorej sa prostriedky rozvíjajú vo vzájomnej súvislosti, občas plynú paralelne, občas sa pretínajú. Existencia objektívneho rozprávača kontrastuje s nepravdepodobnými a neprirodzenými javmi, ktoré prezentuje. Fikcia je spojená s Macondom, kronika odráža dianie v politicko-vojenskom a geografickom prostredí mimo Macondy (svet, kontinent, Kolumbia). Podľa Lubomíra Doležela je to príklad „fikčnej encyklopédie“, pričom je odchýlka fikcie a reality v Márquezovom diele veľmi malá, pretože sa „encyklopédia fikčného a aktuálneho sveta v podstate prekrýva“ (Doležel: 2003, 178 – 179).

Takéto videnie sa autorovi podarilo vyjadriť najmä vďaka svojskému chápaniu románového času, ktorý zbavil akéhokoľvek poriadku, keďže Melquiádes, autor cervantesovského „nájdeneho rukopisu“, „neusporiadal udalosti podľa zvyčajného ľudského času, ale zhustil celé storočia všedných udalostí, takže všetky prebiehali súbežne a v jednom okamihu“ (Márquez: 1999, 310).

Vari každý čitateľ románu *Sto rokov samoty* si pamätá úžasnú prvú vetu diela. Ak sa pozornejšie prizrieme aj druhej vete, zistíme, že ony prezentujú spôsob, ktorý uvádza do pohybu celý vnútorný mechanizmus textu a súčasne ho drží pohromade.

Prvá veta patrí fikčnému Macondu – „O veľa rokov neskôr, zoči-voči popravnej čate, plukovník Aureliano Buendía si spomenul na to dávne popoludnie, keď ho otec vzal so sebou a on po prvý raz uvidel ľad.“ Táto formulácia, ktorá sa svojou štruktúrou bude systematicky objavovať na celej ploche románu (o veľa rokov neskôr, o niekoľko mesiacov, o niekoľko dní...), patrí k uzlovým prvkom časového mechanizmu, ktorý čitateľa pravidelne pripravuje na nadchádzajúce udalosti odohrávajúce sa v románovom fikčnom svete. Úvodné slová sú v súlade s intenciou autora východiskovým bodom rozprávačského prezentu (teraz), z ktorého rozprávač vidí súčasne do minulosti (to dávne popoludnie) i do budúcnosti

(o veľa rokov neskôr). Autor takto svojho čitateľa priebežne pripravuje na to, čo ho čaká, takže ten si časom zvykne a prijíma jeho „výmysly“ pokojne a bez námietok. Niekomu to možno pripomenie štýl rozprávania ľudových rozprávok, ktoré časom nadobudli mýtický charakter, inému anticipáciu udalostí prostredníctvom postupu „flash forward“, ktorý používajú audiovizuálne prostriedky.

Druhá veta románu patrí faktografickej kronike – „Macondo bolo vtedy malou osadou, asi dvadsať chatrčí z hlíny a trstia, postavených na brehu rieky, ktorej priezračné vody sa valili v koryte plnom vyhladených kameňov, veľkých a bielych ako prehistorické vajcia“ (Márquez: 1999, 5).

Román je vystavaný z viacerých rovín. Nájdeme v ňom rovinu biografickú (založenú na autorovej skúsenosti a odrážajúcu realitu), rovinu historickú (odkazuje na skutočné historické udalosti od objavenia kontinentu až po jeho vtedajšiu súčasnosť), rovinu metatextovú, odkazujúcu na iné literárne texty (iných tvorcov aj autorove) a rovinu biblickú, vďaka ktorej autor povznáša svoj príbeh na úroveň univerzálne pochopiteľného mýtu. Ak berieme mýtus ako predstavu prenášanú tradíciou z generácie na generáciu, orálne a písaním, pričom orálny spôsob je prvotný a predchádza písaný spôsob, vynorí sa pred nami podstata čarovnej príťažlivosti Márquezovho „magického realizmu“. V románe sú totiž aj tie najneuveriteľnejšie a najmenej realistické príbehy podávané s takou dôstojnou vážnosťou, že sa im nikto „nediví“. Čitateľ pociťuje úžas nad tým, čo všetko autor do svojho rozprávania zapracoval, čo všetko vidí, o čom všetkom premýšľa. (Jeho vízia odkazuje opäť do minulosti, k literárnej tradícii prvých objaviteľov, kronikárov, informátorov, prekladateľov, ktorí vyjadrovali svoj vzťah k novoobjavenému juhoamerickému kontinentu úžasnutím a údivom.)

Gabriel García Márquez uplatňuje v románe tvorivý princíp vychádzajúci z miestnej karibskej orálnej tradície. V mnohých rozhovoroch a biograficky orientovaných materiáloch priznal, že svoj majstrovský román, ktorý vytvoril po dlhých rokoch hľadania „štýlu a tónu“, napísal jazykom, ktorým rozprávala jeho stará mama. V jej stokrát opakovaných rozprávaniach našiel žriedlo „mágie každodennosti“ (Hars: 2012, 357). Ako hovorí, musel napísať štyri knihy, kým prišiel na to, že treba „rozprávku rozprávať jednoducho, tak, ako to robili starí rodičia. Teda v neochvejnom, pokojnom tóne, ktorý sa nezlomí, ani keby sa rúcal celý svet, a bez najmenšieho zapochybovania o pravdivosti toho, čo sa rozpráva, aj keby išlo o tú najbanálnejšiu či najhrôzostrašnejšiu vec“ (Domingo: 1971, 109). Práve tento aspekt (rozprávkovosť a presvedčivosť) sa ukazuje ako jeden z kľúčov pri interpretácii románu.

Autorova schopnosť kombinovať bezbrehé fabulovanie s uveriteľným a prísne prepracovaným spôsobom jeho sujetového spracovania patrí k najcennejším fenoménom Márquezovho diela. V románe sú motívy orálnej kultúry vyjadrené témou kolektívnej pamäti i následkov jej straty a využitím predtúch, predpovedí, veštíeb, odkazujúcich až k predkolumbovskému kultúrnemu dedičstvu. Motívom písanej kultúry je prítomnosť napísaného (pergameny, rukopis, posvätné knihy, listy, literárne svetové dedičstvo) a jeho čítania (lúštenie, prekladanie, učenie sa cudzích jazykov).

Takto rôznorodo štruktúrovaný text si vyžaduje veľmi premyslený a prísne uplatňovaný tvorivý princíp, ktorý udrží románový konštrukt pohromade a súčasne umožní jeho čitateľovi, aby voľne a navyše s radosťou a zaujatím sledoval pohyb a úlohu jeho jednotlivých segmentov.

Možno preto viacerí čitatelia vnímajú román ako komplikovaný (najmä opakujúce sa mená mužských protagonistov, množstvo postáv a ich príbehov, zhustené rozprávanie o dejoch minulých, prítomných a budúcich), hoci, ako sme sa pokúsili naznačiť, jeho štruktúra je založená na pomerne jednoduchom princípe.

Mená mužských predstaviteľov sa opakujú, pretože aj ich „hriech“ sa z generácie na generáciu opakuje, len s občasným zábleskom strachu z odpлаты a trestu. Preto sa postupne ich mená (a s nimi súvisiace charaktery) miešajú, až napokon autor poslednému členovi rodiny (dieťaťu) už ani nedá meno.

Príbehov je veľa, pretože celé dejiny (ľudstva i kontinentu) sú zhustené do „sto rokov“. Navyše čitateľ až v závere románu zistí, že text, ktorý čítal, zapísal už dávno Cigán Melquíades na pergameny, ktoré bolo dovolené prečítať až sto rokov po jeho smrti. Rozprávač, ktorý sa už (podľa tohto zistenia) nachádza mimo románového sveta, doňho nezasahuje, lebo vie o všetkom, a len postupne, v priebehu čítania, odkrýva už napísané pred čitateľom. Otázka reálnosti či nereálnosti prezentovaného teda nie je dôležitá.

Orálny charakter Márquezovho rozprávania je podporený okrem spomenutého časového mechanizmu (prítomnosť, potom predtucha budúcnosti a spomienkový návrat do minulosti) aj štylistickou podobou textu. Akýsi rozprávačský pátos, podporujúci mýtickosť príbehu, vychádza podľa Maria Vargasa Llosu z „rétorickej symetrie“ (Llosa: 1971, 598). Tú tvorí konštantný systém vetných celkov, ktoré vykazujú tendenciu združovať sa po troch a násobkoch troch, veľmi časté využívanie enumerácií (v rámci informačnej nasýtenosti kroniky) a opakovania, ktoré je dôsledkom zrkadlenia, odrazu, cyklickosti, zdvojenia. Ich vyjadrením sú často oxymorónické obrazy vytvorené spojením nízkeho

a vysokého, krásneho a škaredého, každodenného a nezvyčajného.

Úsilie zachytiť bizarný a pritom taký reálny macondovský svet sa prenáša do použitia bohatého slovníka, šťavnatého, mnohoznačného, slobodného. Najvypätejšie scény sú živočišne a poetické zároveň, vulgárny, neštandardný, hyperbolizovaný, expresívny jazyk je umelecky funkčný, pretože vychádza z ľudového rozprávania, nehateného konvenciami. Pomocou už spomínanej hyperboly a oxymorónu autor využíva najmä vnemy farby, vône a zvuku. Je zrejmé, že ide najmä o obrazné vyjadrenia, ktoré využívajú metaforické a metonymické prepojenie sily nepreniknuteľného pralesa s márnym ľudským snažením, čo je trvalý motív hispanoamerickej literatúry od čias prvých zápiskov španielskych objaviteľov a dobyvateľov. Druhou oblasťou sú erotické scény (vinou cenzorských nožníc v prvých prekladoch nie vždy úplné), ktoré predstavujú primitivizmus polorozvinutého Maconda prostredníctvom spoločenských, rodinných a intímnych vzťahov. Práve „pikantnosť“ takýchto scén je odvodená od orálneho charakteru rozprávania, v ktorom nie je bezbrehé zveličovanie ničím zvláštnym. To vnáša do románu frekventované subštandardné oslovenia, nadávky, hovorové pomenovania pre fyziologické funkcie a prejavy, vďaka ktorým dodáva autor svojim postavám gargantuovský rozmer.

Román Gabriela Garcíu Márqueza *Sto rokov samoty* vyšiel po slovensky po prvý raz v roku 1973 v preklade Ivana Puškáča vo vydavateľstve Tatran, ktoré ho opätovne vydalo v roku 1984. Nanovo bol vydaný v rokoch 1999, 2002, 2004, 2008 vo vydavateľstve Ikar a v roku 2017 v zredigovanej podobe vo vydavateľstve Slovart. Už z tohto výpočtu vyplýva, že patrí k nemnohým dielam svetovej literatúry, ktoré sú u nás dlhodobo prítomné, čítané a vnímané. To umožňuje aj jeho viacnásobnú, generačnú a žánrovo rôznorodú interpretáciu, vedúcu aj k novým spracovaniam a adaptáciám.

EVA PALKOVIČOVÁ

Použitá literatúra:

- Borges, Jorge Luis: *El arte narrativo y la magia*. Buenos Aires: Emecé Editores, 1964.
- Domingo, José: Rozhovor s Gabrielom Garcíom Márquezom. In: *Revue svetovej literatúry*, č. 3, 1971, s. 109 – 111.
- Doležel, Lubomír: *Heterocosmica. Fikce a možné světy*. Praha: Karolinum, 2003.
- García Márquez, Gabriel: *Sto rokov samoty*. Bratislava: Ikar, 1999.
- Harss, Luis: *Los nuestros*. Madrid: Alfaguara, 2012.
- Palkovičová, Eva: *Hispanoamerická literatúra na Slovensku. Optikou dejín prekladu a recepcie inojazyčných literatúr*. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2016.
- Vargas Llosa, Mario: *García Márquez: Historia de un delirio*. Barcelona: 1971.

Príbeh z Maconda

(na motívy románu G. G. Márqueza Sto rokov samoty)

Adaptovať rozsiahly a výnimočný román G. G. Márqueza pre divadlo je veľmi ťažká úloha. Táto košatá sága rodu Buendíovcov opisuje udalosti a dobu siedmich generácií a osudy desiatok románových hrdinov. Preto sme si vybrali len niekoľko najvýznamnejších motívov a zložili sme z nich vlastný príbeh. Príbeh o vine a treste. O tom, že keď zradíš vlastné hodnoty a ideály, nasleduje trest v podobe postupného rozkladu a následného zániku diela tvojich predkov, tvojich rodičov a osudové prekliatie prechádza aj na tvoje deti. Nezáleží na menách a na čase. Tak ako hovorí Úrsula Buendíová, matka rodu: „Roky už nebežia tak ako kedysi. To sa len postupne stráca čas.“ A v ňom sa zrkadlia udalosti, ktoré poznačili dejiny. Nie nepodobné tým, ktoré sa točia stále dokola v dejinách celého ľudstva. Zrod, láska, rozkvet, hriechy, úpadok. A nakoniec zánik... „lebo rodom, odsúdeným na sto rokov samoty, sa už nikdy na tejto zemi nijaká nová príležitosť nenaskytne“.

A ešte jedna rada pre divákov na záver: je veľmi ťažké zapamätať si všetky mená, vzťahy a súvislosti medzi jednotlivými postavami inscenácie. Rovnako, ako sa to stáva aj pri čítaní literárnej predlohy. Netrápte sa kvôli tomu a radšej sa nechajte unášať myšlienkami, fantáziou a atmosférou tak, ako sme to urobili my.

Základná idea

Je to komplikovaný príbeh troch generácií Buendíovcov, na ktorého pozadí sme svedkami veľkých dejinných zmien. Na začiatku sa nachádzame v dedinke Macondo, kdesi pánubohu za chrbtom, a postupne sa z nej stáva centrum civilizácie, do ktorého prichádzajú ďalší a ďalší prisťahovalci, medzi ktorými nechýbajú ani revoluční vizionári, novodobí zbohatlíci, trestanci, cigánski kočovníci, ale ani bezohľadní podnikatelia a dobrodruhovia. Cez Macondo sa tak v priebehu jedného storočia prevalia dejiny ľudstva so všetkým dobrým aj zlým – sme svedkami jeho rozkvetu aj úpadku. Jeden konflikt strieda ďalší a rod Buendíovcov, akokoľvek silný a početný, čaká postupný pád, vymretie a odsúdenie na ďalších sto rokov života v samote.

Formálne spracovanie

Predstavenie bude vznikať použitím prvkov nielen klasického činoherného alebo „maloformistického“ divadla, ale aj divadla obrazu, skratky či metafory. Keďže ide o košatý príbeh

s množstvom postáv, prostredí a situácií, scéna by mala byť veľmi variabilná a univerzálna. Je potrebné, aby sa s ňou dalo ľahko manipulovať (presuny, prestavby a pod.), ale aby mala v sebe zakódovanú aj metaforickosť. Rovnako je v pláne vytvoriť aj iluzívne situácie (dážď, dym, vietor, javisko plné mravcov, bahna). Taktiež ho bude treba zaplniť rôznymi bizarnými rekvizitami – starý fotoaparát, ďalekohľad, hracia skrinka, balón, auto, vlak, objaví sa scéna, v ktorej lieta množstvo motýľov, bordel, v ktorom sa vykladajú karty a pod. Striedajú sa rôzne prostredia (bordel, luxusná vila, banánová plantáž, kostol, fabrika a pod.). V príbehoch jednotlivých členov rodiny sa objavujú rôzne zvláštnosti – jeden z nich má napríklad prasací chvost. Celé predstavenie musí zvládnuť cca 12 – 13 hercov, takže je možné ich používať na skryté či odkryté prestavby, manipulácie so scénou a pod.

Scénografické a kostýmové riešenie

Vychádzam z predstavy, že ústredným bodom všetkého diania na javisku je veľký trojrozmerný objekt, aby sa v ňom mohli skryť ľudia. Tento objekt by mal mať rôzne otvory, dvere, okienka, aby sa s ním dali hrať rôzne scény a ľahko by sa mohol na scénu prisunúť a odsunúť (mal by byť na kolieskach). Tento objekt by mohol plniť množstvo rôznych funkcií – kostol, bordel, námestie, cigánsky koč a pod.

Všetky ostatné „budovy“ a niektoré predmety by boli v akomsi nepomere k hercom, t. j. boli by menšie – domy po kolená (možno z kartónu) alebo aj menšie, medzi nimi by premával elektrický vláčik. Inšpirujem sa kresbami Borisa Jirků, ktorý aj ilustroval knihu *Sto rokov samoty*.

Kostýmy by som odporúčal „trampské“ – čo dom dal. Staré, tak trochu nóbl, ale nehrať sa na presnosť, všetko by malo byť v náznaku.

JOZEF KRASULA

Postavy

Úrsula
José Arcadio Buendía
Prudencio
Melquíades
Visitación
Plukovník Aureliano Buendía
José Arcadio
Amaranta
Pilar
Rebeca
Don Moscote
Krásna Remedios

Aureliano Segundo
José Arcadio Segundo
Mr. Herbert
Otec Nicanor
Amaranta Úrsula
Majiteľ kina
Kňaz
Veliteľ
Kapitán
Aureliano Babilonia
Krčmár
Arcadio
a ďalší

Rozprávač:	V Aurelianovom živote nebolo jasnozrivejšej chvíle ako vtedy, keď zabudol na svojich mŕtvych, na svoje žiale a zatĺkol okná a dvere drevenými krížmi, aby ho nerušilo nijaké svetské pokušenie. Pochopil, že v Melquíadesových pergamenoch je vpísaný jeho osud. Našiel ich nedotknuté medzi pravekými stromami, vyparujúcimi sa kalužami, svetielkujúcimi kameňmi, ktoré zahladili každú stopu ľudského putovania po tejto zemi. Bol to príbeh rodiny, sto rokov predtým písaný Melquíadesom až do najvšednejších podrobností.		
Melquíades:	Neusporiadal som udalosti podľa zvyčajného ľudského času, ale zhustil celé storočia všedných udalostí tak, že všetky prebiehali súčasne a v jednom okamihu. Unesený týmto objavom som čítal o sedemnástich synoch plukovníka Aureliana Buendíu a pritom našiel správu o narodení najkrajšej ženy sveta, ktorá mala už zaživa vstúpiť na nebesia, o Prudenciovi Aquilarovi prepichnutom kopijou, o chlapcovi s prasacím chvostom, o svadbe, ktorou sa to všetko začalo...	Úrsula:	manželka už nestála za nič, beriete si tu prítomného Josého Arcadia Buendíu, svojho bratranca, syna pestovateľa tabaku, za manžela?
Kňaz:	José Arcadio Buendía, potomok španielskych dobyvateľov, syn pestovateľa tabaku, beriete si za ženu tu prítomnú Úrsulu Iguaránovú, vnučku Úrsuly Iguaránovej, ktorá sa v šestnástom storočí tak zľakla vyzváňania na poplach a hrmenia diel, keď pirát Francis Drake napadol Riohachu, že si nevedomky sadla na rozpálenú platňu a vďaka následkom, ktoré pri tom utrpela, až do smrti ako manželka nestála za nič?	Príbuzní:	Beriem! Chcem ňa! Chcem Josého Arcadia Buendíu! To sa nesmie stať! Veď ste rodina! Chcete, aby sa vám narodili jašterice? Len si, Úrsula, spomeň na svoju tetu, ... ktorá sa vydala za strýka Josého Arcadia Buendíu... ... a mali spolu syna, ... ktorý celý život nosil široké nohavice... ... a zomrel na vykrvácanie v štyridsiatke, ... ktorú prežil ako úplný panic, ... pretože sa narodil s chrupavkovitým chvostom v tvare vývrtky... ... a so štetinkou chlupov na konci, prasacím chvostom, ... ktorý nikdy žiadnej žene neukázal... ... a ktorý ho nakoniec stál život, ... keď mu jeho priateľ mäsiar preukázal láskavosť... ... a sekerou na štvrtenie dobytku mu ho odsekol.
José Arcadio Buendía:	Beriem.	J. A. Buendía:	Pre mňa za mňa, nech máme hoci aj prasiatka, hlavné je, aby vedeli hovoriť.
Kňaz:	Úrsula Iguaránová, vnučka Úrsuly Iguaránovej, ktorá si nevedomky sadla na rozpálenú platňu a následkom popálenín, čo pri tom utrpela, ako	Dedinčan 1:	Tak nech je po vašom!
		Dedinčan 2:	Mohli mať pekný život.
		Dedinčan 3:	Lenže Úrsulina matka dcéru vystrašila rôznymi pochmúrnymi predpoveďami o ich potomstve.
		Dedinčan 4:	Povedala, že porodí jašterice.
		Dedinčan 5:	Ale dosiahla len to, že Úrsula sa mu odmietla oddať.
		Dedinčan 6:	Zo strachu, aby ju v spánku neznásilnil, si na noc obliekala čudné natahovacie nohavice...
		Dedinčan 7:	... ktoré jej ušila matka z plachtoviny a vpredu mali veľkú pracku, ktorou sa zapínali.
		J. A. Buendía:	Takto žijeme už niekoľko mesiacov. Ja sa cez deň starám o dvoch cvičených kohútov a ty len vyšíváš!
		Úrsula:	Ale mama povedala...

J. A. Buendía: Ja nežijem s tvou mamou, ale s tebou!
Dedinčan 8: Počuli ste, že Úrsula je rok po svadbe stále panna!?

Prudencio: ... pretože jej manžel je pohlavne neschopný!

J. A. Buendía: Kto to povedal?! Pýtam sa vás, kto to povedal? Veď ja si vás nájdem. No vidíš, Úrsula, čo všetko ľudia nahovoria.

Úrsula: Vykašli sa na nich, nech si hovoria. My predsa vieme, že to nie je pravda.

Rozprávač: A tak sa u nich nič nezmenilo ďalších šesť mesiacov, až do onej osudnej nedele, keď kohút Josého Arcadia Buendíu zvíťazil nad kohútom Prudencia Aquilara.

Krčmár: Prijímam stávky!
Občan: Stavím 20 pesos! (*Ostatní tiež hádzu svoje stávky.*)

Prudencio: Dobré, dobre. Gratulujem ti, José Arcadio. Uvidíme, či aspoň tento kohút dokáže uspokojiť tvoju ženu. (*Ide si po oštep.*)

Krčmár: Záverečná, zatvárame!
(*José Arcadio Buendía prebodne Prudencia, všetci sa rozprchnu.*)

J. A. Buendía: Vyzleč to.
Úrsula: Ak sa niečo stane, bude to tvoja vina.

J. A. Buendía: Ak ti je súdené rodiť jašterice, budeme mať jašterice. Ale viac mŕtvych tu kvôli tebe už nebude! (*Prudencio sa zjaví.*)

Prudencio, to si ty? Zmizni do čerta! Kolkokrát sa vrátiš, toľkokrát ťa zabijem.

Úrsula: Určite trpí, je vidieť, ako je sám.

J. A. Buendía: Dobré, nech je po tvojom, Prudencio. Odsťahujeme sa odtiaľto tak ďaleko, ako sa len dá, a už nikdy sa sem nevrátime. A teraz choď pokojne spať.

(*Putovanie aj s kuframi, po chvíli plač dieťaťa.*)

Občianka: Žiadny prasací chvostík!

J. A. Buendía: To je môj syn José Arcadio. Musíme ísť ďalej. Hlavné je nestratiť smer.

Občan 1: Putujeme už mnoho dní a mesiacov.
Občan 2: Ani dobytok už nevládze.

J. A. Buendía: Musíme ísť ďalej, tu zostať nemôžeme.
Úrsula: Nikam nepôjdeme. Zostaneme tu. Tu, kde sa nám narodil syn.

J. A. Buendía: Narodil sa nám tu syn, ale zatiaľ nám tu nikto neumrel. A človek nie je doma tam, kde nikoho nepochová.

Úrsula: Ak bude potrebná moja smrť, aby sme tu zostali, tak umriem.

J. A. Buendía: Čaká nás záračná krajina plná úrody a dobytky.

Úrsula: Keby si sa radšej namiesto fantazírovania o úžasnej úrode postaral o nášho syna.

J. A. Buendía: Dobré teda, zostaneme tu. More už aj tak nenájdem. Usadíme sa tu. Treba vyrúbať stromy. Čo je to za mesto...?

Rozprávač: Josému Arcadiovi Buendíovi sa prisnil sen, videl v ňom hlučné mesto a domy, ktoré majú steny zo zrkadiel. Začul v ňom meno, ktoré predtým nikdy nepočul a ktoré nedávalo žiadny

význam, ale v jeho sne malo akúsi nadprirodzenú ozvenu:

J. A. Buendía: Macondo.

(*Prichádzajú Cigáni.*)

Melquíades: Najnovší objav! Len ráčte pozrieť!

Úrsula: No čo, kus železa...

Melquíades: Pani sa mýli! Je to kus železa, to áno, ale je to takpovediac veľmi zvláštny kus železa. S dovolením (*magnetizuje náušnice pod praktikáblom*).

Úrsula: Bože môj! Aha! Moje náušnice. Je to tak dávno, čo som ich stratila.

J. A. Buendía: Čo je to, preboha?

Melquíades: Osmý div učených alchymistov macedónskych.

J. A. Buendía: To je úžasné, to musíme ukázať susedom!

Melquíades: Ale opatrne, prosím. Dávajte pozor na klince! Mohol by sa vám rozpadnúť dom.

J. A. Buendía: To je úžasné, fantastické! Vďaka tomuto vynálezu budeme môcť ťažiť zlato zo zeme! (*Na zemi hľadá zlato.*)

Melquíades: Predané! Ale pozrite sa na toto, pane. Ďalekohľad. Veda odstránila vzdialenosti. Už o krátky čas bude môcť človek vidieť všetko, čo sa deje kdekoľvek na zemi bez toho, aby vyšiel z domu! Pozrite, tam sa niekto kúpe.

J. A. Buendía: To je krásna... ten ďalekovid je krásna. Som José Arcadio Buendía, aké je vaše ctené meno?

Melquíades: Melquíades.

J. A. Buendía: Pár krokov od nás, na druhej strane rieky, majú všetky úžasné čarovné prístroje a my tu stále žijeme ako tie božie hoviadka.

Melquíades: Predané! Len ráčte pozrieť na toto!

Dedinčan 1: Čo to je?

Dedinčan 2: Veľký kus skla!

Dedinčan 3: Nie, to je veľrybie oko!

Dedinčan 4: To je predsa najväčší diamant na svete!

Melquíades: Nie, nie, vážení! To je ľad!

J. A. Buendía: Úžasné! Toto je najväčší vynález našich časov. Teraz už tomu rozumiem! Už viem, čo znamenal ten sen o meste, kde domy majú steny zo zrkadiel.

Melquíades: Všetky zázraky vypredané!

Pilar: Uplynulo niekoľko rokov. Medzitým Úrsula porodila ďalšieho syna, ktorý dostal meno po otcovi a neskôr sa stane slávnym plukovníkom Aurelianom Buendíom.

Plukovník: Liberáli budú bojovať!

Pilar: Jeho brat José Arcadio bol už mladík mohutnej postavy, keď k nemu do izby vstúpila Úrsula práve vo chvíli, keď sa vyzliekal.

Úrsula: Počúvaj, Pilar, môj chlapec, môj José Arcadio... Videla som ho včera večer a mám strach, že neskutočná veľkosť jeho pohlavia znamená rovnaké znetvorenie ako prasací chvost jeho bratranca.

Pilar: Naopak, bude šťastný. Uvidíš.

Chlapče, nech tá pánboh aj naďalej zahrŕňa svojou priazňou!

José Arcadio: Chcem zostať s tebou.

Pilar: Príď ku mne v noci. Budem na teba čakať, José Arcadio. Teraz je z teba skutočný muž.

José Arcadio: Ako to myslíš, Pilar?

Pilar: Budeš mať dieťa.

Pilar: José Arcadio odišiel na dlhé roky preč s cigáňmi.

Amaranta: Úrsule sa narodilo tretie dieťa – Amaranta.

José Arcadio: Syn Pilar Ternerovej a Josého Arcadia mal len štrnásť dní, keď ho priviezli k jeho prarodičom.

Úrsula: Preboha, veď ani nie sú svoji a ja ho mám prijať do rodiny?

J. A. Buendía: Dieťa počaté z mojej krvi nezostane na ulici! Postaráme sa oň a vychováme z neho poriadneho Buendíu.

Úrsula: Dobre, ale nech vás Boh chráni, aby ste niekomu prezradili z akého lona pochádza. Dáme mu meno Arcadio.

J. A. Buendía: Čo je s Aurelianom? Nevidel som ho už niekoľko dní...

Úrsula: Kde by bol, nepočuješ? Vysedáva v tvojej dielni. Učí sa zlatotepectvu. Len tam sedí, búcha kladivkom a na svet okolo akoby zabudol. Aureliano!

Plukovník Aureliano: Nieкто k nám príde.

Úrsula: No a čo? Nieкто k nám príde... Tie tvoje predpovede. Čo je na tom zvláštne, že nieкто k nám príde. Macondom denne prechádza množstvo cudzincov.

Plukovník A.: Kto je to, neviem. Ale nech je to ktokoľvek, už je na ceste.

Rozprávač: Dali jej meno Rebeca. Chutila jej iba vlhká hlina z dvora a vápno z múrov na dome. Trvalo niekoľko týždňov, kým sa od tohto zlozvyku odučila a začala spávať s ostatnými.

Visitación: Jednej noci sa Úrsula zobudila a z kúta začula zvláštny prerušovaný zvuk. Onemela hrôzou, rozpoznala v ňom príznak choroby, ktorá ju kedysi dávno donútila opustiť domov. Bola to spavá nemoc.

Úrsula: Visitación, počuješ to?

Visitación: Najstrašnejšie na tejto nemoci nie je to, že človek nemôže spať, ale jej neúprosný postup k niečomu vážnejšiemu: k strate pamäti.

J. A. Buendía: Nevadí, že sa nevyspíme. Aspoň budeme mať viac zo života.

Visitación: Nemocnému sa začnú z pamäti vytrácať spomienky na detstvo, potom mená a významy vecí a nakoniec aj totožnosť ľudí a dokonca vedomie vlastného ja. Až sa nakoniec premení na hlupáka bez minulosti.

Úrsula: Celé mesto nespí. Trvá to už tri dni! Ak je raz nemoc v dome, nikto pred ňou neutečie.

J. A. Buendía: Priatelia, niet pochýb o tom, že nemoc

zachvátila celé mesto. Choroba sa prenáša jedine ústami a všetky potraviny a nápoje už obsahujú nákazu. Niet pochýb o tom, že nemoc prekročila únosnú mieru. Môj syn Aureliano vymyslel spôsob, ako sa proti nej brániť. Označíme všetky veci menami a začneme od seba...

(Zjaví sa Melquíades, podáva fľašky na pitie. Až keď sa napije J. A. Buendía, spoznajú ho a vykriknú „Melquíades!“)

J. A. Buendía: Bože môj! Melquíades! Si to ty? Si to ty! Teraz to vidím, môj starý dobrý priateľ Melquíades sa vrátil! Bože, tých papierov po stenách! Ach, drahý priateľ, som veľmi rád, že si sa vrátil.

Melquíades: Prišiel som natrvalo. Bol som odvrhnutý vlastnými ľuďmi a za vernosť životu som bol potrestaný odňatím svojich nadprirodzených schopností. Rozhodol som sa odísť do sveta, ktorý smrť ešte neobjavila, a venovať sa svojmu dagerotypu.

J. A. Buendía: Dagerotyp? Čo to je?

Melquíades: Postav sa, drahý José Arcadio. Nehýb sa!... A je to. Pozri. To si ty.

J. A. Buendía: To je zázrak! Všetci sem! Pomocou tohto vynálezu dokážeme existenciu Boha, ak nejaký existuje. Alebo raz a navždy skončíme s dohadmi o jeho existencii!

Melquíades: Tu mám obrázok toho, ako bude vyzerať Macondo v budúcnosti! Bude to mesto plné žiarivých svetiel a veľkých domov zo skla. A nezostane v ňom ani stopy po rode Buendíovcov.

Don Moscote: Dievčatko, zanes to oteckovi.

Amaranta: Tati, pán v bielom obleku ti posielá tento odkaz.

J. A. Buendía: Aký odkaz?

Amaranta: Úradné nariadenie.

J. A. Buendía: Úradné nariadenie? V Macondo nemáme žiadny úrad! Aké nariadenie?!

Don Moscote: Všetky domy budú natreté na modro. Biela sa nepovoľuje.

J. A. Buendía: Kto to podpísal?

Amaranta: Sudca. Vraj je to úradník, ktorého k nám poslala vláda.

J. A. Buendía: To ste podpísali vy?

Don Moscote: Áno, to som napísal ja.

J. A. Buendía: Akým právom?

Don Moscote: Bol som vymenovaný za sudcu v tomto meste.

J. A. Buendía: V našom meste nerozkazujú papiere! Raz a navždy si zapamätajte, že tu žiadneho sudcu nepotrebujeme, pretože tu niet čo a ani koho súdiť. Všetko sme si zariadili sami, nikdy sme nepotrebovali vašu vládu a nikto neobťažoval nás. Žijeme tak pokojne, že dokonca tu nikto ani neumiera. Sme radi, že nás doteraz vláda nechala na pokoji. Ak tu chcete zostať ako každý iný občan, ste vítaní. Ale ak tu chcete zavádzať nové poriadky a nútiť ľudí,

- aby si natierali domy modrou farbou, môžete si zbalíť svoje saky-paky a vrátiť sa tam, odkiaľ ste prišli. Môj dom bude biely ako holub a hotovo!
- Don Moscote: Chcel by som vás upozorniť, že mám pri sebe zbraň.
- J. A. Buendía: Radšej vás odtiaľto vynesiem živého, než aby som vás do smrti mal na svedomí mŕtveho. Dobre, môžete tu zostať. Ale nie preto, že ste si postavili do dverí týchto lúpežníkov s puškami, ale z úcty k vašej rodine. Mám len dve podmienky. Prvá: každý si natrie svoj dom takou farbou, ako chce. Druhá: vojaci okamžite opustia mesto. Poriadok si zaručíme sami.
- Pilar: Nový dom, biely ako holub, otvorili tanečným večierkom. Úrsula objednala podivuhodný vynález – hraciu skriňu. Doručovacia firma s ňou vyslala Pietra Crespiho, talianskeho odborníka, ktorý skriňu zostavil a naučil kupujúcich módne tance. Rebeca i Amaranta sa doňho zamilovali. Aureliano miloval mladú Remedios, dcéru sudcu Dona Moscoteho. Dom bol plný lásky.
- J. A. Buendía: Láska je mor! Všade navôkol je toľko krásnych a poslušných dievčat, ale náš syn Aureliano sa chce oženiť s dcérou nášho nepriateľa.
- Úrsula: Je krásna, pracovitá, skromná a dobre vychovaná.
- Don Moscote: To predsa nemá zmysel! Remedios ešte nie je dospelá!
- Plukovník A.: Čakal som toľko rokov, že som ochotný ešte nejaký ten rok počkať, až kým bude vaša dcéra schopná počať mi dieťa.
- Pilar: Aureliano!
- Plukovník A.: Prišiel som sa s vami vyspať.
- Pilar: Chlapček môj úbohý. Čo sa deje?
- Plukovník A.: Som nešťastný.
- Pilar: Kto to je?
- Plukovník A.: Remedios, dcéra Dona Moscoteho.
- Pilar: To aby si si ju najskôr vychoval. Neboj sa. Všetko bude tak, ako má byť...
- Melquíades: Obnovenú harmóniu narušila len Melquíadesova smrť. Bol to prvý pohreb v Maconde.
- Pilar: Budeš mať dieťa...
- Plukovník A.: Priznávam sa k nemu, bude sa volať Aureliano José.
- J. A. Buendía: Aj mŕtvi starnú. Prudencio, kde sa tu berieš? Nie, nie, je pondelok (*chytá si uši*), je pondelok takisto ako včera.
- Občania: On sa zbláznil! Chyťte ho! Uviažte ho! Veď sa načisto zbláznil!
- Prudencio: Ocitol som sa na druhej strane. V krajine smrti. Tak veľmi potrebujem spoločnosť živých ľudí... Dlhो som ťa hľadal José Arcadio Buendía. Pýtal som sa na teba mŕtvych z Riohachy, mŕtvych, ktorí prichádzali z úpätia hory Ipar, aj tých, ktorí prišli z bažín. Nikto mi však nevedel povedať,
- kde ťa nájdem, pretože o Maconde nikto nepočul, pokiaľ neprišiel Melquíades a neurobil čiernu bodku do pestrofarebnej mapy smrti.
- J. A. Buendía: Stroj času sa rozbil. Je pondelok, rovnako ako včera, rovnako ako predvčerom. Pozri sa na slnko, všetko je ako včera, predvčerom! Neustále je pondelok.
- Nicanor: Teraz vidíte nezvratný dôkaz nekonečnej Božej moci!
- J. A. Buendía: Človek je stvorený z mäsa a kostí.
- Nicanor: Nego. Factum hoc existentiam Dei probat sine dubio. Musíš veriť v Boha všemohúceho, José Arcadio Buendía.
- J. A. Buendía: Boh neexistuje!
- Nicanor: Nehovor, tak, priateľu. To je rúhanie. Môžeme si zahrať. Dámu, súhlasíš?
- J. A. Buendía: Aký zmysel má boj medzi dvomi odporcami, ktorí sa nezhodujú v zásadných veciach? Uverím v tvojho Boha, keď mi prinesieš jeho dagerotyp.
- Nicanor: Drahý José Arcadio, a prečo ťa tu držia uviazaného o strom?
- J. A. Buendía: Hoc est simplicissimum! Pretože som blázon!
- José Arcadio: Ty si pekná žena, sestrička!
- Rebeca: Prepáčte, nevedela som, že ste tu sám.
- José Arcadio: Pod' bližšie, neboj sa.
- Rebeca: To sa nepatrí, sme rodina.
- José Arcadio: Ach, sestrička moja!
- Rebeca: José Arcadio...
- Visitación: Je to vaša sestra!
- Susedia: Narodia sa vám jašterice! Hanba! Fuj! Že sa nehanbíte!
- José Arcadio: Je mi to jedno!
- Sused: Je to proti prírode.
- José Arcadio: Na prírodu ja seriem.
- Don Moscote: A navyše – zakazuje to zákon!
- José Arcadio: Na zákon ja zvysoka seriem!
- Nicanor: Bratia a sestry. Viem, že svojou láskou a milovaním pohoršujú celé okolie, ale José Arcadio a Rebeca nie sú súrodenci. Zosobášim ich. Amen.
- Don Moscote: Blížia sa voľby! Liberáli sú slobodomurári, zlí ľudia, ktorí chcú obesiť všetkých kňazov, zaviesť občianske sobáše a rozvody, priznať nemanželským deťom rovnaké práva ako manželským a rozdeliť krajinu pomocou federálnej ústavy, ktorá by zbavila moci najvyššie úrady! Ale konzervatívci dostali moc priamo od Boha, bojujú za zachovanie verejného poriadku a tradičnú rodinu, sú to obhajcovia Kristovej viery hlásajúci úctu k úradom a nehodlajú pripustiť rozklad svojej krajiny! Teraz určite už viete, koho máte voliť!
- Plukovník A.: Liberáli budú bojovať!
- Don Moscote: Ak máš na mysli tie vymenené volebné hácky, tak niekoľko červených sa tam necháva, aby sa nemohli sťahovať.
- Plukovník A.: Keby som bol liberál, išiel by som kvôli sfalšovaným voľbám do vojny!

Don Moscote:	Vieš, Aurelito, si môj zať, ale keby si bol liberál, ani by si nevedel, že sme tie hárký vymenili.	Krásna Remedios:	Tú noc Arcadio čakal na Pilar vo svojej sieti. Ale pochopil, že to nie je žena, na ktorú čakal, pretože namiesto dymu ucítil kvetinový brilantínu. Bola panna a mala neveriteľné meno – Santa Sofia de la Piedad. Pilar jej dala päťdesiat pesos, polovicu svojich celoživotných úspor, aby sa s ním vyspala. V čase, keď Arcadia vymenovali za civilného aj vojenského správcu Maconda, narodila sa im dcéra Remedios. Keď dospela, nikto ju nevolal inak ako Krásna Remedios.
Plukovník A.:	Liberáli budú bojovať!	J. A. Buendía:	Slnko je tam, kde včera.
Plukovník A.:	Do Maconda sa nastahovala armáda. Plukovník Aureliano Buendía vyvolal tridsaťdva ozbrojených povstaní a vo všetkých bol porazený. So sedemnástimi rôznymi ženami splodil sedemnásť synov a všetci boli povražení v priebehu jednej noci. Podarilo sa mu uniknúť pred štrnástimi atentátmi a jednej popravej čate. Odmietol Rad za zásluhy, ktorý mu prepožičal prezident republiky. Bol vrchným veliteľom všetkých revolučných vojsk a podľa názoru vlády najnebezpečnejším mužom v celej krajine, ktorý nikdy nedovolil, aby ho niekto vyfotografoval. Odmietol doživotný dôchodok, ktorý mu po vojne ponúkali, a do svojej staroby sa živil predajom zlatých rybičiek, ktoré tepal vo svojej dielni v Maconde.	Arcadio:	Vyhľadka číslo 5: Všetci do zbrane! Budeme brániť Macondo do poslednej kvapky krvi!
Plukovník A.:	Teraz ma počúvaj, Arcadio, tu ti nechávame Macondo. Nechávame ti ho v poriadku a snaž sa, nech vyzerá ešte lepšie, keď sa vrátíme. Si moja rodina, tak nech nemusím vykonať, čo nechcem. Mysli na to.	Úrsula:	Prestaň, chlapče! Už tých hlúposti bolo dosť! Poď domov!
Arcadio:	Počúvajte ma všetci! Vyhľadka guvernéra číslo 1: Odo dneška sa v Maconde zavádza povinná vojenská služba. Kto sa nepodriadi, bude popravený. Vyhľadka číslo 2: V prospech mesta sa zabavujú všetky zvieratá, ktoré sa objavja na ulici po šiestej hodine večer! Vyhľadka číslo 3: Nariaduje sa všetkým dospelým mužom nosiť na rukáve červenú pásku. Neuposlušnutie bude potrestané trestom smrti! Vyhľadka číslo 4: Popravná čata bude odo dneška cvičiť strelbu na námestí! A teba, Nicanor, varujem. Ak vyjdeš z fary čo i len na krok, dám ťa zastreliť! A žiadna omša, rozumel si?!	Veliteľ:	Ustúpte, pani, lebo za nič neručíme!
Mladík: (Výstrel.)	Amen.	Nicanor:	Pomodli sa, chlapče.
Úrsula:	Si sprostý vrah! Keď sa to dozvie tvoj otec, dá ťa zastreliť a ja budem prvá, kto sa poteší.	Arcadio:	Nebudem sa modliť. Nemám sa prečo kajať!
Don Moscote:	Teraz vidíte ten rozdiel. Takto vyzerá raj podľa liberálov!	Veliteľ:	Na môj povel, pripravíť!
Arcadio:	Čo si to povedal? (Namiერი zbraň.)	Arcadio:	Hajzli! Nech žije liberálna strana!
Úrsula:	Len sa opováž, zasran jeden! Opováž sa, ty vrah! A mňa môžeš zabiť tiež, ty skurvysyn! Aspoň nebudem musieť plakať od hanby, že som vychovala netvora.	Veliteľ:	Páť!
		Rozprávač:	V máji sa vojna skončila. Štrnásť dní predtým padol plukovník Aureliano Buendía do zajatia.
		Úrsula:	Som matka plukovníka Aureliana Buendíu. Chcem vidieť svojho syna.
		Veliteľ:	Chceli ste povedať, že ste matka pána Aureliana Buendíu.
		Úrsula:	Ako si prajete, pane.
		Plukovník A.:	Viem o všetkom. O Arcadiovi a jeho vyhládkach, o jeho smrti, o udatnosti nášho otca, ktorý celý čas leží pod gaštanom. Viem aj o tom, že môj syn Aureliano José sa zastrelil...
		Úrsula:	Odkiaľ to všetko vieš?
		Plukovník A.:	Drahá matka, veď viete, že som veštec.
		Veliteľ:	Ideme, Buendía. Prišiel tvoj čas.
		Plukovník A.:	Dnes ráno sa mi snívalo, ako by som to všetko už raz zažil. Ako Macondo za ten rok zostarolo...
		Úrsula:	Čo si čakal? Čas letí.
		Plukovník A.:	Viem, ale tak rýchlo zas neuteká... A teraz sa nelúčte. Nikoho o nič neproste a pred nikým sa neponižujte. Pomyslite si, že ma zastrelili už dávno.
		José Arcadio:	Predsa ho nechcú zastreliť tu na ulici len tak. Všetci to vidia. Určite ho zastrelia v noci v kasárňach, aby sa nikto nedozvedel, kto velil popravej čate.
		Rebeca:	Sú to hlupáci. Zastrelia ho tu.
		José Arcadio:	Hádam sa tu nebudú premávať po ulici s tými ustrašenými vojakmi, keď vedia, že ľudia sú schopní všetkého.
		Rebeca:	Uvidíš, že sú až takí hlúpi.
		Veliteľ:	Nástup! Pripravíť sa! Na môj povel!
		José Arcadio:	Ruky hore!
		Veliteľ:	Nestrielfajte! (Josému Arcadiovi) Vás mi posielala samo nebo!
		Plukovník A.:	Podľme!

Rozprávač: Spoza dverí, kde ležal José Arcadio vytryskol pramienok krvi. Na tele mŕtveho nenašli ani jediná ranu a smrtiacu zbraň takisto nenašli. Bola to snáď jediná záhada v Maconde, ktorú sa nikdy nepodarilo vysvetliť.

(*Vojaci dovlečú Moscoteho.*)

Úrsula: Stane sa tak, ako rozhodneš, Aureliano. Vždy som si myslela, že si sa odrodil, ale teraz sa v tom len utvrdzujem. Si najlepším správca, akého sme kedy v Maconde mali. A o tom, že Don Moscote má dobré srdce a že sa k nám vždy správal priateľsky, ti tiež nemusím hovoriť, pretože to vieš najlepšie ty sám.

Plukovník A.: Nemôžem si osobovať právo rozhodovať o spravodlivosti. Ak chcete niečo povedať, tak to musíte povedať pred vojenským súdom.

Úrsula: Aj to, veru, urobím.
(*pred súdom*) Bola som pri tom, keď sa naša obec zakladala, zúčastnila som sa na pochode cez hory, prales, ktorý nás doviedol až sem. Macondo trpelo viac, než si ktokoľvek dokáže predstaviť. A stalo sa z neho mesto, kde sa dá žiť. A svoj podiel na tom má aj tu Don Moscote. A vy beriete vojnu, túto strašnú hru, veľmi vážne a to je dobre, pretože si plníte svoju povinnosť. Ale nezabudnite, že pokiaľ nám Boh dopraje života, stále budeme vaše matky a je jedno, či ste revolucionári. Máme právo vám pri prvej neslušnosti stiahnuť nohavice a poriadne vás vyšľahať bičom!

Plukovník A.: Súď po porade odsudzuje Dona Moscoteho na trest smrti. Uvedom si, priateľ, že zastrelíš ťa nedávam ja. Zastrelíš ťa dáva revolúcia.

Moscote: Choď do riti, kamarát.

Plukovník A.: Vieš rovnako dobre ako ja, že všetky vojenské súdy sú len fraška a v skutočnosti platíš za zločiny iných, pretože tentoraz musíme vyhrať vojnu za každú cenu. Keby si bol na mojom mieste, neurobil by si to isté?

Moscote: Pravdepodobne áno. Mňa však netrápi to, že ma dáš zastreliť, pretože u ľudí ako my je to koniec koncov prirodzená smrť. Starosť mi robí to, že tak veľmi si nenávidel vojakov, tak dlho si proti nim bojoval a toľko si na nich myslel, že si nakoniec rovnaký ako oni. A žiadny ideál v živote nestojí za to, aby sa kvôli nemu človek tak ponížil. Ak budeš takto pokračovať, stane sa z teba nielen najkrutejší diktátor v našich dejinách, ale pokojne dáš zastreliť aj kmotru Úrsulu, aby si umlčal svoje svedomie. Fraška sa skončila.

Plukovník A.: Môžete ho odviešť.

J. A. Buendía: Prudencio, len ty si pri mne zostal.

Odídeme spolu do krajiny smrti.

Prudencio: Už na teba čakám.

J. A. Buendía: Založíme si chov kohútov. Ale nie, aby sme sa tešili z víťazstva, ale aby sme sa mali na čom zabávať počas nudných nediel v krajine smrti. Už žiadne zápasy...

J. A. Buendía: Zomrel aj José Arcadio Buendía. Počas rokov strávených pod gaštanom sa naučil úmyselne zväčšovať svoju váhu, takže ho ledva odtiahli po bruchu. Plukovník Aureliano Buendía bol nažive. Vojna pokračovala a plukovník vyhral a prehrával svoje bitky. Aj tú s donom Apolinarom Moscotem.

(*Zaznie výstrel.*)

Rozprávač: Za kráľovnú karnevalu si zvolili Krásnu Remedios, sestru Josého Arcadia Segunda, ktorý sa neskôr ocitol na čele vzbury proti banánovej spoločnosti.

José Arcadio Segundo: Systém stravných lístkov je nespravodlivý!

Rozprávač: Macondo začalo zaplavovať množstvo technických vynálezov. Karneval prilákal do mesta množstvo ľudí, ktorí spôsobili začiatok konca Maconda.

Majiteľ kina: Dámy a páni! Veľavážené panstvo! Nech sa páči, ráčte vstúpiť! Biograf, pohyblivé obrázky. Ráčte vstúpiť!

Divák: Čo to má znamenať? Veď to je ten včerajší pištoľník?! Ale včera zomrel a bol pochovaný! Dnes sa premenil na boxeristu!

Majiteľ kina: To je v poriadku. Je možné, že zajtra bude z neho Indián.

Divák 1: Zaplatili sme si vstupné a ty nás podvádzaš!

Divák 2: To je výsmech! Si podvodník!

Divák 3: To sú len ďalšie cigánske klamstvá!

Divák 1: Odchádzam!

Divák 2: Ja tiež.

Herbert: Len ráčte ďalej, dámy a páni! Jedinečná možnosť povoziť sa úplne novým dopravným prostriedkom. Ukotvený balón už využili cestovatelia po celom svete! Len ráčte, je to absolútne bezpečné, nemusíte mať obavy. Volám sa John Herbert a prichádzam k vám zo Spojených štátov. Nech sa páči, po zakúpení vstupenky sa vznesiete vysoko nad hlavy vašich priateľov!

Divák 1: Čo to tu trepeš? U nás sa lietalo už dávno. Pred mnohými rokmi Melquíades priviezol lietajúci koberec a vznášal sa nad našimi hlavami.

Divák 2: Tu o lietanie už nie je záujem.

Divák 3: Prišli ste neskoro, pán Herbert. Vráťte sa do Spojených štátov!

Herbert: Prezradte mi, prosím, kde sa tu dá prespať a zajtra odídeme prvým vlakom.

Aureliano Segundo: Prespať môžete aj u mňa. Tu máte niečo pod zub (*podáva mu banán*) a rozprávajte o balónoch. Ako dlho vydrží balón vo vzduchu?

Herbert: Ďakujem, ste veľmi láskavý. Čo to je? Výborná chuť.

A. Segundo: Banán, rastie všade navôkol. Keď nemáme dosť fazule, ľudia sa uspokojia aj s banánom.

Herbert: Výborné! Tak teda, žiadne balóny, ale banány!

(Fabrika sa rozbieha naplno.)

Plukovník A.: Pozrite sa, čo sme si narobili len tým, že sme jednému Amerikánovi ponúkli banán.

Krásna Remedios *(zjaví sa nad hlavami ostatných, chlapi sa k nej snažia dostať)*.

Úrsula *(premeriava si ľudí, čo na Remedios pozerajú)*: Dávaj si na nich pozor!

K. Remedios: Ale prababička, len sa nebojte...

Úrsula: Ja sa nebojím, ale vidím, ako chodíš po dome!

K. Remedios: Veď ma nikto nevidí.

Úrsula: Muži chcú omnoho viac, ako si myslíš. K tomu, čo si ty predstavuješ, patrí aj neustále varenie a množstvo trápenia.

(Zo strechy sa nakloní chlap.)

K. Remedios: Pozor! Spadnete.

Muž: Chcem sa na vás iba pozeráť.

K. Remedios: Ach tak. Ale dávajte si pozor. Strecha už nedrží pevne.

Muž: Nevadí. *(pošmykne sa)* Bože môj!

K. Remedios: Vy máte strach. To mi je ľúto. Nestojte tam. Strecha je naozaj v zlom stave.

Muž: Nevadí. Vydrlím.

K. Remedios: To nie! Nesmie sa vám nič stať!

Muž: Mohol by som vás namydliť?

K. Remedios: Ďakujem za ochotu, ale dokážem to aj sama.

Muž: Aspoň chrbát...

K. Remedios: To je zbytočné. Kto to kedy videl, aby si ľudia mydlili chrbát.

Muž: Prosím vás, vydajte sa za mňa!

K. Remedios: Nikdy by som sa nevydala za takého človeka, ktorý dokáže premárniť takmer hodinu a zostať bez obeda len preto, lebo sa chce pozeráť, ako sa nejaká žena kúpe.

Muž: Remedios, krásna Remedios, ja vás milujem. Chcem si vás vziať. Idem za vami.

K. Remedios: Je to veľmi vysoko. Zabijete sa! *(Muž spadne, je mŕtv.)*

Úrsula: Takto to už nemôže ísť ďalej! Len sa pozri, čo robíš! V mestečku sa hovorí, že prinášaš mužom iba smrť. Tvoja nevšímavosť k mužom je nepochopiteľná. Opovrhujes aj tými najlepšimi nápadníkmi.

K. Remedios: Ale veď ja som mu chcela pomôcť. Schválne som sa kúpala čo najrýchlejšie, aby nemusel stáť na tej streche tak dlho...

Muž 1: Čo to, preboha, robí?

Muž 2: Kam letí?

Muž 3: To je nádherna...

Plukovník A.: Už sa na to nemôžem pozeráť! Zabijaci s mačetami slúžiaci tomu podvodníkovi Herbertovi a jeho banánovej spoločnosti. Ako sa môže Boh na to pozeráť! Urobil som chybu, že som nepokračoval vo vojne. Čo je toto za

vládu! Toľko vojen sme vybojovali a to len preto, aby sme si nemuseli natierať domy na modro. Ozbrojiť svojich mužov, nech ukážu tým zasratým Amerikánom čo a ako.

Úrsula: Roky už nebežia tak ako predtým. Predtým trvalo dlho, kým vyrástli deti. Koľko trvalo, kým najstarší syn, José Arcadio, odišiel s Cigánmi a čo všetko sa stalo, kým sa vrátil pomaľovaný ako had. A koľko dní a nocí pod gaštanom prežil môj úbohý muž José Arcadio a koľko vojen a utrpenia sme prežili, kým mi priniesli polomŕtveho plukovníka Aureliana Buendíu. Nie, nie, roky už nebežia tak ako kedysi. To sa len postupne stráca čas.

Amaranta: Mama, zavolajte celú rodinu. Nie! Zavolajte celé mesto! Vážení, dnes večer za súmraku vyrážam na poslednú cestu. Zomriem. Neľutujte ma. Viem o tom už dávno. Smrť sa mi ohlásila pred niekoľkými rokmi. Poznala som ju okamžite a nebolo na nej vôbec nič strašné. Bola to žena v modrých šatách a s dlhými vlasmi. Bola podobná Pilar Ternerovej. Poslednou láskavosťou chcem odčiniť svoj úbohý život a odnesiem so sebou vaše listy pre mŕtvych.

Fernanda: Ako môže vedieť, že umrie?

Úrsula: Buendíovci nezomierajú v posteli.

Amaranta: Mama, povedz všetkým, že som stále pannou. Nech si nemyslia. Amaranta Buendíová opúšťa tento svet tak, ako naň prišla.

Rozprávač: Pred dom sa vyšiel vymočiť plukovník Aureliano Buendía a zostal nehybne stáť. Viac už vykonať nestihol...

(Štrajk zamestnancov banánovej spoločnosti.)

Robotník 2: Takto sa nedá žiť!

Robotník 1: Prečo musíme pracovať aj v nedeľu?

J. A. Segundo: Chceme peniaze, nie stravné lístky.

Robotník 2: Žijeme tu ako prasce v nehygienických podmienkach.

Robotník 3: A máme nedostatočnú zdravotnú starostlivosť!

J. A. Segundo: Systém stravných lístkov je nespravodlivý!

Robotník 1: To je svinstvo!

Kapitán: Vážení, máte päť minút na to, aby ste sa rozišli.

Robotník 3: Nikam nejdeme. Žiadame len to, čo nám patrí!

Robotník 2: Kam ste odvliekli predstaviteľov našich odborov?

Robotník 1: Nepostavili nám ani obyčajné latríny!

Kapitán: Päť minút uplynulo. Ešte minúta a začneme strieľať.

J. A. Segundo: Kam zmizol pán Herbert? Prečo tu nie je pán Herbert?

Robotník 2: To hádam nie je možné!

Robotník 1: Tí hajzli sú schopní strieľať!

Robotník 3: To hádam nie je pravda!

J. A. Segundo: Počúvajte ma, vy hajzli zradcovskí! Tú minútu vám darujeme!

(*Strel'ba.*)

J. A. Segundo: Revolúcia!

(*Tma.*)

J. A. Segundo: Muselo ich byť viac ako tritisíc! Zabili všetkých, ktorí prišli na vlakovú stanicu.

Visitación: Buď ticho! Nech ťa nepočuje tvoja žena. Pred chvíľou sa zobudila.

J. A. Segundo: Všetky vagóny boli plné mŕtvych ľudí, ktorých potom nahádzali do mora. Ako dobytok.

Visitación: Tu žiadni mŕtvi neboli. Bol tu tvoj brat. Hovoril, že pán Herbert prijal podmienky robotníkov. A je ochotný zaplatiť aj trojdňovú oslavu na ukončenie sporu.

J. A. Segundo: To nie je možné. Veď tam bolo tritisíc mŕtvych!

Visitación: To sa ti iba snívalo. V Maconde sa nič neudialo, nič sa tu nedeje a nič sa tu diať nebude! Tu žijeme v šťastnom meste, rozumieš?

J. A. Segundo: A kedy podpísali dohodu?

Visitación: Podpíšu, až keď prestane pršať.

J. A. Segundo: Prosím ťa, už prestaň.

Rozprávač: Pršalo štyri roky, jedenásť mesiacov a dva dni.

Úrsula: Ach, Bože! Je to tu samý šváb. Čas neletí, ale otáča sa stále dokola. (*J. A. Segundovi*) Mal by si sa okúpať, oholiť a pomôcť pri opravách domu.

J. A. Segundo: Dajte mi pokoj, praprababička. Žiadna ľudská sila ma nedostane von. Už nechcem vidieť ten vlak s dvesto vagónmi naloženými mŕtvami. Sú tam všetci, čo prišli na stanicu. Tri tisíc štyristoosem ľudí!

Úrsula: Radšej tu zhnijeme. Radšej sa rozpadneme na popol v tomto dome bez mužov, ale tú radosť, aby nás videli plakať, tomu-to zatratnému mestu nedoprajeme.

Aureliano Babilonia: Chudiatko praprababička. Je taká stará, že až umrela.

Amaranta Úrsula: Je celá mŕtva! Toto bude rubáš. Pomôž mi. A ešte jej urobíme účes. (*Napodobňujú ju s Aurelianom.*) Je to tu samý šváb.

Aureliano B.: Vidíš, už ani nedýcha.

Amaranta Úrs.: Už ani nehovorí. Umrela ako cvrček.

Aureliano B.: Úbohá praprababička. Ešte jej nasadím klobúk.

Amaranta Úrs.: A urobíme jej pekný pohreb.

Aureliano B.: Dobré.

(*Pridávajú sa všetci ako rozprávači.*)

Rozprávač: Našli ju mŕtvu na Zelený štvrtok.

Keď jej naposledy pomáhali počítať, koľko má rokov, vypočítali, že medzi sto päťnástimi a sto dvadsiatimi dvomi. Koncom toho istého roku zomrel aj José Arcadio Segundo.

Visitación splnila svoj sľub a kuchynským nožom odrezala Josému Arcadiovi Segundovi hlavu, aby sa ubezpečila, že ho nepochovávajú zaživa. Aureliano Babiloniovi sa podarilo rozlúštiť pergameny, ktoré tu zanechal Melquíades.

Medzitým Aureliano Babilonia a Amaranta Úrsula dospeli.

(*Amarante Úrsuli*): Milujem ťa.

(*postupne sa striedajú všetci*): Jednu nedeľu pocítila Amaranta Úrsula pôrodné bolesti.

Pôrodná babica ju posadila na stôl, sadla si na jej brucho a surovo po nej rajtovala, až kým jej krik nezanikol v náreku veľkého chlapca.

Bol za celé storočie jediný, ktorý bol počatý z lásky.

Babica mu odrezala pupočnú šnúru, a keď ho obrátila na brucho, zistila, že v porovnaní s ostatnými ľuďmi má niečo navyše.

Bol to prasací chvost.

Tento nadbytočný kúsok chlapcovi odrezala.

Amaranta Úrsula začala krvácať a po dvadsiatich štyroch hodinách zúfalstva pochopili, že je mŕtva.

Aureliano B. (*zobudí sa zo zlého sna*): Amaranta Úrsula. Priatelia, kde ste? Všetci priatelia sú sukini synovia! Všetci priatelia sú sukini synovia!

Rozprávač: Na svitaní po krátkom spánku otvoril oči a spomenul si na dieťa. Zostala z neho len nafúknutá vyschnutá koža, ktorú možno mravce z celého sveta namáhavo vláčili po kamenistej záhradnej cestičke k svojim mraveniskám.

(*Aureliano Buendía kráča s pergamenmi a zatvára kufre.*)

V Aurelianovom živote nebolo jasnozrivejšej chvíle ako vtedy, keď zatĺkol okná a dvere drevenými krížmi, aby ho nerušilo žiadne svetské pokušenie, lebo pochopil, že v Melquíadesových pergamenoch je vpísaný jeho osud. Bol to príbeh rodiny, sto rokov predtým spísaný Melquíadesom až do najvšednejších podrobností. Neusporiadal v nich udalosti podľa zvyčajného ľudského času, ale zhustil celé storočia všedných udalostí tak, že prebiehali súbežne a v jednom okamihu. Skôr ako dočítal posledný verš, stihol si uvedomiť, že z tejto miestnosti už nikdy nevyjde, lebo je súdený, že to mesto zrkadiel bude zmietnuté a vymazané z ľudskej pamäti v okamihu, keď Aureliano Babilonia rozlúšti posledný pergamen. A všetko, čo sa v nich napísalo, že je neopakovateľné odvždy a navždy, lebo rodom, odsúdeným na sto rokov samoty, sa už nikdy na tejto zemi nijaká nová príležitosť nenaskytne.

KONIEC

Inscenáciu úspešne uviedli Divadlo „A“ a Divadlo „Shanti“ z Prievldze na Scénickej žatve 2016.

G. G. Márquez: Sto rokov samoty

Scenár (budem používať označenie „scenár“, pretože si myslím, že nejde o dramatizáciu) vznikol spontánne a postupne. Spísala ho Marica Šišková, pretože je skúsenejšia (a pracovitejšia) a vedela, že sa bude hodiť.

Pracovali sme formou „myšlienkových improvizácií“, čo znamená, že sme neimprovizovali v priestore na dané témy, ale témam, ktoré nás zaujímali, sme dávali adekvátne (alebo neadekvátne) vyjadrenie. Improvizáciami to nazývame preto, že sme postupovali bez ohľadu na celok a bez premýšľania. Tento spôsob práce súvisí aj s tým, čo sme chceli do inscenácie dostať. Pokúsili sme sa doslovne preniesť zážitok z čítania Márqueza na javisko. Vlastne sme ho nedramatizovali, ale konvertovali. Sto rokov samoty mi pripomína babkinu pivnicu, kde ma vždy zaujíma niečo iné v závislosti od vývojového stupňa mojej osobnosti alebo duševného rozpoloženia. Túto vlastnosť má, samozrejme, väčšina kvalitnej literatúry, rovnako ako väčšina pivníc, ale v pivnici mojej babky je toho fakt veľa a fakt zaujímavé veci. Podobne je to aj s Márquezom. Každý si v ňom vydobáva niečo iné a z toho vznikla inscenácia. Myslím, že pôvodný inscenačný zámer bol iný, ale asi nebol dobrý, lebo si ho už nepamätám.

Scénografia

3 drevené stoličky
1 rebrík – dvojak
2 praktikáble s rozmermi 2 m x 1 m x 20

cm, môžu byť aj vyššie do 50 cm alebo 4 ks s rozmermi 1 m x 1 m x 20 cm

1 drevené okno
1 baletizol
2 látkové opony na kukátkové javisko
2 stojany na reflektory využívané ako boky javiska
2 čierne opony
Základom scény je malé javisko na riadnom javisku.

Hudobné nástroje

elektrická basová gitara; činel, stojan na činel, paličky

Rekvizity

2 plechové krhly s nástavcom, 2 plechové vedrá, cínový hrnček, 8 spacích vakov, 3 mopy (handry na podlahu), 2 knihy Sto rokov samoty, rodokmeň rodiny Buendíovcov, malá baterka, fľaša rumu, kečup, lízanka, 2 rožky;

Kostýmy

Ženy: krojované sukne, čierne jednoduché tričká rôznych strihov, krátke šortky – pyžamo, pršíplášť, umelé kvetinové čelenky
Plukovník Aureliano Buendía: sombrero, krátke nohavice, zelená košeľa
Ostatní muži: čierne nohavice, biela košeľa

ŠIMON SPIŠÁK a kolektív DS Slúchadlo pri ZUŠ J. Rosinského v Nitre

VÝSTUP Č. 1: ZAČIATOK

(Mária prichádza štylizovane, s neprirodzene otvorenými očami, pozerá sa na divákov, sadne si za činel a vytvára napätie. Postupne, vždy pri silnom údere, prichádzajú ostatní členovia súboru s rovnakým neprirodzeným pohľadom, posledný Jakub si sadá na stoličku. Keď už nastane dlhá chvíľa, Maťa drgne Luciu, Lucia chvíľu nechápe, o čo ide, potom berie do rúk basovú gitaru – drobná akcia je nenápadná, civilná.)
Lucia (hrá na basovej gitare, vytvára atmosféru).
(Beta sedí v strede divadielka, nevidieť ju, opona je zatvorená, číta technické informácie z knihy. Všetci ostatní sedia pred javiskom, pohodávajú sa do hudby Lucie, Jakub sedí na stoličke napravo, Maťa sedí na stoličke oponára.)

Beta: Gabriel García Márquez, Sto rokov samoty, zo španielskeho originálu Cien Años de Soledad, Editorial Sudamericana, Buenos Aires 1969, preložil doktor Ivan Puškáč, vydanie tretie, v Ikaré prvé. Korigoval Tomáš Oravec, obálku navrhla Viera Fabianová, technická redaktorka Renáta Hrabušická, knihu mi požičala Katarína Petrusová.
Vydalo vydavateľstvo Ikar, a. s., Bratislava

v roku 1999 ako svoju 562. publikáciu, venované Jomíovi Garcíovi Ascotovi a Marii Luise Elíovej, na MDŽ od Lacka a Laciho.

Verona (urobí hlasom gong): Gong!

Beta (vykukne spoza opony): To bol gong.

Maťa (roztahuje oponu).

Jakub (stojí na stoličke).

Beta (sedí na javisku a číta): O veľa rokov neskôr, zoči-voči popravnej čate, plukovník Aureliano Buendía si spomenul na to dávne popoludnie, keď ho otec vzal so sebou a on po prvý raz uvidel ľad.

(Vstáva, zájde dozadu a potom vyjde zboku dopredu pred javisko s oponou): Macondo bolo vtedy malou osadou, asi dvadsať chatrčí z hlíny a trstia, postavených na brehu rieky, ktorej priezračné vody sa valili v koryte plnom vyhladených kameňov, veľkých a bielych ako predhistorické vajcia. Svet bol taký mladý, že veľa vecí ešte nemalo ani len meno, a kto chcel o nich rozprávať, musel na ne ukázať prstom. Každoročne v marci si rodina otrhaných Cigánov rozložila – Všetci okrem Jakuba (telom ilustrujú úvodný

text, neskôr hrajú hlučných Cigánov pred divadielkom).

Beta (*zakričí, preruší Cigánov*): Tichóóó!

Maťa (*hovorí vtip, ostatní na ňu nechápavo pozerajú*).

Beta: Aha, dobre. (*pokračuje v čítaní*) – neďaleko dedinky stan a za ohlušujúceho sprevádzania píšťal a bubienkov predvádzali nové vynálezy. Najprv priniesli magnet. Uraštený Cigán s bujnou bradou a vrabčím rukami, ktorý sa predstavil ako Melquíades, ukazoval dedinčanom úžasný objav, o ktorom sám vyhlasoval, že je to ôsmy div učených alchymistov z Macedónska. Z domu do domu vliekol dva kovové prúty a všetci žasli, že hrnce, kotlíky, kliešte a koše na žeravé uhlie padajú z políc, –

Maťa (*preruší Betino čítanie, hodí cínový hrnček o zem*).

Beta (*začudovane sa pozrie na Maťu*): No... dobre. (*a ďalej číta*) – že drevo škripe, keď z neho zúfalo chcú dostať von klince a skrutky – dokonca sa našli už dávno stratené veci na miestach, kde sa najväčšmi hľadali – a všetko sa fahá v divom zmätku za Melquíadesovými čarovnými prútmi.

Verona (*ozve sa posediačky*): Veci majú svoj vlastný život,

Beta (*pokračuje bez zmeny*): vyhlasoval Cigán s drsným prízvukom,

Verona: len v nich treba prebudiť dušu.

Maťa (*spieva*): Veľmi ma bolí duša, chcem cítiť vôňu tvojich parfumov, veľmi ma bolí duša...

Beta (*ďalej číta*): José Arcadio Buendía, ktorého bujná predstavivosť zachádzala vždy ďalej ako zázraky a čary, usúdil, že tento užitočný vynález možno použiť na dolovanie zlata zo zeme. Melquíades bol statočný človek a upozornil ho: „To nepôjde.“

Krista, Nata, Mária (*idú do priestoru, hrajú kozy, vystrašene mečia*).

Beta: José Arcadio Buendía však v tých časoch neveril v statočnosť Cigánov a vymenil si s ním obidva zmagnetizované prúty za somára a stádo kôz.

Všetci (*pridávajú sa k dievčatám, hrajú kozy, idú na Betu, zvalcuju ju, Beta padá dozadu*).

Nika (*postaví sa ako Úrsula, hovorí smerom k Jakubovi – Josému Arcadiovi*): Si debil.

Jakub (*vstáva zo stoličky, odpovedá Úrsule, ale smerom dopredu*): Budeme mať toľko zlata, že si s ním dom vydláždime.

Beta (*vstáva zo zeme, na oku má červený monokel, ďalej rozpráva príbeh*): Ani Úrsule Iguaránovej, jeho žene, sa ho nepodarilo odhovoriť, ráta sa s týmito zvieratami, chcela ich predať, a tak zveladiť už scvrknutý rodinný majetok.

Všetci (*kozy sa menia na pirátov, vstávajú, postavlia sa do polkruhu a spievajú, Mária ide po fľašu rumu, neskôr stíšu, ale stále spievajú pieseň „pirátsky život mám rád“*).

Maťa (*berie Bete knihu a číta ďalej*): Keď pirát Francis Drake v šestnástom storočí zaútočil na Riohachu, Úrsulina prababka Iguaránová sa tak naľakala vyzváňania na poplach a hrmenia diel, že nevedomky si sadla na rozpálenú platňu (*pozerá veľavýznamne na Betu*).

Beta (*najskôr nechce vstúpiť do akcie, ale zisťuje, že nemá na výber, podvolí sa a pobehuje po scéne, ide do divadielka, kričí, syká*): Cccccssss – au, sssss – au...

Maťa (*pokračuje v čítaní*): Pre popáleniny, ktoré pritom utrpela, potom ako manželka až do smrti nestála za nič.

Lucia (*rozťahuje oponu spolu s Natou*).

Beta (*sedí v strede divadielka*).

Maťa (*ďalej číta*): Mohla sedieť len na pol zadku, obložená hlavnicami. Zriekla sa všetkých spoločenských stykov, prenasledovaná predstavou, že jej telo páchne pripáleninou. Svitanie ju zastihlo na dvore, čo sa neodvážila zaspáť, pretože bola posadnutá myšlienkou, že vidí Angličanov, ako sa hrnú so zúrivými, divými psami oknom do spálne

Všetci okrem Jakuba (*zhluknú sa za Betu a pozerajú cez okno, spievajú pirátsku pesničku, špehujú za oknom*).

Maťa (*pokračuje v čítaní*): Jej manžel, aragónsky obchodník, chcel, aby sa jej v mukách trocha ulavilo. Nakoniec obchod predal a odviezol rodinu čo najďalej od mora do mierumilovnej indiánskej osady a tam postavil žene spáľňu bez okien, aby piráti, ktorí ju strašili v ťažkých snoch, nemali kadiaľ vojsť.

Jakub (*prichádza pomaly do divadielka, odloží špehúňom okno a sadne si k Bete*).

Všetci (*robia pantomímou stenu*).

Maťa (*pokračuje v čítaní*): V tom kúte už dlhé roky žil a pestoval tabak potomok španielskych dobyvateľov, kreol don José Arcadio Buendía. Úrsulin pradedo a on sa tak dobre obracali, že netrvalo dlho a veľmi zbohatli.

Maťa (*odkladá knihu, sedí ďalej pod divadlom*).

Beta (*pokračuje tam, kde Maťa skončila*): ... zbohatli. O niekoľko storočí neskôr sa kreolov prapravnuk oženil s Aragónovou prapravnučkou, preto zakaždým, keď Úrsula stratila trpezlivosť pre manželove bláznivé výmysly –

Mária, Krista, Nata (*zamékajú*): Meeee...

Nika (*postaví sa ako jeho žena*): Si debil.

Jakub: Budeme mať toľko zlata, že si s nimi môžeme dom vydláždiť.

Beta (*číta ďalej*): – vrátila sa späť cez tristo rokov neobyčajných náhod a preklínala hodinu, keď Francis Drake napadol Riohachu. Boli to len reči, ktorými si ulavovala, lebo v skutočnosti ich spájalo mocnejšie puto, ako je láska: spoločné výčitky svedomia. Boli bratranec a sesternica.

Lucia (*je veľmi rozhorčená, nadáva im, zatvorí oponu*): Čo? Bratranec a sesternica? A to je ako možné, že sa vzali, keď sú bratranec a sesternica? Veď je to nechutné. Vy súhlasíte, aby títo dvaja mali spolu deti, keď sú bratranec a sesternica? Fuj, fuj, fuj, hovorím trikrát fuj! Budete mať deti s prasacími chvostíkmi...

Lucia (*je našťavaná, ide na stoličku oponára, strašne fífle*).

Beta: Konala sa teda svadba s hudbou a ohňostrojom (*urobí jeden ohňostroj*).

Všetci (*postupne si sadnú pred divadielko a tvária sa dojata*).

Maťa (*spieva*): Tichý vetrík po doline povívá, už sa dcérka od mamičky odbírá, nie dcéruška, nie dcéruška, nie so mnou, koho si si vyvolila, ten s tebou.

Všetci (*poodchádzajú dozadu, popritom sa lúčia so svadobným párom. Pred divadielkom zostáva len Krista ležať pod stoličkou.*)

Jakub, Nika (*sedia v divadielku ako svadobný pár, Jakub sa snaží o erotický kontakt, Nika ho buchne po ruke.*).

Krista (*leží opito pri divadielku a spieva*): ... pojebali kone voz.

Jakub: Rudó! Padaj do riti (*snaží sa Kristu dostať preč!*)

Krista (*odíde najskôr civilne, potom sa vráti a zahrá opitý odchod.*).

Jakub (*dovlečie Niku, snaží sa ju zvaliť na zem a chce s ňou súložiť, popritom zatiahne oponu. Spozna opony počuť zvuky erotického zápasenia.*).

Beta (*ďalej číta z knihy*): Zo strachu, aby ju robustný manžel neznásilnil v spánku, obliekala si na noc nohavice, ktoré sa vpredu zapínali veľkou železnou sponou. José Arcadio Buendía sa cez deň staral o cvičené kohúty a Úrsula sedávala pri matkinom ráme a vyšívala. Každú noc však spolu niekoľko hodín zápasili, až im napokon roztúžená prudkosť nahrádzala milostný styk, kým sa nezačalo povrávať v dedine, že tu niečo nie je v poriadku a trúsili sa reči, že Úrsula aj po roku manželstva je ešte stále panna, lebo jej manžel je pohlavne nemohúci. José Arcadio Buendía bol posledný, ktorému sa to donieslo do uší.

Lucia (*prichádza spredu, pozerá za oponu, rozohráva dialógy viacerých postáv*):

– Vedeli ste, že Úrsula je ešte stále panna?

– Čo? To je nemožné!

– Lebo jej manžel je pohlavne nemohúci!

– Ako to viete?

– Všetci to vedia.

– Je to impotent!

Jakub (*vystrčí hlavu z divadielka a povie nepodarene po anglicky*): Who said the important?

Lucia (*má basovú gitaru, hovorí hrubým hlasom*): Bol som to ja.

Jakub: Choď si domov po zbraň, lebo o chvíľu ťa zabijem. (*Vychádza z divadielka a drží oštep, s revom ho hodí na Luciu.*)

Všetci (*vystrčia po jednom hlavy spoza opony, prestrašene pozerajú na Jakuba, potom na Luciu.*).

TMA – SVETLO

Lucia (*drží v tele oštep, kričí a mŕtva padá na zem*).

Jakub (*Nike*): Kvôli tebe tu už viac mŕtvych nebude!

Nika: Keď sa niečo stane, bude to tvoja chyba!

TMA

(*Všetky hlavy sa schovávajú.*)

TMA

Beta (*prichádza k Lucii, líči ju. Svetlo zasvieti na Betu, tá dáva znamenie, že ešte nie, ešte je skoro, to sa opakuje niekoľkokrát, až ku koncu dáva znamenie, že hej, už možno svietiť.*)

SVETLO

Lucia (*je natretá na bielo ako duch, sedí, robí pantomímou stenu, vstáva a spieva*): Už ma obklúčili smrteľné stony...

Nata (*smeje sa*): Prepáčte, ja som mala mačku. (*Ešte viac sa rozosmeje, padá dole z opony pred kukátkové javisko, stále sa smeje, odchádza preč.*)

Lucia (*stále spieva*): ... už ma obklúčili smrteľné stony úzkosti záhrobia.

(*Za oponou počuť vzdychy súlože Jakuba a Niky.*)

Lucia (*pri speve započuje ich zvuky, nepáči sa jej to, pozerá za oponu*): Prosím vás, kde máte soľ?

(*Za oponou pokračujú vzdychy súlože.*)

Lucia (*znova sa pýta*): Kde je tu záchod? (*Ide dozadu a volá na Kristu*): Rudo, poď sa pozrieť, oni tu trkajú.

Krista (*prichádza spoza divadielka, je zvedavá. Ide k púdru, nalíči sa nabielo, potom pozerajú spolu s Luciou do divadielka.*)

Jakub (*vychádza spoza opony, hnevá sa*): Doriti s vami! Teba som už raz zabil (*ukáže na Luciu*) a teba zabijem tiež (*smerom ku Kriste*), ak nám nedáte pokoj. Tak ideme preč my a vy sa neopovážte ísť za nami! Ďakujem!

Lucia a Krista (*sedia vpredu na javisku divadielka, jedia rožky, skúšajú strašiť, potom si Lucia spomenie na melódiu, Krista sa chytí a spolu spievajú*): Du du duchovia, čierna tma a biela tvár, du du duchovia, je to trest či je to dar? (*Striedavo strašia divákov.*)

Krista (*rezignuje*): Neboja sa nás, poďme! (*Nahnevane odchádzajú.*)

VÝSTUP Č. 2: ZALOŽENIE MACONDA

Beta (*pokračuje ďalej ako rozprávačka*): José Arcadio Buendía a Úrsula sa vydali na cestu. Vzali so sebou tridsať ľudí.

(*Najskôr počuť hlasy, potom nasleduje príchod budúcich obyvateľov Maconda na scénu pred divadielko, nesú ruksaky, spacie vaky, deky, Veronika nesie Maťu na chrbte, kozy poriadne mékajú, Jakub ide prvý, všetci frflú, že už nevládu.*)

Jakub (*otočí sa smerom k nim, hovorí pateticky*):

Dobre, tu založíme tábor, alebo lepšie, tu založíme nové mesto.

Krista (*slávnostne*): Nad Dudváhom?

Jakub (*otáča sa smerom k divákom*): Nie! Macondo!

Všetci (*pateticky sa obzerajú po priestore*):

... óóóóóóóó...

Hudba: Vangelis: Conquest of Paradise (Dobytie raja)

Všetci (*utáborujú sa, pripravujú deky, spacie vaky, vyzliekajú sa do spodnej bielizne, krátkych pyžám... zaspia.*)

Hudba: Vangelis: Conquest of Paradise (*je stále príliš hlasná*).

Krista (*kývne dozadu*): Už to vypni!!!

Maťa (*zodvihne sa, poprosí ako dieťa*): Rozprávku...

Beta (*vymýšľa rozprávku, potom opatrne vstane z divadielka, prichádza k ostatným dopredu, prejde cez nich, hovorí potichu*): Doriti, ja som si zabudla pyžamko.

Mária (*zodvihne sa*): Mám tu jedno rezervné (*z batoha vyberie pyžamo, podáva jej*).

Beta (*vyzlieka sa pred divákmi do spodnej bielizne. Jakub sa posadí a pozerá vyjavene na ňu, Beta zajačí*): Ty ma špehuješ, prečo nespíš! Choď spať... (*divákom*) Viete, ja sa veľmi hanbím, keď som nahý. (*Oblečie si pyžamo a ľahne si vedľa Jakuba.*)

teba nezabudnem, srdce moje... topím sa v žiali...

Jakub (*tvári sa, že spieva on, sedí, keď malá Remedios utečie, trpí a plače*).

Lucia (*zatvára oponu*).

Nika (*spieva znelku Teletubbies po anglicky*).

Krista, Maťa, Lucia, Beta (*stvárnajú postavičky Teletubbies, poskakujú, zakývajú*): Ahóóóoj!
(*Odchádzajú za divadielko, sadnú si za oponu ako v krčme*.)

Nika (*cez výstup obíde divadielko a sadne si na miesto oponára, rozťahne oponu, číta text*):
Plukovník Aureliano odišiel s kamarátmi do krčmy, aby zapil žiaľ z nešťastnej lásky.

(*Z krčmy počut hlučnú prekáračku, čo spievať, potom spievajú pieseň skupiny Kabát. Jakub sedí vpredu v tureckom sede, ženy do neho drgajú, Beta na neho vracia, udierajú ho fľašou, Jakub sa nehýbe, potom sa naštve, ujde dozadu*.)

Nika (*zatiehne oponu*): Gon-n-n-g!

Krista (*vychádza spoza divadielka, líha si do polohy vajíčka, guľa sa po javisku, príde k Nike*): ... a čo ide ďalej?

Nika: No, oni sa... nakoniec sa vzali.

Krista: A my to neuvidíme? To čo je???

Nika (*trpezlivo vysvetľuje*): Ale jedna svadba tu už bola.

Krista (*veľmi nahnevane*): No a čo, toto sú iní ľudia! Musí tu byť svadba! Musia tu byť svadobné koláče, pekná nevesta, pekné kvetiny aj prstene, hovorím ti, rozťahni tú oponu! (*Stupňuje zlosť*.)

Nika (*oponuje, potom sa už zľakne, rozťahuje oponu, nejde jej to*): Nedá sa, pozri!

Krista (*kričí*): Neojebávaj, aj tak všetci vidia, že to robíme rukou!

Nika (*zľakne sa už naozaj, rozťahuje oponu*): No dobre, dobre...

Krista (*je spokojná, ide do hľadiska, užíva si, že to vybavila*).

Maťa (*spieva pri rozťahovaní opony*): Tichý vetrík po doline povivá...

Krista (*spieva spolu s Maťou dosť falošne, ale s pôžitkom, spev si užíva*).

VÝSTUP Č. 5: OBDOBIE DAŽĎOV

Lucia (*naštve sa, ide k opone, zatáhuje ju*): Nie, vypadni odtiaľto, kto ti dovolil otvárať moju oponu? Kto sa má na to pozerat, aby si taký starý, hnusný, spotený chlap bral také krásne deväťročné dievčatko! Vy si myslíte, že je vhodné, aby sa takéto veci zobrazovali na javisku? Aby si taký starý, hnusný, spotený, chlpatý chlap bral také krásne nevinné deväťročné dievčatko! Lebo podľa mňa by sa to nemalo. Umenie má rozvíjať hodnotovú orientáciu a zušľachťovať myslenie, cítenie a konanie vo vzťahu ku kráse... Ale to je ako aj tí buzeranti, čo sa všade pchajú... Ja proti nim nič nemám, nech si robia, čo chcú... Ale nech nechodia na verejnosť... a nech sa nepchajú do novín a do médií a všade... Umenie má byť krásne... Dopiči, ešte aj prší!

Mária (*polieva Luciu krlou*).

Lucia (*oblieka si pršiplášť*).

Lucia (*sedí v pršiplášti v divadielku a číta text*): Pršalo štyri roky, jedenásť mesiacov a dva dni (to je dobrá pičovina). Občas už len mrholilo a vtedy sa všetci sviatočne vyobliekali, tvárili sa ako ľudia po prekonanej chorobe a vyrukovali to von osláviť... blá blá blá... ako Aureliano Buendía so zlatými rybičkami, Amaranta s gombíkmi a rubášom... blá blá blá... keď tu Santa Sofia de la Piedad zbadala, že má chrbát posiaty pijavicami. Uhlíkmi jej ich postrhali jednu po druhej, aby z nej nevysali všetku krv. Bolo treba vykopať jarky, odvodniť dom, vyhubiť žaby (*usmeje sa*) ... Vyhubiť žaby!... Kvá, kvá, kvá...

Všetky (*začínajú utierať podlahu, keď Lucia spomenie žaby, idú štvornožky po javisku. Niektoré sú žaby a niektoré ich „zabíjajú“*.)

Lucia (*šliape na žabu*): Ty piča...! (*Potom ďalej číta*): Raz v piatok o druhej popoludní zaplavilo svet nas rotra... nasprostla... nasprojhfgiwgfgfsku... prijebané slnko, červené a drsné ako tehlový prach a takmer také studené ako voda a potom desať rokov ani nekvaplo. (*Zavrie oponu, dá si dole pršiplášť, rýchle si presadne na stoličku oponára*.)

VÝSTUP Č. 6: KRÁSNA REMEDIOS

Lucia (*sedí ako oponárka, otvára oponu, spieva si veselo*): Lalalalalalal...

Beta (*sedí v strede divadielka, ostaní sedia okolo nej*): A ty čo kukáš?

Krista: Si krásna. (*Spieva Bete z piesne Katarzie Paranoje*): Tak ako to je... a čo z toho sú len moje paranoje... vieš, ja starnem...

Beta (*Nate*): Aha, dobre... a čo robíte?

Nata: Prihonievame si.

Lucia: Fuj... lalalalal... (*zatiehne oponu, stále spieva, počas spevu aj počúva, potom sa spýta divákov*): Aj vy počujete tú krásnu hudbu?

Mária (*za oponou*): Si v poriadku?

Beta: Je mi práveže dobre. Je mi krásne.

Lucia (*otvára oponu, spieva jemným hlasom*). (*Spoza opony počut obdivné hlasy*.)

Všetci: Ona vyletela...

– ... jéééj, ona letí,

– to je krásne,

– vaaaau, to je nádherné...

– zázrak...

Beta (*príde spoza opony dopredu, zakýva im, vystupuje na rebrík – dvojak*).

Lucia: Vzali ju na nebesia... ako sedembolestnú Pannu Máriu. (*Svieti na Betu baterkou*.)

Beta (*sedí na rebríku, stále kýva*).

VÝSTUP Č. 7: MRAVCE

Jakub (*prichádza k divadielku, opona je stále zatvorená*): Dobrý deň, je manžel doma?

Nika (*sedí medzi ostatnými*): Nie je.

Jakub, Nika (*dýchajú ako pri súloží, toto sa opakuje trikrát*).

Maťa (*pribehne na javisko, hovorí veľmi rozhorčene*): Oni tam trtkajú!

Beta (*pribehne tiež*): Veď ona má muža!

Nata: Nemali by.

Lucia: Ale aj tak trtkajú...

Krista: ... a veľmi vášnivo.

Mária: Ale veď sú rodina!
 Všetci (*jeden cez druhého, celý výstup je štylizovaný*):
 To nie je možné!
 Ako to bolo v knihe?
 Ukáž...
 Ale ja mám rodokmeň!
 Ukáž, bola to jeho babka, čooo?
 Babka? Taká mladá?... nie sestra... vlastne teta! Bola to jeho teta! (*Naskáču pred oponu do kolektívneho statického obrazu.*)
 Lucia: Bola to jeho teta !!! (*Roztiahne oponu.*)
 Krista (*sedí v divadielku a číta*): Raz v nedeľu popoludní pocítila Amaranta Úrsula pôrodné bolesti.
 Nika: Au!
 Krista: Usmievavá pôrodná babica (*ukáže na Maťu, ktorá je pri nej a usmieva sa*) ju posadila na stôl a mocovala sa s ňou, až jej krik zanikol v plači veľkého chlapca (*premení sa na bábo*).
 Maťa (*capne Kriste po zadku, aby sa rozplakala, Krista sa vzápätí rozplače*).
 Jakub (*prekvapene*): Aha, má chvostík.
 Nika: Naozaj... to je chvostík.
 Nata: Môžeme ho odrezať.
 Nika: Prečo? Veď je pekný.
 Krista (*ďalej číta poležiačky*): Amaranta Úrsula videla cez závoj slz, že je to jeden z veľkých synov buendíovského rodu, mohutný a uvzatý, celkom ako boli Joséovia Arcadiovia, s otvorenými bystrozrakými očami Aurelianov, predurčený znova založiť rod a oslobodiť ho od skazenosti a samotárskych sklonov, pretože on jediný bol počatý z lásky.
 Maťa (*leje „kečupovú krv“ na Niku*).
 Nika (*zomrie, lahne si na Jakuba*).
 Všetci (*sa premenia na mravce a „jedia“ Kristu*).
 Nata (*berie do zubov Kristinu knihu a „žerie“ ju*).
 Krista (*rozpráva ďalej príbeh bez knihy*).
 Verona (*sedí v divadielku a číta záver príbehu*):
 V Aurelianovom živote nebolo jasnozrivejšej chvíle ako vtedy, keď zabudol na svojich mŕtvych, na svoje žiale a zatkol okná a dvere, aby ho nerušilo nijaké svetské pokušenie, lebo pochopil, že v Melquíadesových pergamenoch je vpísaný jeho osud. Bol taký netrepezlivý, že si ich nedoniesol na denné svetlo, ale tam, postojáčky, ich začal lúštiť, nahlas a bez najmenších ťažkostí, akoby boli písané po španielsky. Bol to príbeh ich rodiny, sto rokov predtým spísaný Melquíadesom až do najvšednejších podrobností. Napísal ho v sanskrite, vo svojej materčine. Neusporiadal udalosti podľa zvyčajného ľudského času, ale zhustil celé storočia všedných udalostí, takže všetky prebiehali súbežne a v jednom okamihu. Aureliano, unesený týmto objavom, čítal nahlas a zreteľne. Našiel tam správu o narodení najkrajšej ženy na svete, ktorá mala zaživa vystúpiť na nebesia. Na tomto mieste preskočil niekoľko stránok, aby sa čo najskôr dozvedel o vlastnom pôvode. V tej chvíli sa začal pomaly dvíhať vlašný vietor (*pozrie sa po javisku, kde sa začína akcia*).

Beta (*spieva na rebríku*): Tichý vetrík po doline povíva... (*Na javisku sa začne deštrukcia. Fúka silný vietor, ktorý herci divadelne a demonštratívne ukazujú. Všetko sa začína kaziť, opony padajú, okno sa rozbiť, celé javisko sa rozpadne, herci všetko ozvučujú hlasným fúkaním vetra, postupne sami padajú na zem.*)

Verona (*pozerá na postupnú spúšť a rozpráva čoraz hlasnejšie, snaží sa prehlušiť vietor*): Len teraz sa presvedčil, že Amaranta Úrsula nebola jeho sestrou, ale tetou, a že Francis Drake kedysi dávno prepadol Riohachu len preto, aby sa oni dvaja mohli stretnúť v najkrivolakejších bludiskách krvi a spoločne priviesť na svet bájneho tvora, ktorým mal ich rod vymrieť. Macondo sa už premenilo na vír prachu a zrúcanín, zmietaných hnevom biblického uragánu, keď Aureliano preskočil jedenásť stránok, aby nemaril čas udalosťami, ktoré až pridobre poznal, a začal lúštiť okamih, ktorý práve prežíval...

Jakub (*vstáva, prichádza k Verone, sadá si vedľa nej a pokračuje v rozprávaní akoby čítal – vecne, sucho*): ... prežíval, lústil poslednú stránku a veštil sám sebe, akoby v zrkadle slov videl samého seba. Preskočil ešte raz, aby predpovede predbehol a zistil deň a okolnosti svojej smrti. Prv ako prišiel k poslednej strofe, stihol si uvedomiť, že z tejto miestnosti už nikdy nevyjde, lebo je súdené, že to mesto zrkadlenia zmetie vietor a bude vytreté z ľudskej pamäti okamihu, keď Aureliano Buendía rozlúšti posledný pergamen...

Jakub (*pozrie sa na Veronu, ona naňho fúkne, Jakub zomrie*).

Verona (*dočíta Jakubov text*): ... lebo rodom, odsúdeným na sto rokov samoty, sa už nikdy na tejto zemi nijaká nová príležitosť nenaskytne. (*Zatvára knihu.*)

Beta (*stále sedí na rebríku, uzatvára príbeh*): Gabriel García Márquez, Sto rokov Samoty, zo španielskeho originálu Cien Años de Soledad, Editorial Sudamericana, Buenos Aires 1969, preložil doktor Ivan Puškáč, vydanie tretie, v Ikaré prvé. Korigoval Tomáš Oravec, obálku navrhla Viera Fabianová, technická redaktorka Renáta Hrabušická, knihu mi požičala Katarína Petrusová. Vydalo vydavateľstvo Ikar, a. s., Bratislava v roku 1999 ako svoju 562. publikáciu, venované Jomíovi Garcíovi Ascotovi a Márii Luise Elíovej. Na MDŽ od Lacka a Laciho.

Krista (*postaví sa*): Idem sa osprchovať (*hľadá oponu*).
 Kde je tá opona? No nič... (*otočí sa, sprchuje sa a spieva*) tichý vetrík po doline povíva...

Všetci (*spievajú spolu s ňou*).

Krista (*prekvapene sa otočí*): Ako ja dobre spievam.
 Ako Pavarotti alebo ako Sisa Sklovská...
 (*Otočí sa späť a dospieva svoj part spolu s ostatnými.*)

(*Javisko sa počas piesne postupne stráca v tme.*)

KONIEC

**Inscenácia dostala na Scénickej zatve 2015
 Cenu za tvorivý čin roka.**

Z hispánskej prózy pre recitátorov i divadelníkov

Španielsky spisovateľ *Ramón Gómez de la Serna* (1888 – 1963) je známy ako experimentátor, novátor a vynálezca nových literárnych postupov a žánrov. Jeho prvým významným rozsiahlym dielom je „ramonistický román“ *Nepravdepodobný doktor* (*El doctor inverosímil*, prvá verzia 1914), vybudovaný na princípe fragmentárnosti a voľnej kompozície. Jeho jednotlivé časti – kapitoly – spočívajú v opise prípadov zvláštnych chorôb a ich liečby metódami „nepravdepodobnej medicíny“. *Ramón Gómez de la Serna* je majstrom krátkych foriem, z ktorých najznámejšou je gregéria. (Jeho *Gregérie* preložila do slovenčiny Martina Slezáková, 1999). Gregeristický štýl používa aj vo svojich kratších či dlhších prózach.

Literárne pokusy podnikol aj v dramatickom umení a považuje sa za jedného z prvých tvorcov absurdnej drámy. Jeho dramatickú tvorbu však súčasníci nechápali a dodnes patrí k menej

preskúmaným oblastiam jeho diela. Takisto bol majstrom v rečníckom umení a obrovskú popularitu získal vďaka vtipným monológom a excentrickým prednáškam s humorným obsahom, v ktorých sa prejavil aj ako dobrý komik.

(Na internete vo fonde Filmotéky Španielskej televízie je dostupné expresívne a vtipné štvorminútové vystúpenie jeho paródie politického rečníctva, známej pod názvom *Rečník alebo Ruka*.)

Nasledujúce texty sú prvým výberovým prekladom do slovenčiny z diela *Nepravdepodobný doktor*.

Pohľady

Tá dievčina bola z poslednej cesty načisto zmordovaná, zababušená do deky, pri nohách ohrievač ako v starých vlakových vozňoch.

Uprene sa na mňa zadívala a cítil som, že jej pohľad zostal na mne visieť ako stravec hrozna. A nebol to pohľad oduševnený, ale pohľad dlhý, ťažký, nekonečný.

– Tak sa pozerá vždy na každého? – spýtal som sa priamo jej matky.

– Áno, vždy, – odpovedala matka.

Sledovala ma pohľadom neprítomne, hlava sklonená a oči vtekajúce do mojich očí, akoby očakávala, že ich objímu ako hrubý rám sklíčka na okuliarech.

– Vždy takto? – trval som na otázke.

– Vždy, – zopakovala matka.

Vtedy som si uvedomil, aké strašné musí byť vylievať takéto pohľady na všetky strany. V električke, kde si ich vymieňa s nastupujúcimi a vystupujúcimi a všetci ju vyciavajú ako upíry cez tie neopatrné a štedré oči. Aj keď to nebol pohľad zápalistý, postupne ju stravoval a oberal o možnosť iných pohľadov presiaknutých esenciou priestoru, a teda o budúcnosť; možno sa pozeráť neprestajne na mnoho vecí, ale so záujmom, pozorne, s presným vedomím o veci, na ktorú sa pozeráme, pretože takto tá pozorovaná vec zapečatí a ohraničí náš pohľad; ale takýto nepretržitý pohľad, nekonečný

a bezhraničný, ten z človeka vysaje všetok život, ako keby cezeň krvácal.

– Ten pohľad zabije vašu dcéru... treba ju naučiť vidieť veci... Na čas ju odstaviť od pohľadov ľudí, aby veci videla... Už ani jeden pohľad, ktorý by nevidel, na čo sa pozerá!

– Ale ako? Už to má celkom vžitú!

– Nuž, previazať jej oči, pod akoukoľvek zámienkou, – povedal som pošepky jej matke. – S previazanými očami postupne začne reagovať a uvidíte, že jej tvár nadobudne prítomný výraz.

Tá, čo ju bolí tu

Tá, čo ju bolí „tu“, tak by sme mohli nazvať pacientku, ktorá sa predtým mnou zjavila ako Hamlet v jedno pokojné nedeľňajšie popoludnie.

– Naschvál som prišla v nedeľu, pretože predpokladám, že dnes vás nebudú vyrušovať iní pacienti a môj prípad si vyžaduje, aby ste mu venovali plnú pozornosť, – povedala mi bez okolkov a s hamletovskými manierami.

– Ako sa cítite? Aký priebeh mala vaša choroba? Čo vás trápi?

– Práve ste sa spýtali presne to, čo aj bežní lekári, a tí ma nevedeli vyliečiť... To som od vás nečakala...

– Dobré. Povedzte mi teda, čo mi máte

povedať bez toho, aby som sa vás na to musel pýtať.

– Môžem vám povedať iba toľko, že ma bolí „tu“.

A keď hovorila „tu“, niežeby sa dotkla nejakého konkrétného miesta, ale neurčitým gestom ukázala na celý svoj bok, niekde tam, kde sa nenachádza žiadny orgán...

– Tu mám niečo, – pokračovala, – čo ma ničí..., požiera ma, nedovolí mi spávať, mučí ma... A nepýtajte sa ma, ako sa stravujem, žiadne také, pretože už som držala všetky diéty a neprechádza to...

– Takže vás bolí „tu“, – povedal som a ukázal som na celé to neurčité miesto bez konkrétného obsahu.

– Áno... „tu“.

– Aha, už viem, čo to je... Budem vás musieť okamžite operovať... nezvyknem odporúčať operácie, ale váš prípad je naozaj veľmi vážny, naliehavý, bezodkladný a nebezpečný...

– To som si aj myslela... No vidíte... Žiadny lekár tak dobre neurčil moju diagnózu... Očakávam vás zajtra u seba, som odhodlaná podrobiť sa operácii...

Nervózna, bledá, ale o nič menej hamletovská žena bez bokov, ktorú bolelo „tu“, zmizla.

Hneď som zavolať priateľovi a požiadal som ho, aby mi asistoval ako pomocník. Bránil sa:

– Ale ja sa do medicíny vôbec nevyznám!

– To nič, – namietol som, – ja budem operáciu iba simulovať. Nepotečie krv, ja budem len predstierať, že jej niečo vyoperujem a bude to veľmi tajomné. Napríklad jahňaciu pečeň... Bude to ako zahrať si prstoklad...

Na druhý deň po operácii sme pri pacientkinej posteli prijímali pohladenia jej vďačného pohľadu.

– Ach! Ako sa mi len ulavilo! Moje telo už nie je také ťažké... cítim sa... ľahučká...!

Ja som sa spokojne usmieval. Vyliečil som tú úbohú dámu, ktorú bolelo „tu“. Avšak moja radosť nebola dokonalá, ako keď sa operuje naozaj a naozaj sa vyoperuje rakovina, pretože smrť sa nedá vyoperovať, smrť zostáva svieža, zdravá, zotavená aj po obdivuhodne úspešnej operácii... pripravená zabíjať.

**Pripravila a preložila
RENÁTA BOJNIČANOVÁ**

Slovenská próza v popradskej Commedii

Moje prvé dotyky so slovenskou lyrizovanou prózou siahajú do roku 1990. Vtedy som zdramatizoval poviedku Františka Švantnera *Šabľa*. Výrazný vklad do jej inscenácie priniesol aj akademický maliar Marián Čižmárik, ktorý ako základný pôdorys navrhol praktikáble postavené do kríža a diváci sedeli v polkruhu, čo bola čiastočná aréna, ale v konečnom dôsledku vytvárali oblúk, ktorý je nad každým krížom za dedinou... Scenár mal asi desať strán, a tak nám bolo jasné, že veľkú pozornosť musíme venovať poetickým obrazom, aby sme pretlmočili náročný Švantnerov jazyk do divadelnej podoby. Gro predstavenia teda tvorili filmové obrazy podfarbené živou goralskou muzikou... Z kríža sa stalo mólo ako na módnej prehliadke, a keď po ňom prešiel hlavný predstaviteľ (zhodou okolností sa volal Martin Šabľa), došiel na jeho koniec a zasekol sekeru do pódia, bolo také ticho, že ste počuli spadnúť špendlík! Alebo krásny obraz pôrodu, keď na pódiu ležala tehotná žena, dvaja chlapi sa k nej sklonili, dotkli sa jej brucha a začali ťahať dlhú bledomodrú plachtu. Naplň ju, ženu nebolo vidieť, keď položili plachtu na zem, žena držala v ruke živého holuba. Jej syn Marcinko sa k nej sklonil, odovzdala mu holuba, úžasný symbol života... a zomrela. Mám v živjej pamäti súboj dvoch chlapov – drevorubačov,

inscenovaný v spomalenom pohybe. Keď Marcinko umiera prebodnutý Šabľovým nožom, spod pódia vychádza krásna žena s dlhými vlasmi, v priesvitných bielych šatách a v ruke nesie klietku s holubom... Vydarila sa nám aj práca

Malka, 2004

Neprebudený, 2012

s materiálom, keď do tej istej dlhej bledomodrej plachty, ktorá slúžila pri pôrode, bola zabalená mladá deva. Šablá pristúpil k nej, chytil plachtu, dievčina sa začala vrtieť za zvukov krásnej hudby, až ostala pri Šablíovi úplne nahá... Alebo postava Chovana, ktorého stále trápilo, akú má doma mrcha ženu. V inscenácii to bol herec, čo si celý čas voľačo vyrezával z dreva. Nakoniec sa z toho vykľuli drevené bábky. A formou bábkového divadla sa vyžaloval, prečo nechce ísť domov. Pretože jeho žena sa doma stretávala s nejakým agentom, čo predával po domoch sväté knihy. A raz keď prišiel domov, našiel dom prázdny. Žena mu ušla s agentom do sveta. A divák nevedel, či má pozerieť na bábky, alebo na predstaviteľove slzy stekajúce po líci... Inscenáciu Šablá videli diváci v roku 1990 na Palárikovej Rakovej, Jiráskovom Hronove a v Mostare v bývalej Juhoslávii. Dve predstavenia pod holým nebom, stovky divákov a obrovský aplauz. O dva roky neskôr vypukla v Juhoslávii vojna...

Slovenskú dramatickú klasiku som nikdy neinscenoval. Vždy som chcel robiť hry, ktoré sa na Slovensku nehrali alebo sa hrávali veľmi dávno. A potom, bol som až znechutený z toho, že takmer celé Slovensko inscenovalo slovenskú klasiku. Stovky súborov hrávali Kuba, Ženský zákon, Statky-zmätky, Surovô drevo, Strídža spod hája, Rysavý jalovicu, Buky podpolianske, Škriatka, Záveje... A všetci to robili v 70. – 80. rokoch rovnako ako cez kopirák. Výnimkou bol súbor z Brezna, kde našťudovali excelentné inscenácie na motívy poviedok zo slovenskej literatúry: Najdúch, Beta, kde si?, Svadba

pod Kohútom, Krčma pod zeleným stromom alebo klenot amatérského divadla – Tajovského Hriech. To bola vysoko postavená latka... Brežňania pracovali s 3 – 4 profesionálnymi umelcami... Commedia bola vždy „čistá“.

Naša (moja) dramaturgia sa uberala po celej Európe... Bréal, Holberg, Brecht, Maeterlinck, Dorst, Čechov, Shakespeare, Vian, Albee, Canev a mnohí ďalší lákali do hľadiska divákov, pretože to bola pre nich novinka, aspoň v našom regióne.

Slovenská literatúra však ponúka obrovské množstvo poviedok a noviel, ktoré stoja za to, aby ich pretlmočili na javisku. Môj kamarát a dlhoročný člen súboru Vlado Majovský (navždy nás opustil v roku 1996) skúšal v Šuňave novelu Mila Urbana Jašek Kutliak spod Bučinky. Keď sa blížilo finále, prizval ma, aby som to trochu „vyčistil“. Spoločná vec sa podarila. Šuňavský súbor zvíťazil na celoslovenskej súťaži v Šuranoch a postúpil do Martina. To bol jedinečný príklad, kde hľadať klenoty slovenskej prozaickej literatúry. Súbory, ktoré majú aspoň 10 – 12 členov, by sa mohli pokúsiť dostať na javisko tento náš národný poklad...

Od inscenovania Šable prešlo dvanásť rokov a našťudovali sme hru *Zabíjačka* od autorov Martina Šulíka, Fera Liptáka a Dušana Duška. Dodnes blahorečím rozhodnutiu Joža Krasulu, ktorý to odmietol našťudovať v Partizánskom. Keď sa mi dostal scenár do ruky, hneď som vedel, že to je materiál pre nás. Texty som upravil do spišského a liptovského dialektu, ženu hral muž (Dušan Kubaň) a zrazu z akejsi trúchlohry vznikla senzačná fraška, ktorá mala úspech po celom

Československu, dokonca aj v Maďarsku a Srbsku! Okrem až absurdného textu vznikol v inscenácii druhý plán a ním bol živý Ježiš v kredenci. Celý čas pozoruje, aká pretváрка, zloba a faloš vládne medzi ľuďmi, až nakoniec sa rozhodne opustiť nielen ich príbytok, ale aj túto planétu a zmizne navždy... Inscenácia je skvelá, mnohé hlášky zľudoveli (sviňa žrela?; Lurdy sú vo Fínsku het!; ja možem v Bratislave vykopac aj metro – šak dajaké chlapci vykopali pervu ligu, ta ja nevykopem metro?...). Príbeh sa odohráva na Spiši, vo Švábovciach, a veľmi nám pomohlo stotožnenie so situáciou, keď vo Švábovciach zatvorili baňu a bývalému baníkovi ostala len jeho pasia – zabíjačky po dedine.

Dva roky po Zabíjačke sme s Mariánom Čižmárikom opäť debatovali, čo vybrať. Priniesol som poviedku *Malka* od Františka Švantnera a prečítal mu niektoré pasáže... Pustil som sa do dramatizácie a vznikol tenký scenár, mal asi sedemnásť strán. Keď si ho Čižmárik prečítal, okamžite dostal nápad, ako dostať do hry druhý plán. Desatoro. Počas celého príbehu, ako si Jerguš chce vziať za ženu Malku, slúžku z krčmy u Krompachera, a myslí si, že má iného frajera, no pritom je to jej vlastný brat, sa súčasne odvíja aj Desatoro Božích prikázaní. Scénu tvorili Mojžišove dosky a z nich sa v jednotlivých obrazoch odkrývali veľké červené číslice od jedna do desať. Neobjavovali sa chronologicky, ale poprehadzovane. Diváci netušili, o čo ide, až keď bača zakričal „nepokradneš!“, začali si číslice dávať do súvislosti. V novele všetko bolo, až na štvorku... „Budeš si ctíť otca a matku svoju!“ Dopísal som do scenára celý Jergušov monológ na cintoríne, kam príde poprosiť rodičov o požehnanie; nakoniec sa s nimi poháda a nazlostený odchádza... Na Malke sme si dali záležať. Stále sme si nahovárali, že na Slovensku ešte nebola Malka dobre urobená. Ťapákov čiernobiely a rozťahaný film z roku 1968 v hlavnej úlohe s Bronislavom Križanom a televízna opera z roku 1986 s Jurajom Ďurdiakom nás uistili, že tadiaľ cesta nevedie. Malka mala úspech. Zarezonovala. Vyniesla nám Cenu za tvorivý čin roka na Scénickej žatve a postup do Monaka na Svetový festival amatérskeho divadla (2005). Veľký úspech, rečová bariéra žiadna, pozvanie do jedenástich štátov sveta na festivaly... Keby nám dopravu zaplatilo ministerstvo kultúry, boli by sme šli s radosťou reprezentovať Slovensko s najkrajším klenotom slovenskej lyrizovanej prózy. Ale aj tak sme boli na Jiráskovom Hronove, v Poľsku, Budapešti, dánskom Holstebro a na festivale v Mont-Laurier v Kanade, kde sme získali štyri nominácie a Hlavnú cenu za scénografiu.

Okrem perfektnej scény musím vyzdvihnúť fakt, že pri Malke došlo k fantastickej konštelácii – typovému obsadeniu všetkých predstaviteľov,

na prvom mieste s Líviou Mesarošovou. Jej Malka bola krásna, nežná, čistá, zraniteľná... a zomrela taká mladá. Úchvatný záverečný obraz, keď ju bača nesie na rukách, pomaly, dôstojne prichádza dopredu a tam povie epilóg: „... milovala slobodu; slobodu jej už nikto nezoberie!“ Kedysi dávno v kurze u Petra Scherhaufera sme videli v Slovenskom národnom divadle, ako Kráľ Lear (L. Chudík) niesol na rukách svoju mŕtvu dcéru Cordeliu... tak som nevdojak spojil Shakespeara so Švantnerom.

Neboli by to úplné úvahy o Malke, keby som nespomenul hudbu v podaní Vincenta Jaša, ktorý celé predstavenie, až na niekoľko pár minút, sprevádzal kontrabasom. Oleg Dlouhý ho označil za režiséra predstavenia! Na kontrabase dokázal vyčariť aj fujaru!!!

Malka je inštruktážny príklad, ako má vyzerať dobrá inscenácia: musí mať dobrý príbeh, dobrú scénu, dobrých hercov a dobrú hudbu! Inscenáciu máme stále na repertoári vďaka tomu, že sme stály kolektív. Ľudia sa neporozchádzali po svete, ako počúvam z rôznych súborov. Mení sa len predstaviteľka Malky. Do dnešného dňa si ju mali možnosť zahrať štyri herečky... Treba sa nám poobzerať aj po novom Jergušovi, predsa len, od premiéry ubehlo trinásť rokov a Michal Novák sa už radí skôr k strednej vekovej kategórii...

Je u nás nepísaný zákon, že novú hru vyberám a ponúkam členom vždy ja. Všetky tituly za uplynulých päťdesiat rokov som vybral len ja... Je to mravčia práca, pretože ma vždy limituje počet osôb, náročnosť predlohy a kalkulácia, aby nám scéna vošla do dodávky, aby sme nemuseli používať príviesny vozík... Musím ale priznať, že v Commedii vládne demokracia. Ak členovia nesúhlasia s navrhovaným titulom, dáme ho nabok a hľadáme ďalej. Ak máme stráviť kopol hodín, týždňov a mesiacov s naštudovaním hry a potom na zájazdoch, vyberáme si predlohu, z ktorej máme radosť všetci a tá radosť by sa mala ukázať aj na predstaveniach.

Protagonisti súboru Michal Novák a Dušan Kubaň ma asi dva roky prehovárali, aby sme naštudovali hru na motívy poviedky Martina Kukučína *Neprebudený*. Ja som to odmietal, nevedel som si predstaviť, ako môžu hru zahrať traja herci. Až kým som neprišiel na nápad, že husi, ktoré zohrávajú dosť dôležitú úlohu, budú biele balóny naplnené héliom. Objednal som balóny a bombu s héliom. Naplnili sme asi tridsať balónov, aby bol z nich poriadny kúdeľ, dali na javisko, zasvietili zospodu reflektor a bolo rozhodnuté! Urobíme *Neprebudeného*.

Poviedku som zdramatizoval a už pri písaní som vedel, kto akú postavu bude hrať: Michal Novák bude robiť len Ondráša a Dušan Kubaň so mnou ostatné postavy. Navrhol som scénu, kostýmy, vybral sprievodnú hudbu, ktorú nám

nahral Vinco Jaš, a dával som si pozor, aby to bola, ako sa neskôr ukázalo, čistá čierno-biela inscenácia bez zbytočných rekvizít odvádžajúcich pozornosť od hlavného deja. Každý obraz sme si niekoľkokrát prediskutovali a zakotvili sme do inscenácie prvky, ktoré boli jednoduché, ale pomáhali vytvárať obraz života na dedine – od dojenia kravy cez strihanie handier na tkanie kobercov, strechy domov a odovzdávanie husí z každého dvora, prípravu na svadbu až po spálenú stodolu, kde umiera Ondráš Machuľa. V tomto prípade, keďže na deväťdesiat percent hrávame komédie, frašky a veselohry, museli sme dodržať prísnu hereckú disciplínu, aby z hry o odstrkovanom, utláčanom a ponížovanom husiarovi nevznikla lacná fraška. Podarilo sa nám to hlavne pri ženských postavách, ktoré sme vytvárali s maximálnou vážnosťou, dodržiavaním jednotlivých rituálov a neštylizovaním do dedinských klebetníc.

Náhoda zohráva aj pri divadelnej tvorbe veľkú úlohu. Ako málo stačí a inscenácia dostane úplne nový rozmer. Na jednej skúške som ako totka dobehol za Ondrášom, keď sa chystal do zapálenej stodoly, aby zachránil husi. Zo mňa vyšlo úplne mimo scenára: „Chod', Ondráš, chod', veď čo budeš zajtra pást?“ Nechali sme to v tejto podobe a na Scénickej žatve sme sa dozvedeli, že sme do inscenácie (Kukučina) zakotvili eutanáziu, keď som Ondráša poslal(a) na istú smrť.

Milujem nášho Neprebudeného. Stále sa pýtam, čo by naňho povedal Peter Scherhauser, keby žil, lebo aj Dagmar Inšitorisová na festivale Dotyky a spojenia v Martine, kde nás vybrali ako jediný amatérsky súbor, povedala, že videla perfektnú scherhauserovskú prácu, kde každý pohyb a gesto malo svoj význam. To je odmena. Odmenou bolo aj vystúpenie na Svetovom festivale v Monaku v roku 2013, kde som sa pre zdravotné problémy nemohol zúčastniť, ale vynikajúci záskok urobil Michal Zajac zo súboru v Šuňave. Vďaka nemu nášho Neprebudeného videli okrem Monaka aj v Hronove.

Commedia Poprad bola v Monaku dva razy a obe naše inscenácie boli predlohy zo slovenskej prózy! Tak sa dostávame k jadrú témy, do akej miery sa oplatí „investovať“ a čerpať z klenotov slovenskej literatúry. Nazdávam sa, že je to nevyčerpatelná studňa krásy, poézie, lásky, ale aj odkazov k našim koreňom. František Švantner, Milo Urban, Dobroslav Chrobák, Martin Kukučín, Margita Figuli a mnohí ďalší nám ponúkajú na inscenovanie množstvo noviel a poviedok, ktoré by boli obohatením a ozvláštnením v dnešnej prozopadnej dobe.

Nemám recept na písanie scenárov, dramatizáciu poviedok a noviel. Dramatizujem len v tom prípade, keď viem, kto bude účinkovať, komu je text určený. Dokážem urobiť aj úpravu

Pastier, 2008

hry. Shakespearova hra Skrotenie zlej ženy má tridsaťosem postáv a Commedia ju hrá so šiestimi účinkujúcimi. Neskromne poviem, že divák o nič nepríde, že jadro hry v inscenácii zostalo. Celý život som závidel Stanislavovi Štepkovi, že dokázal rok čo rok napísať novú hru, takmer všetky mali priaznivý ohlas, ale aj on pri písaní každej jednej hry vedel, kto v nej bude účinkovať (Markovič, Kolníková, Melkovič, Mauréry, Šišková...) a to sa odzrkadlilo vo výslednom tvare.

V Šuňave pracovalo dlhé roky Divadlo mladých, s ktorým som našťudoval niekoľko celkom úspešných hier a v roku 2012, akoby zasiahnutý Kukučínovým šípom, som okrem Neprebudeného v Commedii našťudoval v Šuňave *Rysavú jalovicu*. Vedúcim súboru a vynikajúcim hercom tam bol Michal Zajac. Dohodli sme sa, že pozháňa deväť hercov a pustíme sa do Rysavej jalovice. Chronicky známy titul, bez ktorého žiadne Vianoce v televízii nemôžu existovať, sme sa rozhodli situovať do Šuňavy. Kukučina poviedka ponúka divadelným tvorcom široký priestor na fantáziu, je plná humorných situácií, ale skutočnosť, že sa dej odohráva na Vianoce, je pre dedinský súbor úžasným odrazovým mostíkom. Scéna celá biela, aj podlaha, evokovala zimu a sneh. A domy, trh, krčmu tvorili drevené drúky, na ktorých sa v lete suší seno. Keď som rozdal scenár, povedal som účinkujúcim, aby si ho preložili do šuňavského dialektu. A stal sa zázrak. Dialekt všetkým účinkujúcim pomohol, boli odviazaní, uvoľnení, no predovšetkým dvaja hlavní predstavitelia Michal Zajac a Michal Illenčík sa nádherne dopĺňali. To bol presne ten príklad, keď postava v divadle je šitá na telo. Žiadne napodobovanie Jozefa Kronera. Adam Krt bol Michal Zajac a naopak. Diváci sa smiali, ale zároveň ani nedýchali, aby im neušlo ani jedno slovo. Na jednu scénu nikdy nezabudnem. Blížil sa Štedrý večer a Adam Krt sa stále neobjavoval. Eva Krtová prosila suseda Trnku, aby ho išiel

hľadať. Na scéne ostal sám Adam Trnka, v ruke držal dlhý pastiersky bič a začal ním práskať. Domáci mi vysvetlili, že u nich sa to na Vianoce od nepamäti robí. Ovácie nemali konca-kraja.

Krásna inscenácia vďaka Kukučínovi a entuziazmu účinkujúcich. Je mi veľmi ľúto, že sa inscenácia nehráva. Súbor sa takmer rozpadol a je veľmi ťažké pokračovať v takom sľubnom nástupe... Ale človek nikdy nevie.

Klenoty nájdeme aj v súčasnej literatúre. Nie je toho veľa, ale treba hľadať... Ja som mal to šťastie, že som si kedysi dávno v roku 1990 odložil jeden výtlačok denníka Smena (dnešné SME) a tam bola reportáž od Václava Pankovčína, ktorú urobil s pastierom kráv na východe Slovenska, odkiaľ on sám pochádzal. V tom čase pracoval ako redaktor a začínal písať krátke prozaické poviedky a knihy naplnené magickosťou. Jeho tvorbu prirovnávali k Márquezovi alebo Radičkovovi. A presne v takom duchu sa niesol aj jeho rozhovor s pastierom, o ktorom šli chýry, že už niekoľkokrát videl UFO, dokonca že chodia k nemu ufóni a vždy mu donesú nejaké dary v podobe alkoholu a cigariet. Človek bol vždy na pochybách, či je to pravda alebo si ten človek vymýšľa, len aby zabudol na svoje starosti a choroby.

Po dlhom čase, v roku 2008, ma oslovil priateľ a divadelník z Levoče Ladislav Péchy, aby som pre nich našťudoval nejakú inscenáciu podľa svojho výberu. V tom čase rozbiehali zaujímavý projekt pod názvom Levočská divadelná spoločnosť, kde sa mohli realizovať domáci divadelníci alebo prizvaní z blízkeho okolia. Spomenul som si na *Pastiera* a opýtal sa, či by to mohla byť aj monodráma. Že samozrejme, bez problémov. Nuž som sa pustil do dramatizácie. Vychádzal som z reportáže, ale pomohol som si aj zakomponovaním textov z niektorých Pankovčínových poviedok v knihe Marakeš. Keď bol text pripravený, mal asi šesť strán, začali sme študovať monodrámu. Nikdy predtým som monodrámu nehral. Mal som veľký rešpekt pred týmto žánrom. Bol som si vedomý, že na Slovensku to robia najviac 4-5 herci, ktorí majú dlhoročné skúsenosti – Milka Zimková, Zuzana Kronerová, Adela Gáborová, Peter Čížmár... Pocit zodpovednosti bol obrovský. Ale podarilo sa mi nájsť správny inscenačný kľúč v podobe rozhovoru redaktora s pastierom, pričom stále rozprával pastier – o robote, o kravách, chlapoch z dediny, chorej žene, deťoch, ufónoch..., až prišla chvíľa, keď sa vyžaloval, aký je nešťastný zo svojho najstaršieho syna. Fero patrila k najhorším grobianom, bitkárom a zlodejom v dedine. Všetko prepil v krčme; kvôli peniazom, ktoré potreboval na alkohol, surovo zbil aj vlastnú matku... Vznikla jedna nádherná spoveď obyčajného dedinského chlapa, ktorý celý čas sršal humorom, čarovne opisoval prílety ufónov, zážitky z roboty, popritom

si popíjal z „placačky“, až sa nakoniec plačúc vyžaloval, ako polámal ruky svojmu najstaršiemu synovi...

Pastier je človečina. Slovenská človečina. Takých stretnete na Slovensku tisíce. Často za mnou prichádzali diváci po predstaveniach a opisovali, že aj u nich je presne takýto človek, alebo nachádzali paralelu v niekom zo svojich blízkych. Monodrámu môže robiť herec, ktorý má už čosi odžité – či na javisku, alebo v živote, ktorý vie pretaviť na javisku vlastné životné skúsenosti. Ja mám tri vnúčatá, a tak podobne ako pri Malke, kde som dopisoval monológ Jerguša, aj do Pastiera som vložil krátku časť, ako opisuje svoju dcéru žijúcu na druhom konci Slovenska. Vďaka nej má vnúčatá, troch chlapcov – šesťročného, štvorročného a dvojročného, ale ešte nevidel ani jedného... Silná emotívna výpoveď.

Pastier bol na moju veľkú radosť aj patrične ocenený. Hlavná cena na Celoslovenskej prehliadke pôvodnej slovenskej dramatickej tvorby Palárikova Raková v Čadci, Cena za tvorivý čin roka na Scénickej žatve v Martine a Hlavná cena na festivale v Kopřivnici. Vystúpenie v Slovenskom národnom divadle v Bratislave. Obrovské ovácie po predstaveniach na Jiráskom Hronove. Odborníci sa vyjadrovali, že takýto excelentný herecký výkon, ktorý udržal pozornosť 350 divákov, na Hronove už dlhé roky nebol... Mal som aj jednu trpkú skúsenosť, keď som monodrámu prihlásil na Celoslovenskú prehliadku divadelných hier s dedinskou tematikou v Trebišove. Odkázali mi, že tam účinkuje len jeden muž a to je málo, to by sa divákovi nepáčilo...

Nenaštudoval som až tak veľa inscenácií na motívy slovenskej literatúry. Určite viac by vedeli o slovenskej próze rozprávať tvorcovia, ktorí určovali tón v 80. a 90. rokoch. Predovšetkým Ľubo Majera, ktorý dlhoročne spolupracoval so súborom z Brezna, alebo Matúš Olša, režisér v Martine, Brezne a Prešove. V neposlednom rade aj Ján Sládeček alebo Michal Babiak, ktorý bol tiež v Monaku v roku 1997 so súborom Gesto z Bratislavy a inscenáciou Vlčolak na motívy poviedky Františka Švantnera Nevesta hôľ. Ak by boli Brežňania splnili limit desať účinkujúcich, tak by v Monaku určite predstavili aspoň štyri hry zo svojej dlhoročnej tvorby...

Po úspešnom uvedení Pastiera ma nesmierne láka našťudovať monodrámu na motívy Knihy o cintoríne od Samka Táleho. Tá výpoveď obsahuje všetko, čo si žiada dobré divadlo... A ešte mám jeden sen, len netuším kedy sa pustím do dramatizácie: našťudovať monodrámu na motívy románu Ernesta Hemingwaya Starec a more.

VLADO BENKO

Foto: Filip Lašut a Lukáš Matejka

Ochotníci a autorské divadlo

Festival *Ochotníci* už tretíkrát priniesol do priestoru bratislavskej A4-ky výber inscenácií neprofesionálnych súborov. Kultúrny priestor aktuálne sídliaci v priestoroch YMCA je intenzívne prepojený s metódou autorskej tvorby. Je preto logické, že práve tento princíp prepájal aj všetkých päť inscenácií, ktoré boli počas troch dní uvedené.

Osobne považujem výber priestoru, v ktorom sa odohrali všetky doterajšie ročníky festivalu, za dobrú voľbu, a to z viacerých dôvodov. Prezentácia neprofesionálnych tvorcov by jednoducho mala patriť do kultúrnej ponuky hlavného mesta. Možno aj preto, aby mali tradiční návštevníci divadelných predstavení v A4 možnosť porovnať inscenácie označované za nezávislé divadlo, ktoré tvoria divadelný program tohto priestoru, s ochotníkmi. Deliacia čiara medzi týmito segmentmi divadelnej kultúry je totiž často tenká. Dôkazom toho je aj množstvo tvorcov so skúsenosťami s prácou v oboch prostrediach. Výhodou Bratislavy je aj to, že prakticky každý v nej má nejakého suseda, člena rodiny či známeho. Hovoriť o preplnenom hľadisku na prasknutie by síce bolo prehnané, no návštevnosť by tomuto festivalu mohli závidieť viaceré regionálne prehliadky. Konkurencia voľnočasových aktivít je pritom v hlavnom meste úplne inde než v okresných mestách či obciach. Pre mladých účinkujúcich predstavuje festival zároveň možnosť spoznať nový priestor a „realitu“ renomovanej kultúry. Do Slovenského národného divadla či krajských kamenných divadiel sa školské alebo „zuškárske“ zázajdy organizujú bežne, ale do nezávislých divadiel by sa asi dali spočítať na prstoch jednej ruky, ak vôbec.

Inscenácie uvedené na festivale v popoludňajšom čase spájal motív reflexie narastajúceho pravicového extrémizmu. Otváracia inscenácia *To je on* je výsledkom spolupráce divadiel Kalorik a Eldorado pri ZUŠ D. Kardoša v Bánovciach nad Bebravou. Režisérka Zuzana Varhaníková sa spomínanej problematike spolu so svojimi študentkami a študentmi nevenuje prvýkrát, pravdepodobne aj z dôvodu prepojenia Jozefa Tisa s Bánovcami nad Bebravou. Ak by podobný cit pre históriu prejavili viacerí pedagógovia (na umeleckých alebo „bežných“ školách), mohli sme dnes mať o problém menej. *To je on* využíva ako primárny zdroj textovej predlohy žiadosti o milosť, resp. o vyňatie z deportačných zoznamov. Listy, v ktorých slovenské rodiny žiadali katolíckeho kňaza a svojho prezidenta o milosť, obsahujú množstvo zdôvodnení. Podstatnejšia je však odpoveď na ne, ktorá znie: Zamietla sa. Čisto z pohľadu historického povedomia inscenácia rezonovala vo dvoch rovinách. Prvým bolo priradenie konkrétnych mien. Jedným z najnebezpečnejších aspektov holokaustu bola totiž anonymizácia jeho obetí. Masový rozsah a automatizácia vraždenia spôsobili, že mŕtvi stratili mená a tváre. Nielen pre vtedajších bacharov, ale aj dnešných ľudí sa tak stali anonymnými číslicami. V druhej, no nemenej podstatnej rovine inscenácia konfrontuje jeden z najnezmýslenejších argumentov, ktoré majú ospravedlniť Jozefa Tisa a vtedajší štát. Ide o tvrdenie, že prezident prostredníctvom výnimiek zachránil značné množstvo ľudských životov. To však nič nemení na fakte, že počet zamietnutých žiadostí vysoko prevyšoval tie akceptované. A navyše poslať na smrť

Kalorik a Eldorado, Bánovce nad Bebravou – *To je on*

Šešť Pé, Partizánske – Svetlo je ako voda

vlastného občana a ešte za to aj zaplatiť je zločin, hoci by sa to týkalo len jedného jediného prípadu, na ktorý by pripadli milióny udelených výnimiek.

S menej dávnou minulosťou a doslovným presahom do súčasnosti pracovala inscenácia *Hans Jahn - stojaci, bdiaci...* súboru *KLUD z Kladzian*. Pre autora textu Jozefa Jenča bola východiskovým momentom osobnosť nemeckého antifašistu Hansa Jahna. Ten počas druhej svetovej vojny dezertoval z nemeckého Wehrmachtu a v radoch sovietskej Červenej armády pomáhal aj pri oslobodzovaní nášho územia, pričom padol v boji práve v Kladzanoch. Tvorcovia sa však nesnažili reflektovať jeho život. Hansa Jahna symbolizuje len jemu venovaný pomník, ktorý je v osemdesiatych rokoch nemým svedkom toho, ako sa jeho odhalenie stane zámienkou pre internacionálnu pitku či vybavovanie rôznych výhod; v deväťdesiatych rokoch zas toho, ako sme popri nadšení z „nového“ sveta pozabudli na pamäť či výchovu detí. V takýchto dobách sú kultúrna pamäť a vzdelávanie vždy na poslednom mieste. Pomník na záver preto len mlčky prihliada na logické vyústenie spomínaného dvadsaťročia – rast malých diktátorov.

Inscenácie uvádzané vo večernom čase ponúkli naopak tematickú rôznorodosť. *Hráme našim jubilantom* súboru *BáPoDi z Bánoviec nad Bebravou* vychádzala z novely J. M. Hurbana *Od Silvestra do Troch kráľov* (známej aj vďaka televíznej inscenácii v réžii Ľubomíra Vajdičku z roku 1974). K zdramatizovanej novele pridal autor textu a režisér Silvester Lavrík niekoľko ďalších obrazov, pričom primárnym spojivom bol motív negatívnych vlastností tradične spájaných s naším národom.

Z prozaickej predlohy vychádzala aj inscenácia *Svetlo je ako voda* divadla *Šešť Pé z Partizánskeho*. Východiskovým bodom bola poviedka G. G. Márqueza. Akcentovala hlavne motív (nielen) detskej imaginácie a hravosti.

K úplnému výpočtu festivalových inscenácií chýba ešte *Continuo Hommage à Milan Brežák trnavského DISKu*. Charakter textu v tomto prípade možno ani netreba spomínať. Princíp kolektívnej

autorskej tvorby je v podstate synonymom pre názov tohto súboru. V tomto prípade ho využili na vytvorenie symbolickej rozlúčky s dlhoročným členom súboru Milanom Brežákom. Táto javisková pocta zároveň vytvárala rámec pre filozofické úvahy o ľudskej existencii a jej konci či dialóg medzi bytím na javisku a mimo neho.

V úvode som spomínal princíp autorského divadla, ktorý bol spojivom jednak medzi inscenáciami navzájom, ale aj medzi nimi a priestorom. Aj z tohto pohľadu z inscenácií opäť vystúpil jeden aspekt. Funkcia dramaturgie. Túto tému ako zásadnú dávajú do pozornosti v posledných rokoch viacerí recenzenti či členovia porôt na viacerých (nielen) neprofesionálnych festivaloch a prehliadkach. Uvedomujem si, že funkcia dramaturga v neprofesionálnom divadle je extrémne náročná záležitosť. Musí ísť o človeka, ktorý je na jednej strane umelecky spriaznený so zvyškom súboru a tiež režisér. Zároveň si však udrží od zvyšku kolektívu a tvorby dostatočne triezvy odstup, aby mohol byť prvým recenzentom, divákom a oponentom. Úloha je ešte ťažšia, ak dotýčny popri funkcii dramaturga plní aj iné postavenie (herec, autor textu...). Aj preto táto najmenej vďačná úloha v neprofesionálnom divadelnom kolektíve zostáva často neobsadená. Na druhej strane, pri väčšine uvedených predstavení mohlo jej zvládnutie inscenáciám pomôcť.

V prípade inscenácie *To je on...* by napríklad pomohlo, ak by tvorcov niekto upozornil, že akokoľvek sú ľudské osudy obsiahnuté v jednotlivých listoch silné, v podstate len opakujú jednu základnú informáciu. Bolo by preto vhodné buď tento fakt nejakým remeselným spôsobom zakryť, alebo naopak, priznať ho a povýšiť na princíp.

V prípade druhej inscenácie z Bánoviec nad Bebravou by zas pomohlo čitateľnejšie prepojenie Hurbanovho príbehu z Bruchoslavíc s ostatnými použitými textami. Motív kritiky slovenského malomeštiactva je, samozrejme, čitateľný, no chýba odpoveď na otázku, prečo sa dve línie inscenácie spájajú. Symbolické obrazy slovenského ľudu by pri troche rozvinutia vedeli fungovať aj bez Hurbanovej novely, platí to aj naopak.

Text a inscenáciu Jozefa Jenča o Hansovi Jahnovi by som chcel vyzdvihnúť hlavne z tohto dôvodu: Primárne je postavená na princípoch typických pre vidiecke súbory využívajúce prvky komunálnej satiry. Časté boli odkazy na realie a „postavičky“ obce, z ktorej súbor pochádza, často fungoval stret sveta mladšej a staršej generácie. Spoločne s inscenáciami domácej klasiky predstavuje tento typ inscenácií drvivú väčšinu tvorby „vidieckeho“ divadla. Spomínanú základnú schému obľubujú, pretože sú na ňu zvyknutí, diváci i členovia súborov najmä

z menších obcí či prímestských častí. Obrovský prínos súboru z Kladzian spočíva v tom, že tvorcovia dokázali posunúť túto schému na vyššiu úroveň. Dokázali ju prehĺbiť. Nenechať zápletku a konflikt ako prívesok, ktorý je potrebný na to, aby motivicky zdôvodnil a posúval dej od jedného vtipu či gagu k druhému. Na druhej strane, ani v tomto prípade nemožno obísť jednu kritickú poznámku k dramaturgii. Inscenáciu akoby tvorili dve samostatné časti: príbeh odohrávajúci sa v osemdesiatych rokoch a príbeh z nasledujúcich desaťročí. Zdôvodnenie v podobe sna, halucinácie či alkoholického delíria totiž pôsobil príliš umelo, silene a inscenáciu rozbíjal. Chápem, že dôvodom mohla byť aj nutnosť vymyslieť dostatočný počet postáv pre všetkých členov súboru, no tento problém sa snáď mohol vyriešiť aj inak; keďže motív pomníka, ktorý mlčky prihliadal na to, ako pamiatku padlého vojaka zneužívajú, fungoval aj samostatne. Naopak, druhý príbeh o dečkách deväťdesiatych rokov (postupný rast „kotlebovcov“) by si zaslúžil rozvinutie a môže byť dobrým základom pre ďalšiu inscenáciu.

Pri inscenácii DISKu by som len opakoval to, čo Ján Šimko napísal o tejto inscenácii v súvislosti s Belopotockého Mikulášom. Celkové vyznenie

inscenácií DISKu do veľkej miery záleží na tom, ako dokážu tvorcovia selektovať výstupy, ktoré sa z tvorivého procesu dostanú na javisko. Nakoľko ich dokážu naplniť hlbším obsahom, ktorý následne tvorí protipól drsnej prvoplánovej roviny. V prípade *Continua* bola táto selekcia vo väčšine prípadov, nie však stopercentne.

Sila dramatizácie poviedky G. G. Márqueza spočívala v tom, že tvorcovia dokázali z predlohy abstrahovať jeden silný motív, ktorý následne podporili režijnou prácou. Princíp divadla ako hry tu bol istou oslavou jednoduchosti a ľahkosti. Fungoval presne v tých intenciách, ktoré si divadelníci z Partizánskeho definovali.

Prezentáciu tvorby našich neprofesionálnych divadiel v hlavnom meste považujem za podstatnú. Môže obohatiť samotné mesto, ako aj účinkujúce súbory. Potenciál vidím aj v rozvoji aktivít podobných diskusií *Ochotnícke divadlo - slasti & strasti*, ktorá sa napájala na diskusiu počas Scénickej žatvy. Prepojenie diania v regiónoch s hlavným mestom, ktoré je všade na svete tak trochu štátom v štáte, je vždy prospešné.

MIROSLAV ZWIEFELHOFFER
Foto: Radovan Dranga

Festival v Trebišove oslavoval štvrtstoročnicu

Festival hier s dedinskou tematikou už po dvadsiaty piaty raz obohatil kultúrny život mnohým divadelníkom z celého Slovenska i obyvateľom Trebišova. Táto celoslovenská prehliadka ochotníckych divadiel patrí svojim charakterom medzi unikáty. Pripomína ľuďom život našich predkov pochádzajúcich z vidieka, poukazuje na problematiku dávnejšej doby, ktorá je neustále aktuálna bez ohľadu na čas či lokáciu. Festival znázorňuje aj aktuálny život spojený s vidiekom. Niekedy dostáva do priamej konfrontácie súčasnosť i našu minulosť.

Výberová komisia vybrala sedem divadelných súborov, ktoré sa mali na divadelnej prehliadke prezentovať, avšak DS Dramaterra sa z technických príčin nezúčastnil. Súčasťou festivalu bola taktiež súťaž pôvodných autorských scenárov, rozbor a hodnotenia jednotlivých inscenácií, ako aj sprievodné programy – otvorená hodina herectva, vzdelávací seminár *Súčasná dedina* a jej divadelná reflexia a najmenším divákom bolo venované nesúťažné divadelné predstavenie *Statočný cínový vojačík*, ktoré odohralo bábkové divadlo BABADLO z Prešova.

Porota v zložení PhDr. Peter Karpinský, PhD. (predseda), Mgr. Alžbeta Veršpejová, PhD. a Mgr. art. Michaela Piesyk bola konfrontovaná s rôznymi režisérskymi prístupmi – od využitia čierneho divadla až po tradicionalistickú dramaturgiu. Rovnako aj výber inscenovaných textov bol rôzny, diváci mohli sledovať diela slovenskej a svetovej divadelnej klasiky, dramatizáciu a adaptáciu literárnych diel i pôvodné autorské hry.

Divadlo *Havran pri Základnej umeleckej škole v Rimavskej Sobote* sa predstavilo inscenáciou *Láska v studni*. Dramatizácia v hutných krátkych výstupoch zachytáva vývoj vzťahu temperamentnej Angeliny a nesmelého Goviho. V repetičných, zámerne negradujúcich skratkách tlmočí každodennú všednosť ich manželstva, s ktorým si ani snaživý Amorček nevie rady. Šípy mŕňajú cieľ, manželstvo je po záručnej lehote. Okúzľovaná rečičkami dvoch susedov necháva Angelina bujniť v manželovi žiarlivosť, až sa on rozhodne jedného dňa konať. Príbeh, ktorý v predlohe smeruje od komického k tragickému, dostáva v dramatizácii (a následne

aj inscenácii) bizarnejšiu tragikomickú pointu. Pôvodný záver poviedky (Govi zhodí Angelinu do studne) je zmenený: nezničiteľná Angela sa vydriape zo studne a, prskajúc pekelnú síru, pustí sa do naháňania chudáka Goviho, aby mu to spočítala. Režisér zvolil pri inscenovaní tohto textu kombináciu činohry a bábkového čierneho divadla s využitím luminiscenčnej technológie. Významovo ich používa na rozlíšenie dvoch rôznych svetov, v ktorých sa príbeh rozohráva – reálneho a snového časopriestoru. Oba svety sú síce rytmicky, svetelne a hudobne rozlíšené, ale v interpretácii postáv sa používajú často takmer zhodné prvky gestickej, vizuálnej a pohybovej nadsádzky (okrem Goviho). Kým v neverbálnych snových výstupoch nadsádzka nahrádzala slovo, v reálnych výstupoch umocňovala karikatúrnosť typologicky definovaných postáv, ktorých presnosť interpretácie mala kolísavú tendenciu. Moment dramatického vyvrcholenia tohto tragikomického príbehu si žiadal ešte intenzívnejšie režijné posilnenie, aby sa neoslabil tragický tón inscenačnej výpovede. Charakter scénického priestoru a využívanie rekvizít prostredníctvom čierneho divadla s luminiscenčným zvýraznením situácií a detailov bol zdrojom iluzívnych efektov pre diváka. Preto si technicky a interpretačne náročná inscenácia vyžadovala maximálne herecké sústredenie a rovnako aj presne fungujúce technické zázemie. Škoda, že pre technickú nedôslednosť trebišovskí diváci prišli o diel zážitku z predstavenia. Aj napriek čiastkovým výhradám však patrilo predstavenie *Láska v studni* (aj vďaka využitiu formy čierneho divadla, na ktoré sa v ochotníckom divadle akosi pozabudlo) k najhodnotnejším predstaveniam FHDT tohto roku.

Kladzianske divadlo KLUD aj svojou poslednou hrou ostáva na citlivej pôde aktuálnych etických, spoločensko-politických tém. Autorský text Jozefa Jenča bol inšpirovaný polozabudnutým pomníkom v Kladzanoch. Skromný pomník bol venovaný nemeckému vojakovi – antifašistovi Hansovi Jahnovi, ktorý v druhej svetovej vojne prešiel na stranu Sovietskej armády a vykonával pre ňu špiónážnu činnosť. Pri návrate z jedného špiónážneho prieskumu zahynul v katastri obce Kladzany. Jozef Jenčo ako autor (umelecký vedúci, herec a režisér v jednej osobe) žánrovo definoval svoj text síce ako retrokomédiu, ale v prvom rade aj tentoraz ide o našu prítomnosť. Komédia sa odvíja od smiešneho k smutno-trpkému. Prelínajú sa v nej zdanlivo banálne situácie, akcentujú sa dobové paradoxy, rodia sa možné tragické následky. V troch časových medzníkoch s dobovými diagnózami (1984, 1994, 2017) možno sledovať nielen postoje ľudí k jednému pomníku padlého hrdinu, ale hlavne bujnenie demagógie. „Myslíme si, že

by sme nemali zabúdať na hrdinov z minulosti, lebo potom sa stane to, čoho svedkami sme v súčasnosti, keď v spoločnosti narastajú rôzne extrémistické nálady,“ hovorí režisér. Časová slučka „sprítomnenej budúcnosti“ sa odohráva v zlom sne najmladšieho syna pani Helenky. Jej presvedčanie syna v závere, že ide len o jeho „zlý sen“, by mal divák vnímať ako istý varovný apel.

Aj predstavenie *Hans Jahn – stojaci, bdiaci...* potvrdilo, že Jenčo je suverénnejší a presnejší ako dramatický autor. Jeho režijný princíp sa snaží o istú dokumentárnu civilnosť. Interpretačne sa mu veľmi dobre darilo udržať hladinu civilného hereckého prejavu, ale predstavenie nenadobudlo potrebnú vnútornú kompaktnosť, zápasilo s rytmickými ruptúrami vo viacerých výstupoch, ich pointovaním, presnosťou aranžmánu, pohybom v paralelných scénických priestoroch. Otázkou do diskusie bola miera parodizovania (kostýmy, rekvizity a kaširované konanie) kotlebovcov, čím sa ideológia s nimi spojená pomerne zľahčila, aj napriek pridanej expresivite v ich výstupoch. A to je škoda. Pre zámer autora i pre divákov.

Na festivale sa zúčastnil divadelný súbor *Ondavan zo Stropkova* a predstavil sa s dramatizáciou hry N. V. Gogola *Revízor*. Pre súbor je stabilne typické klasické inscenovanie dramatického textu, čo režisér Daňo Sooš využil aj v tomto prípade. Pre potreby súboru vhodne upravený prototext umožňoval jednotlivým hercom vytvoriť si osobitý charakter prezentovaných postáv, čo sa však v niektorých prípadoch nestalo, a tak porota režisérovi i hercom odporúčala detailnejšiu prácu pri kreovaní postáv, napríklad viac motivovať ich pohyb na javisku. V niektorých prípadoch totiž postavám chýbala vnútorná motivácia. Ich prehovory občas tendovali k proklamovaniu textu. Na druhej strane porota ocenila výtvarnosť kostýmov, ktoré na jednej strane reflektovali historizujúci charakter celej inscenácie a v náznakoch odkazovali na dobu, v ktorej sa dej hry odohráva, no zároveň ponúkali aj istý symbolický rozmer, predovšetkým výberom farieb. Zaujímavý bol aj scénografický koncept, v rámci ktorého zariadenie kancelárie, hotelovej izby, domu a podobne suplovali drevené palety a debničky. Porota však poukázala na problém nedostatočnej práce s potenciálom scény. Napriek výhradám súbor neklesol pod svoju štandardnú úroveň, ba naopak, v prípade niektorých hercov, predovšetkým Dávida Klebana, možno hovoriť o umeleckom raste.

Režisér Peter Weinciller a herci súboru *Dominus z Močenka* ponúkli scénickú realizáciu troch balád Karla Jaromíra Erbena – Zlatý kolovrat, Vodník a Svadobné košeľe (v slovenskom preklade Ľ. Feldeka). Príbeh bol rámcovaný rozprávaním starej mamy, ktorá uspáva vnúčatá

a pred spaním im číta z knihy. Takéto rámcovanie porota označila za málo kreatívne a aj štylizácia dvoch z hercov do úlohy malých detí pôsobila miestami karikatúrne. Následne však trojica hercov začala „rozprávať“ a inscenovať jednotlivé baladické texty. Porota ocenila ich prácu s rekvizitami. Obmedzený počet rekvizít (vankúš, perina, posteľná plachta, posteľ, hojdacie kreslo, kniha) vystačila hercom na to, aby stvárnilí viacero postáv, substituovali nimi zariadenie zámku, jazero, chalupu, cintorín bez zbytočnej

opisnosti a názornosti. Porota vyzdvihla i herecké dispozície jednotlivých protagonistov. Porota osobitne ocenila aj režisérsky prístup k stvárneniu balád, ktoré sa neponúkali len ako tragické texty. Vďaka istému humornému odstupu, ktorý „vyplával“ z kvázi detského rozprávača, sa inscenácia vyhla páťosu a strnulosti. Spievané časti balád zas spestrovali „rozprávanie“ a fungovali ako ozvláštnenie a zdynamizovanie dlhších opisnejších pasáží. Podľa vyjadrení členov súboru a režiséra dramatizácia *Svadobné košeľe* predstavuje v rámci produkcie súboru istý experiment a odklon od pôvodnej dramatiky. Podľa názoru poroty je možné danú inscenáciu akceptovať ako experiment v procese hľadania ďalších inscenačných postupov.

Divadlo *DIVOSUD* z *Rimavskej Soboty* sa predstavilo s drámou *Matka* od prozaika, no hlavne dramatika Júliusa Barča-Ivana. Inscenácia zobrazuje silne cítiacu, intuitívnu matku Annu Pavlíčkovú, ktorá vo svojich víziách vidí budúcnosť svojich najbližších. Celá dedina ju má práve preto za bláznivú. Matka však predovšetkým rieši konflikt svojich dvoch synov Jana a Paľa. Paľo sa vracia z Ameriky, na čo jeho brat reaguje veľmi podráždené. Bratia sa dostávajú do slovnej konfrontácie aj kvôli žene Katke, o ktorú sa obaja uchádzajú. Matka vo svojej vízii videla bratovraždu, a preto sa snaží akýmkoľvek konfliktom vyhnúť. Je nositeľkou tragiky: „Boh mi dal strašnú moc. Chce, aby som vedela, čo sa stane s mojimi.“ V závere hry matka umiera. Obetuje sa pre svoje dieťa.

Režisér Ľubo Šárik zdôraznil osudovosť príbehu Matky prostredníctvom dotvorenej postavy Pána Ktosi. Ten počas inscenácie vedie všetky postavy, ktoré sa po celý čas hry nachádzajú na javisku. Dáva im neverbálne pokyny, prostredníctvom ktorých ich uvádza do jednotlivých výstupov. Minimalisticky reaguje aj

DS KLUD, Kladzany – Hans Jahn – stojaci, bdiaci...

na dej. V rámci scény sú v úvode umiestnené čísla, ktoré pôsobia ako označenie miesta kriminálneho činu. Následne vchádza v čiernom plášti Pán Ktosi a privádza všetky postavy do javiskového priestoru. Tento zaujímavý „kriminálny“ scénický motív sa však už viackrát v inscenácii neobjavil. Z toho dôvodu nepôsobil záver hry celistvo. Inscenáciu mierne deformovalo aj scénické znázornenie matkiných vízií so sprievodom hororovej hudby. Kreatívny a herecky bohatý kolektív sa však preukázal aj v tejto inscenácii. Realistickým psychologickým herectvom dokázal touto inscenáciou osloviť aj súčasného diváka bez zbytočného páťosu.

Divadlo Štefana Kvietika vo Veľkom Krtíši sa prezentovalo inscenáciou *Halúzka moja*. Režisér a autor predstavenia Juraj Matiaš sa zaujíma o staré zvyky i folklór. Inšpiroval sa skutočnými ľuďmi a udalosťami, ktoré sa odohrali v Horných Plachtinciach, kde prežil svoje detstvo a mladosť. Hru napísal v plachtinskom nárečí – reči starých mám a starých otcov. Všetky uvedené fakty boli v inscenácii intenzívne zhmotnené nielen prostredníctvom textu, ale napríklad aj nádhernými kostýmami, tradičnými krojmi z danej oblasti, ktoré boli krásnym a veľmi výrazným prvkom v inscenácii.

Hra sa zaoberala medziľudskými vzťahmi na dedine nielen medzi mužom a ženou, susedmi, ale aj medzi generáciami. V istých miestach bola problematická gradácia situácie, na základe čoho bol poznačený temporytmus inscenácie. Na zváženie bolo aj herecké spracovanie dialógov, ktoré boli viac adresované divákovi ako hereckému partnerovi. Inscenácia ponúkla nielen rýdže plachtinské nárečie, tradičné nádherne kroje, zaujímavé energické herecké výkony, znázornenie svetských rituálov, no aj istú generačnú výpoveď.

Na záver festivalu porota dospela k týmto oceneniam:

Súbory

1. miesto – Divadlo Havran, Rimavská Sobota
2. miesto – DS KLUD, Kladzany
3. miesto – DS DIVOSUD, Rimavská Sobota

Autorské texty

1. miesto – Jozef Jenčo za hru Hore i dolu... (DS KLUD, Kladzany)
2. miesto – Marian Lacko za hru Láska v studni (Divadlo Havran, Rimavská Sobota)

3. miesto – Juraj Matiaš za hru Halúzka moja (Divadlo Štefana Kvietika, Veľký Krtíš)

Cena za dramaticko-režijnú koncepciu – Peter Weinciller za hru Svadobné koše od Karla Jaromíra Erbena

Cena za mužský herecký výkon – Roman Čarnoký za postavu Jana v hre Matka a za postavu Goviho v hre Láska v studni

Cena za ženský herecký výkon – Monika Ternerová za postavu vnučky v hre Svadobné koše

Cena za návrh a realizáciu kostýmov – Daniel Sooš a Mária Klebanová za Gogolovu hru Revízor

MICHAELA PIESYK

Unikátna jubilujúca Naša Vansovej Lomnička

*Láska (k Našej Vansovej Lomničke) je...
... nitka, čo spí na kolovrátku.
A uviazaná o slovo.
Láska má koniec
na začiatku.
Len omotá
a hotovo.*

Valentín Šefčík

Už po päťdesiaty raz sa stretli recitátorky z celého Slovenska, ba aj Poľska a Srbska na celoslovenskom festivale umeleckého prednesu žien Naša Vansovej Lomnička, festivale, ktorý sa po vzostupoch a pádoch vyprofiloval na umelecké podujatie jedinečnej hodnoty. Prebiehal tri dni, 13. – 15. októbra v Starej Ľubovni. Z prihlásených 50 recitátoriek sa napokon zúčastnilo 42 recitátoriek, z toho 10 mladých dievčat vo veku od 15 rokov, ktoré sa, dúfajme, postarajú o kontinuitu podujatia.

Porota (v zložení: Mgr. Ľubica Bekéniová, Mgr. Jaroslava Čajková, Mgr. Soňa Šebová, Ján Petřík) mala neľahkú úlohu pozorne si vypočuť všetky prednesy, rozhodnúť, ktoré budú ocenené, a neskôr zhodnotiť každý výkon.

Najvýznamnejším ocenením býva Cena poroty. Tohto roku ju získala úspešná vynikajúca recitátorka *Katarína Adamovská* z Košíc za

interpretáciu úryvku lyrizovanej prózy Jozefa Cígera Hronského Pisár Gráč. Adamovská je talentovaná recitátorka a s lyrizovanou prózou má značné skúsenosti. Tentoraz priniesla závažnú, hlboko ľudskú tému a interpretovala ju podľa slov Jaroslavy Čajkovej „jednoducho, čisto, prasto, s hlbokou znalosťou textu, v súlade so závažnosťou dilemy hrdinky“. Adamovská odovzdávala významy ťažšie ako slová; tie prvé prechádzali ako cez tunely z tmy k oslepujúcemu poznaniu o tom, aké sú ľudské rozhodnutia ťažké, ambivalentné a pritom silno determinujúce ďalšie smerovanie života. Recitátorka prešla s ťažkým nákladom po krehkom lane, tak ako jej hrdinka – Čičková. Na rozdiel od nej jednoznačne úspešne.

Júlia Čurillová z Bystrian získala Cenu predsedu Prešovského samosprávneho kraja, ale aj Cenu Lomničky a napokon aj Cenu divákov. Zásľuhu na tom má aj talentovaný a v tomto prípade aj veľmi flexibilný autor Tomáš Repčiak, pretože napísal báseň vyslovene na túto príležitosť, vzdávajúc hold životu a dielu Terézie Vansovej. Text Vysoko nad Bystricou je emocionálne nasýtený bolesťou a sklamaním. Prebieha ako fiktívny básnický rozhovor spisovateľky už v pokročilom veku a redaktora. Je v ňom množstvo faktografických momentov, ale aj alúzií na realie

Anna Dubovcová

Anna Mišurová

Anna Pokorná

Daniela Regentová

Ingrid Závodská

doby a života v nej. Bol to chvíľami až zúrivý nápor na vnímanie v úsilí vysloviť ťarchu toho, koľko bolesti unesú krehké plecia jednej ženy. Emocionálny koncentrát významov recitátorka znásobovala rekvizitou – kyticou bielych karafiátov. V jej rukách sa stávala svadobnou kyticou, dieťaťom v náručí matky; kyticou evokovala aj tristný obraz obeseného manžela Jána Vansu. Jej prednes tiekol ako dravá rieka v perejach. Júlia Čurillová dokáže nielen unikátne recitovať, ona vie rovnako aj mlčať. A v jej finálnom nesmiernom tichu veľavravného mlčania bolo počuť padať slzy.

Lenora Nátherová si do Bratislavy odniesla Cenu Ľubovnianskeho osvetového strediska za prednes Mila Urbana a jeho Skok do priepasti. (Pod týmto názvom sa novela nachádza v publikácii Z tichého frontu z roku 1932, kým v zbierke noviel pod názvom Roztopené srdce z roku 1984 nesie názov Priepasť.) Stavila, ako vždy, na kvalitnú dramaturgiu. Ide o literárny skvost, analyzujúci vnútro hlavného hrdinu, učiteľa Vlada Klana a jeho mravnú dilemu. Podľa J. Čajkovej to bol „recitátorsky jedinečný prejav, hlavne spôsobom, ako vytvorila rozprávača. Bolo v ňom zvláštne hodnotenie, zvláštne vychutnávanie jednej medziľudskej vášne, mimoriadne jemný skrytý humor. Spôsob vykresľovania obrazu bol zaujímavejší ako samotný obraz.“ Expozičná fáza bola možno prídlhá, ale po nej Nátherová dokázala gradovať pomaly, premyslene, sugestívne. Oddala sa situácii, doslova ňou žila, čím rozsvietila cestu pre obrazotvornosť recipientov. Skvelá práca!

Cenu primátora mesta Stará Ľubovňa prevzala *Ingrid Závodská* z Humenného. Presvedčivo vyjadrila pocity emigranta prostredníctvom textu Andreja Voznesenského V emigrantskej kaviarni. Bol to zvnútornený prejav, umne premyslený, netradične uchopený, minimalistický v uplatnení výrazových prostriedkov, najmä tempa a jeho náhlych zmien – agogiky –, podporený aj mimojazykovými prostriedkami sebahaptikou, štylizovaným kostýmom (šiltovka, kravata). Miestami si prednes vyžadoval väčšiu presnosť, vcelku však veľmi civilne, pritom sugestívne budovala atmosféru, takže jej publikum priam viselo na perách.

Cenou prednostu Okresného úradu bola odmenená mladučká talentovaná recitátorka

Júlia Čurillová

Katarína Adamovská

Katarína Hlinková zo Spišskej Novej Vsi. Autorom zvoleného textu bol Štefan Šimko. Porota ocenila excelentnú recitátorskú prácu, presne vybudovanú atmosféru, flexibilnú a pritom funkčnú prácu s telovým gestom a tempom.

S Cenou prednostu Mestského úradu v Starej Ľubovni odchádzala *Mariana Vislocká* z Litmanovej. Recitovala montáž pod názvom Nespavosť od Sylvie Plathovej. Bola to silná výpoveď o hľadaní identity a osobnostne disponovaná recitátorka ju zvládla bravúrne. Plathovej básne obsahujú obrazy náročné na vnímanie, ale vďaka presvedčivej interpretácii najmä v druhej časti výkonu vnímateľ nadobudol pocit silnej spolupatričnosti. Vislocká dokázala mimoriadne účinne budovať atmosféru očakávania. Ako tmel, ktorým dotvorila kompaktný celok, využila lúskanie prstov a zvláštne pohmkávanie. Bol to efektívny prístup.

Cenu vedúcej oddelenia školstva a kultúry Mestského úradu v Starej Ľubovni prevzala *Martina Ogurčáková* zo Spišskej Novej Vsi. Zvolila si úryvok z bestselleru Darda od Ireny Douskovej. Jedinú výhradu bolo možné mať k dĺžke zvoleného textu. Bol prídlhý a aj keď zaujímavo pracovala s významom textu, dĺžka bola citeľná a kontraproduktívna. Navzdory tejto výhrade Ogurčáková, ak ju hodnotím v individuálnom vzťahovom rámci, na svojej recitátorskej ceste urobila citeľný progres od vonkajškového expresívneho až hereckého prejavu k zvnútornenému, civilnejšiemu, zato však oveľa pôsobivejšiemu prednesu.

Cena Ľubovnianskeho múzea putovala do Sládkovičova do rúk *Anny Pokornej*. Vybrala si text od Ladislava Nádašiho-Jégého Kozinský

Katarína Hlinková

Lenora Nátherová

Mária Škarohlídová

Martina Ogurčáková

Mariana Vislocká

mlyn a poskytla ním nevšedný zážitok. Táto recitátorka skoro vždy dokáže priniesť humor, ktorý obdivuhodne buduje jednoduchými prostriedkami. Zdalo by sa, že len tak nezáväzne rozpráva; ale tým, že s textom pracovala v procese prípravy detailne (prezrádajú to dômyselne uplatnené pauzy, jemné, temer nebadateľné pohyby hlavy, mimika – trúchlivý, skormútený výraz tváre), príbeh odovzdáva už len civilne a citlivo, s plnou vážnosťou aj v najkomickjších momentoch a recipient ju s vďačnosťou prijíma, pretože kriesi v jeho predstave živé obrazy komických situácií, ktoré sú zdrojom radostného smiechu.

Cenu Lubovnianskej knižnice dostala *Anna Dubovcová* z Lietavskej Lúčky za interpretáciu montáže troch básní od Jána Zambora pod názvom *Tak sme si zvykli*. Niet pochyb o recitátorských kvalitách tejto skúsenej recitátorky, ktorá komunikuje s publikom od prvého vizuálneho a akustického vnemu. Evidentná je jej radosť, pôžitok, priam rozkoš z recitovania. Závažné myšlienkové a emocionálne obsahy tlmočila naliehavo, expresívne, priam by sa miestami žiadalo ubrať z pátosu a rozmachu „krídel“, scivilniť hlavne tam, kde je apel autora sám osebe významný („tak sme si zvykli na mier a kdesi stále...“). Bolo by to v intenciách autorovej poetiky, keďže je charakterizovaná ako „civilne tvarovaná každodenná skúsenosť“. V každom prípade to bol zážitok, na ktorý sa skoro nezabúda.

Cenu Okresnej organizácie Únie žien Slovenska získala mladá recitátorka *Žofia Kráľová* z Liptovského Mikuláša (Damon Knight: *Nezahynie pri výbuchu*). Porota ocenila zaujímavý text presvedčivo interpretovaný s využitím funkčných štylizácií uplatnených s citom pre mieru, v závere pôsobivo vypointovaný.

Cenu Slovenky prevzala *Anna Mišurová* z Ružomberka. Porota ocenila krásny, umelecky hodnotný text Dobroslava Chrobáka *Návrat Ondreja Baláža*. Aj tohto roku priniesla vážnu, ťažkú tému, silný príbeh s tematikou vojny a jej deštruktívnych dosahov na osud človeka. Táto recitátorka vie budovať atmosféru, vyklenúť dramatický oblúk. Dokázala vtiahnuť recipientov do prežívania tragédie muža poznačeného vojnou a súcitiť s ním.

Cenu Lomničky dostala *Mária Škarohlídová* z Bratislavy za interpretáciu úryvku z novely Johna Steinbecka *O myšiach a ľuďoch*. Najpresvedčivejšia bola v rozprávačskom parte. Vnímateľ so zatajeným dychom sledoval tragédiu, ku ktorej sa schýľovalo a ktorú anticipoval. Škarohlídová postupne budovala napätie a záver dokázala dobre vypointovať. Škoda, že postavu Lennieho celý čas ilustrovala zvláštnym zadŕhavým spôsobom reči, čím vytvorila len jeho

vonkajškový obraz. Účinnejšie by bolo kreovať predstavu o ňom temporytmom alebo len úplne civilným prehovorom, aby sa recipient mohol oddať tragickému príbehu bezvýhradne.

Cenu Združenia pre občianske záležitosti prevzala *Daniela Regentová* z Bratislavy. Recitovala baladu Ľudmily Podjavorinskej *Pustovník*. Po trochu rozpačitom a zdĺhavom úvode, spôsobenom statickosťou a opisnosťou expozície balady, zmobilizovala všetku tvorivú energiu a sugestivitou, využíjúc gesto a pohyb, prinútila recipientov počúvať a intenzívne vnímať posolstvo balady o všeľudskej potrebe lásky v živote každého jedinca.

Cenu Jožky Guregovej dostala *Miriám Murtinová* z Hložian v Srbsku za prirodzenú a pôsobivú interpretáciu úryvku z románu Michaila Šolochova *Rozoraná celina*. Je to temperamentný typ recitátorky, schopnej odovzdať emocionálne a myšlienково nasýtenú výpoveď s dobrým technickým uchopením.

Do širšieho výberu na ocenenie sa dostali ešte ďalšie recitátorky: Alexandra Havranová, Daniela Arbetová, Zuzana Švecová, Lucia Ester Hámorová, Viera Sláviková, Bibiana Kincelová, Alžbeta Tholtová, Tamara Kenderová. Zaujímavých prednesov bolo omnoho viac, než možno o nich vypovedať v jednom príspevku. Z úst recitátoriek zazneli všetky tóny ľudskej stupnice v dur aj v mol a aj keď neboli všetky dokonalé, vzdali tým úprimný a dôstojný hold malej veľkej žene, hold životu, umeniu, ľudskosti.

Recitátorky a ich umelecké výkony neboli jedinou hodnotou festivalu. Obrovský bol vklad organizátorov. Prednesy žien dopĺňali večerné podujatia. V prvý festivalový deň Eva Kollárová citlivo moderovala dojímavo krásny večer spomienok s názvom *Dozrela Lomnička, dozrela do krásy* s hudobnými hosťami Marcelou Petríľákovou a Martinom Geišbergom, druhý večer patril galaprogramu a slávnostnému vyhláseniu výsledkov. Ako hosť vystúpil Juraj Sarvaš, ktorý zaspomínal na predošlé ročníky, na ktorých sa zúčastnil, a bravúrne zarecitoval Sládkovičovú Marínu.

Hodnotiaci seminár bol náročný a zabral aj dosť času; zhodnotiť štyridsaťdva výkonov nebola maličkosť. Odmenou pre všetkých bola krásna a hodnotná publikácia *Pamätnica*. Má 150 strán a zachytáva celých 50 rokov trvania tohto unikátneho festivalu.

Sviatočný pobyt na území Našej Vansovej Lomničky sa skončil, no hodnotný pokrm pre dušu si odnášala každá účastníčka do svojho domova, aby sa mala čím sýtiť aj počas dní nesviatočných. Hlboká vďaka, vážení a milí organizátori!

LUBICA BEKÉNIOVÁ
Foto: archív organizátorov

Súčasným pohľadom na minulosť

Už devätnásťkrát sa stretli amatérski divadelníci v Moldave nad Bodvou a Buzici. Tradičná jesenná prehliadka maďarských amatérskych divadelných súborov na Slovensku sa v roku 2017 konala v dňoch 9. až 12. novembra. Na tento festival môžu dostať pozvanie nielen mládežnícke divadelné súbory, ale aj súbory dospelých, ktoré vystupujú aj s predstaveniami zachovávajúcimi ľudové tradície a zvyky, dokonca aj s estrádami.

Práci v porote na tomto podujatí sa venujem od roku 2005, spolu s kolegami porotcami z Maďarska (Jánosom Regősom a Zsuzsannou Tóth) už dlhé roky sledujeme tento skvelý festival. Prehliadka sa začína kladením vencov k soche Béniho Egressyho, niekdajšieho moldavského učiteľa, a končí sa na javisku v kultúrnom dome v Buzici. Počas festivalu už tradične vychádza časopis Lakoma (Hostina) a taktiež je tradíciou, že každý účastník dostane ocenenie. Miestni organizátori sa vždy snažia zúčastnené divadelné súbory zahrnúť darmi, preto vyhľadávajú sponzorov – podnikateľov, využívajú príspevok miestnych samospráv a spolupracujú so základnými organizáciami Csemadoku, keďže hlavným organizátorom festivalu je kultúrny zväz Csemadok. Na festivale tentoraz dostal ocenenie za celoživotné dielo prvý organizátor podujatia Ferenc Boda, ktorý má nemalú zásluhu na tom, že festival dospel k svojmu devätnástemu ročníku.

Popri súťažných predstaveniach dostali priestor aj hosťujúce súbory (predstavenie základnej umeleckej školy v slovenskom jazyku, rozprávkové divadlo, amatérsky súbor z Maďarska), budeme sa však ďalej venovať súťažným programom, keďže tento festival je predovšetkým ich.

Súťažný program sa začal hrou mládežníckych divadelníkov z *Filakova*. Ich predstavenie, v ktorom študenti Zsuzsanny Szvorák spracovali román spisovateľky Agoty Kristof *Veľký zošit*, sme si užili ako 45-minútovú hodinu dejepisu, cestovanie v čase. Epické divadlo rozprávalo príbeh chlapcov „posunutých“ starej mame mohutnými scénickými obrazmi, dynamickými skupinovými pohybmi, živou hudbou, rekvizitami z kartónu, silnými prejavmi a vychádzajúc zo zdvojenosti chlapcov – dvojčiek, duplikovaním niektorých postáv. Takto teda dvaja študentskí herci či herečky stvárnilu starenu a dievča so zajačím pyskom, vzájomne sa dopĺňujú a opierajú jeden o druhého, aby mali silu stvárniť rolu. A často ju len uniesť; veď v tomto ohromujúcom predstavení bola prvou významovou vrstvou brutalita, druhou telesná zmyselnosť a tretou nedostatok lásky, čo bolo stvárnene v mnohých scénach veľmi hodnoverne.

Zsákszínház, Filakovo – A. P. Čechov: Medveď

Tento príbeh je totiž v prvom rade o živote bez lásky. V ňom sa dvojčičky nechané napospas osudu naučia samostatne existovať a nakoniec, keď zmažú po sebe všetky stopy a obetujú vlastného otca, naučia sa žiť odlúčené jeden od druhého. Nemravnú krutosť vojny, v ktorej sa často mení aj význam slov, predviedli dôveryhodným prejavom, otvorenými, úprimnými a pravdivými okamihmi. Starena sa o svojich vnúťatách vyjadruje škaredými slovami, a napriek tomu k nej prilnú, lebo sa o ne stará, a získajú od nej poznanie, že dôverovať môžu iba sebe a vlastným skúsenostiam. Počas tohto cestovania v priebehu jednej vyučovacej hodiny si pri románe môžeme spomenúť aj na detstvo maďarského spisovateľa Gézu Csátha, na vyprázdnený svet dnešných pubertiakov, na amorálnosť vojny v Örkényovom poňatí, ktoré sú v ostrom protiklade s divadelným prostredím vytvárajúcim a odovzdávajúcim hodnoty. V tomto prostredí odviezol filakovský mládežnícky súbor *Apropó* kolektívnou hrou, silnou prítomnosťou a láskou znova výnimočný výkon.

V druhý deň festivalu odohral na javisku moldavského kultúrneho domu Čechovovu komédiu *Medveď* ďalší filakovský súbor Zsákszínház. Presná a dôsledná réžia Istvána Mázika nás sprevádzala štádiami vzájomného zbližovania muža a ženy, v ktorých sa vdova Popová po sedemmesačnom smútku zapletie s Gregorijom Stepanovičom prichádzajúcim vymáhať dlh. Pôvodné čechovovské inštrukcie doplnili vlastnými nápadmi. Takto sa zo zosnulého manžela stal sukničkář, ktorý si naozaj nezaslúži, aby sa k nemu niekto pripáľal smútkom. Dvaja amatérski herci pracovali s mnohými textovými a pohybovými prvkami od stretnutia až po vzájomné objímanie. Z hlučnosti a striednosti inscenácie dominovala v predstavení skôr zdržanlivosť, najmä v role vdovy Popovej. Herec stvárnajúci sluhu sa snažil priblížiť k dvojici

uvedomeným hereckým konaním, žiaľ, zakaždým ho odsunuli. Porotcovia vyzdvihli dvojaké riešenie čechovovskej situácie v predstavení – citové bohatstvo a zároveň smiešnosť, ako aj majstrovské využitie hudby a javiskových prostriedkov.

O výčinoch čečejovských žien sme sa mohli čo-to dozvedieť už z predstavení v uplynutých rokoch; veselá skupinka predviedla mnohé rozjarené scény zo života starých dedinčanov. Teraz, bdejúc pri mŕtvom, nám vyrozprávali pravdivý alebo aspoň pravdivo vyzerajúci príbeh o zosnulom jedinom mužovi Júliusovi, ktorého v tomto predstavení (v protiklade s podobným predvedením hry v roku 2001) stvárnila figurína. Plačeme nad smrťou a zároveň sa smejeme, uvedomujúc si, že dôležitou súčasťou smútočných karov boli popri zármutku aj spomienky. Takto sa postupne prezrádzajú skutky zosnulého; dozvieme sa, že Július ako „kohút“ celej dediny mal prístup do každého obydlia. Čečejovská divadelná skupina (*Spevácka skupina MO Csemadok*) vedená Máriou Snýr je vzorným príkladom zachovávania tradícií, prirodzeného prednesu textu a budovania kolektívu. Dúfame, že sa vytvorí aj nová, mladá generácia amatérov, ktorí raz nahradia starších na javisku.

Súbor *Novus Ortus z Dunajskej Stredy* spracoval hru, ktorú dnes už považujeme za klasickú. Ich predstavenie s názvom *Jarné prebudenie* sa však nestalo „zaprášeným“ dielom o pruskej prudrenej morálke, pamätníkom potláčanej sexuality a školského násillia, ale našli v hre tie námety, ktorými sa vytvoril skutočným vzťah medzi Wedekindovým dielom a dnešnými mladými ľuďmi. Presne interpretovanými a správne vybranými situáciami sa hra stala vhodným materiálom o dospievaní pre mládežnícke divadlo. Možno povedať, že svet už túto tému prevalcoval, ale napriek tomu aj z odbornej debaty o predstavení bolo zrejmé, že potláčanie pudov, vzťah medzi rodičom a dieťaťom, konflikty vyplývajúce z citových búrok, školských neúspechov a voľby povolania sú závažne prítomné aj v živote dnešných študentských hercov z Dunajskej Stredy, nielen v živote mládeže spred 140 rokov. Režisérka Tímea Takács však v porovnaní s predchádzajúcimi scénkami nevedela vytvoriť podobne jasné situácie skupinovým pohybom a hrou s maskami (Guy Fawkes), ale ako neskôr vysvitlo, jej základným režisérskym zámerom bola otvorenosť a možnosť viacerých interpretácií.

V sobotu vystúpil divadelný súbor z *Nány*, ktorý sa pravidelne zúčastňuje na tomto festivale. Tentoraz neprišli s hlučnou komédiou, na ktorú sme si už u nich zvykli, ale predviedli divadelnú hru *Vizionár* českých autorov Svěráka a Smoljaka. Remeselníka, ktorý je jasnovidcom, navštívil banský magnát, lebo chcel vedieť podrobnosti o výbere životného partnera svojej dcéry. Začali teda

s veštením pomocou jasnovidcovej dcéry, zápisníka a kachľovej pece nachádzajúcej sa uprostred javiskového priestoru, ale medzitým prišla po vizionára smrť. Na konci hry sa vyjasnila historická doba hry, keďže jasnovidec uvidel v budúcnosti Leninovo meno pri vchode do bane a smrť mala naponáhlo, lebo onedlho mala robotu v Sarajeve s dajakým korunným princom. Z vizionárovho domu napokon odišla bez vykonania svojej práce. Dielo s jemným humorom predviedol súbor v réžii Márie Lengyelfalussy Juhász v skvelej súhre, s mierou a smelosťou, vysmievajúc sa smrti; v predstavení bol cititeľný iba maličký zlom asi v polovici hry. Je dôležité, aby súbor pozostávajúci z vynikajúcich hercov s veľkou rutinou si vyskúšal aj štýl komorného divadla, ale predsa len sme od nich očakávali nejaké typické „nánaské“ zakončenie.

V závere festivalu sme sa mohli tešiť z predstavenia skupiny *Bodrogekői Színházzók* (*Divadelníci z Medzibodrožia*) z *Kráľovského Chlmca*. Predstavili komédiu maďarského autora Pála Békésa *Pred očami ženskej pobrežnej hliadky*, v ktorej sa čerstvo rozvedený spisovateľ dostane do panelákového bytu, ktorému chýbajú dvere. Byt je teda priechodný; nachádza sa tu jediný telefón v dome, takže predchádzajúci nájomník prevádzkoval z láskavosti aj službu odovzdávania odkazov. Stretli sme sa tu so starou tetkou, na ktorú dávali nájomníci spoločne pozor, s jej opatrovatelkou, taktiež so žiarlivým manželom a prelietavou manželkou, aj so slepou susedkou, ktorá vedela o všetkom. Predstavenie so skvelými postavami sa snažilo oprášiť tridsaťročnú hru. Režisérka Irén Illésné Popália a jej herci v diskusii zapochybovali, či komédia v dvoch dejstvách má ešte čo hľadať na divadelnom festivale. Divadelníci z *Kráľovského Chlmca* však hrajú nielen vlastnému obecnstvu, ale navštevujú aj susedné obce a prinášajú divadlo do takých končín, kam sa profesionálne súbory nedostanú. Pri takýchto príležitostiach je jednoaktovka nepostačujúca. Súbor zohráva dôležitú úlohu nielen v sprostredkovaní kultúry, ale aj v pestovaní materinského jazyka.

Vynikajúce súbory a skupiny dostali kladnú odpoveď na svoje snahy pri vyhlásení výsledkov festivalu, kde popri rôznych oceneniach dostal filákovský súbor Zsákszínház cenu za réžiu, súbor z *Nány* bol ocenený za novátorstvo na javisku a súbor z Čečejoviec za zachovávanie tradícií. Cenu za kvalitu získali súbory *Bodrogekői Színházzók* z *Kráľovského Chlmca* a *Novus Ortus* z Dunajskej Stredy. Hlavnú cenu XIX. festivalu Béniho Egressyho udelili organizátori súboru *Aprópó* z Filákova.

GÁBOR KÖRÖMI a ZSUZSANNA KOZSÁR
Foto: archív organizátorov

Úspešné slovenské divadlo v zahraničí

Znie to ako obohratá pesnička a opakuje sa to zas a znovu: slovenské amatérske súbory dostávajú pozvania na významné medzinárodné festivaly, kde potvrdzujú, že naše amatérske divadlo stále patrí k európskej a svetovej špičke. Ako inak nazvať to, že slovenské súbory sa piaty raz po sebe zúčastnili na Svetovom festivale amatérskeho divadla v Monaku, ktorý sa koná raz za štyri roky a predchádza mu náročný výber? V roku 2001 to bolo Divadelné združenie z Partizánskeho (Prvá jazdecká), v roku 2005 Commedia Poprad (Malka), v roku 2009 Divadlo A a divadlo Shanti z Prievidze (Malomeštiakova svadba), v roku 2013 opäť divadlo Commedia Poprad (Neprebudený). V auguste 2017 to bol už *16. ročník Mondial du Théâtre* a našu krajinu na ňom reprezentoval súbor *Uložiť ako z Bratislavy* s inscenáciou *Pojednávanie vo veci Genesis*, s ktorou získal v minulom roku Cenu za tvorivý čin roka na Scénickej žatve 2016 v Martine. Slovensko sa tak ocitlo v spoločnosti divadiel napríklad z Austrálie, Japonska, Talianska, Ruska, Česka či Mexika. Aby som priblížil, o aký úspech ide, vždy ho prirovnávam k olympijským hrám či majstrovstvám sveta vo futbale. Aj tie sa konajú raz za štyri roky a sami vidíme, aké ťažké je prebojovať sa tam. A my sme boli päťkrát za sebou na svetovom festivale!

Pravidelnou súčasťou monackého festivalu býva Svetový kongres Medzinárodnej asociácie amatérskeho divadla (International Amateur Theatre Association) AITA/IATA, na ktorom zástupcovia jednotlivých členských organizácií riešia budúcnosť a ďalšie smerovanie amatérskeho divadelného hnutia. Keďže rok 2017 bol rokom dvoch významných jubileí – uplynulo 60 rokov od založenia festivalu a 65 rokov od založenia AITA/IATA –, aj rokovanie sa nieslo v duchu osláv oboch udalostí. Pre nás to bola oslava obzvlášť

radostná – jedným z ocenených festivalov amatérskeho divadla z celého sveta bola aj Scénická žatva v Martine! Bol som veľmi hrdý, že ako prezident Slovenského strediska AITA/IATA som mohol osobne prevziať túto cenu a ocitnúť sa vedľa organizátorov takých festivalov, akými sú Svetový festival detského divadla v Lingene (Nemecko), Jiráskův Hronov (Česko), putovný festival NEATA (Dánsko, Estónsko, Fínsko, Island, Faerské ostrovy, Litva, Lotyšsko, Nórsko, Švédsko), AACTFest v Miami na Floride (USA), Medzinárodný festival v Toyame (Japonsko), FITAS v Agadire (Maroko) či Svetový festival divadla v Monaku. Je to ocenenie nielen skutočnosti, že Scénická žatva patrí medzi najstaršie amatérske divadelné festivaly na svete a po celý čas si udržuje vysokú umeleckú a organizačnú úroveň, ale je to aj výsledok dlhoročnej spolupráce so zahraničnými pozorovateľmi a súbormi, ktoré do Martina pravidelne pozývame. Kvalitná diplomacia je potrebná aj v amatérskom divadle. To všetko by však nebolo možné bez dlhoročnej podpory Fondu Pro Slovakia, grantového systému Ministerstva kultúry SR, teraz už aj Fondu na podporu umenia a tiež bez spolupráce s Národným osvetovým centrom, ktoré organizuje Scénickú žatvu 41 rokov.

Naším najbližším a najvernejším zahraničným partnerom spomedzi festivalov je *Jiráskův Hronov* v Českej republike. Som presvedčený, že táto blízkosť nie je náhodná a kultúrne prepojenie medzi našimi národmi je prospešné pre obidve strany. Preto sa Slovenské stredisko AITA/IATA a České stredisko AITA/IATA už dávnejšie dohodli, že si každoročne budú pozývať súbor/y na svoje vrcholné festivaly. Výnimkou nebol ani tento rok, keď bol na 86. ročník festivalu Jiráskův Hronov nominovaný a pozvaný víťaz Scénickej žatvy 2016 – súbor *Uložiť ako z Bratislavy*. Zaznamenal

Vyznamenaní jednotlivci a zástupcovia v Monaku, Jozef Krasula piaty zľava

tu výrazne pozitívny ohlas a patril k tomu najlepšiemu, čo na festivale v tomto roku bolo. A do tretice, súbor potvrdil kvality inscenácie aj v zámorí na festivale *Double Défi* v Mont Laurier v Kanade!

Detskú dramatickú tvorivosť reprezentoval na festivale pre deti a mládež na 11. ročníku *Soukání* v Ostrove (Česko) vynikajúci súbor *DRIM* z Nítry a ich inscenácia *Pochovajte ma za lištu*.

Z ďalších súborov, ktoré reprezentovali slovenské mládežnícke divadlo v zahraničí, to bol kolektív *Štúdia Súkromného konzervatória Dezidera Kardoša* z Topoľčian, ktorých si do programu vybral Medzinárodný festival mladého divadla Theatre Revolution v ruskom Ťumeni. Uviedli tu pohybové predstavenie *Živý nábytok* a na diskusii po predstaveniach si vypočuli samé slová chvály. Divadlo mladých *Šešť pé* z *Partizánskeho* (víťaz celoslovenskej prehliadky divadla mladých FEDIM 2017 v Tisovci) odohralo svoje predstavenie *Svetlo je ako voda* v rámci Národnej divadelnej dielne S. M. A. D. v Šumperku v Českej republike.

Významný úspech sa podaril aj *Divadlu A a divadlu Shanti* z *Prievidze*, ktoré uspeli v konkurze do programu Medzinárodného divadelného festivalu v španielskej (katalánskej) Girone. Uviedli tu svoju dramatizáciu románu Sto rokov samoty pod názvom *Príbeh z Maconda*. Úspech bol o to väčší, že v bohatom programe boli len tri inscenácie, ktoré nepoužívali

španielsky či katalánsky jazyk – z Česka, Ruska a Slovenska. Ako sa nakoniec ukázalo, festival v Girone dáva rovnako priestor amatérskym, ako aj profesionálnym produkciám, čo dodalo našej účasti ešte väčšiu hodnotu.

Ďalším pravidelným účastníkom mnohých zahraničných festivalov je súbor *Commedia Poprad*. Tentoraz sa s inscenáciou *Don Quijote a Sancho Panza* zúčastnili na 9. ročníku medzinárodného stretnutia slovenských divadelných súborov pod názvom *Spolu na javisku (aj mimo neho)* v maďarskom Szarvasi.

Stručný výpočet tých najväčších úspechov, ktoré dosiahli naše súbory v priebehu ôsmich mesiacov roku 2017, dokazuje, že postavenie slovenského amatérskych divadla na zahraničnej scéne je stále mimoriadne významné a úspešné.

Na nedávnom odovzdávaní výročných ocenení profesionálnym divadlám *Dosky 2017* v Slovenskom národnom divadle organizátori vo svojej koncepcii celého večera upozornili na úzku väzbu a prepojenie medzi amatérskym a profesionálnym divadlom na Slovensku. Vždy to tak bolo, ale nie vždy si to zodpovední všimli. Spomínané úspechy naznačujú, že amatéri majú profesionálom stále čo ponúknuť. Najväčšiu zásluhu na tom majú talentovaní a zaničení amatérski divadelníci. Verím, že to tak zostane aj naďalej.

JOZEF KRASULA
Foto archív autora

Uložiť ako na zahraničných festivaloch

Bratislavský súbor **Uložiť ako** má za sebou veľmi úspešnú divadelnú sezónu. Vznikol iba minulý rok a hneď s prvou inscenáciou **Pojednávanie vo veci Genesis** sa mu podarilo získať Cenu za tvorivý čin roka na Scénickej žatve 2016. Za ten rok hrali niekoľkokrát na Slovensku, ale aj v zahraničí. Ako zástupcov Slovenska si ich vybrali organizátori svetového festivalu v Monaku (*Mondial du Théâtre de Monaco – Svetový festival amatérskych divadla*), ktorý sa koná každé štyri roky. Festival organizuje Medzinárodná asociácia amatérskych divadla AITA/IATA. S režisérom **Pavlom Viechom** a herečkou **Terezou Stachovou** som sa stretla po ich účinkovaní na zahraničnom festivale v Kanade.

► **Ste mladý súbor a hneď s prvou inscenáciou sa vám podarilo minulý rok vyhrať Scénickú žatvu ako zatiaľ posledným, keďže tento rok bola nesúťažná. Čo sa za ten rok stalo so súborom Uložiť ako?**

Pavol Viecha: Ja osobne som v divadle zažil veľmi veľa, skúšal som rôzne formy a variácie

v herectve, ako sa dá naň rôzne nazerať. Pre mňa je zaujímavé, ako pracovať s hercami. Keď už mám nejaký inscenačný „skelet“ takmer hotový, nemusím rozmýšľať iba teoreticky, či by to či ono fungovalo, ale môžem si dovoliť skúšať, ako pracovať v herectve napríklad s pauzami, detailmi. A z organizačného hľadiska som si uvedomil, aké je namáhavé udržať súbor a koordinovať toľko ľudí.

Tereza Stachová: Ja som si uvedomila dôležitosť divadelného manažéra, ktorý dohaduje termíny skúšok a drží súbor pokope, ale komunikuje napríklad aj so zahraničnými festivalmi a dohaduje podmienky.

► **Pomohlo vám nejako ocenenie za tvorivý čin roka na Scénickej žatve?**

Pavol Viecha: Samozrejme, otvorilo nám dvere najmä na zahraničné festivaly. Vďaka tomu sme boli na Jiráskovom Hronove, v Monaku a aj Kanade.

► **Účinkovali ste na vrcholnom festivale amatérskych divadla na Slovensku aj na Jiráskovom**

Hronove – celoštátnom festivale amatérskeho divadla v Česku. Aký rozdiel medzi nimi vidíte?

Tereza Stachová: Pre mňa bol najväčší rozdiel najmä v počte divákov. Žatvu veľmi dobre poznám, súbory hrajú väčšinou iba raz, ale keď mi organizátori z Jiráskovho Hronova napísali, že chcú, aby sme hrali trikrát pre 150 divákov, bola som veľmi zaskočená. Nevedela som, či príde toľko divákov, ale takmer vždy sme hrali pre plnú sálu.

Pavol Viecha: Na Jiráskovom Hronove bol veľmi zaujímavý aj off program a sprievodné akcie. Zrejme to súvisí aj s lepšími finančnými možnosťami, aj s počtom divákov, ktorí na Jiráskov Hronov chodia.

► Ako sa vám tam hralo a ako vás prijalo české publikum?

Tereza Stachová: Ja som pocítila rozdiel hneď od prvej minúty, od prvej vety, pretože sa ozval hurónsky smiech. Mala som pocit, že ich to baví, že radi zabrdnu do náboženskej témy, že ich baví sa na nej baviť. Samozrejme, my nechceme vieru nijako zhadzovať, ale myslím si, že ich to bavilo viac ako na Slovensku. Hrali sme to tam trikrát a urobili sme si jeden taký interný experiment. Počas druhého predstavenia sme trochu uleteli. Každý z nás účinkujúcich mal urobiť niečo, čo ešte nikdy predtým neurobil. Chceli sme sa navzájom prekvapiť a zistiť, ako v takej situácii zareagujeme, či sme schopní pohotovo zaimprovizovať. Bolo to trochu šialené predstavenie, ale nakoniec veľmi dobré.

► Asi dva týždne po Jiráskovom Hronove ste išli na najprestížnejší Svetový festival amatérskeho divadla v Monaku. Pripravovali ste sa nejak špeciálne na tento festival?

Tereza Stachová: Áno, pripravovali, a to v dvoch aspektoch. Po prvé, nemohli sme tam preniesť našu rozmernú a ťažkú scénu, tak sme si pripravili provizórnu minimalistickú. Ale hlavne sme si povedali, že chceme, aby nám rozumeli. A som veľmi rada, že sme sa tak rozhodli. Keďže na festivale v Monaku sa nepoužívajú titulky, mnohým predstaveniam sme nerozumeli. Samozrejme, veľa sa dá odčítať z inscenačného tvaru, ale keď je inscenácia založená najmä na texte, je ťažké ho úplne pochopiť.

Pavol Viecha: Videli sme napríklad švédske predstavenie, v ktorom pracovali s textami feministických švédskych autoriek. A hoci bolo vizuálne zaujímavé, bola to poézia. Samozrejme, jej význam bol najmä v texte a bola škoda, že sme mu nie celkom rozumeli.

Tereza Stachová v Pojednávání vo veci Genesis

► Ako ste to vy vyriešili, keďže aj vo vašej inscenácii je text dôležitý?

Tereza Stachová: Tak, že hlavná postava sudkyne hovorila po anglicky, ale niektoré postavy sme nechali hovoriť aj po slovensky. Vymysleli sme ďalšiu postavu francúzskeho prekladateľa, ktorého sudkyňa zavolała na proces, aby simultánne prekladal. Ale nebol tam iba preto, aby prekladal. Snažili sme sa aj z tej postavy niečo vyťažiť, preto sme si vymysleli rôzne vtipné situácie, fóry. Chceli sme si nutnosti vyťažiť nejaké pozitívum. Naše predstavenie sa tak stalo trojjazyčným a mali sme veľmi dobré ohlasy.

Pavol Viecha: Postava prekladateľa sa stala súčasťou deja, plnohodnotnou postavou, ako boli tie ostatné.

► A ako to fungovalo?

Tereza Stachová: Fungovalo to veľmi dobre, dokonca si myslím, že prekladateľ sa stal najobľúbenejšou postavou mnohých divákov a zožal všetku slávu.

► V Monaku sa stretávajú najlepšie amatérske divadelné súbory z celého sveta a videli ste niekoľko ich inscenácií. Ktorá vás najviac zaujala?

Tereza Stachová: Môj prvý dojem bol, že profesionálne aj amatérske divadlo sa v Európe uberá mnohými smermi, že sú v ňom rôzne tendencie a divadlo je naozaj neuveriteľne rôznorodé. Veľmi nás zaujal islandský súbor, ktorý inscenoval Kráľa Ubu. V predstavení mali výbornú hudbu, akoby parodovali muzikálové čísla. Bolo cítiť ich nadšenie aj to, akí sú zohratí. Aj na Slovensku som videla veľmi podobnú inscenáciu, s podobnou scénografiou a koncepciou.

► Na Scénickej žatve aj na Jiráskovom Hronove je zvykom, že účinkujúce súbory sa stretávajú s odbornou porotou. Prebiehajú odborné

hodnotenia alebo diskusie aj na festivaloch v zahraničí?

Pavol Viecha: Áno, na dvoch festivaloch, na ktorých sme účinkovali, taktiež prebiehali vždy doobeda stretnutia s porotou a divákmi, ktorí sa chceli zúčastniť na tejto diskusii. V Monaku bola diskusia veľmi príjemná. Dostali sme aj banálne otázky, ale aj odbornejšie, týkajúce sa našej inscenácie. Diskusiu viedli dvaja páni, jeden pracuje v amatérskom divadle v Južnej Amerike a druhý pracuje najmä v detskom divadle a má mnohé skúsenosti zo zahraničných festivalov. A následne bola dlhá diskusia s divákmi, ktorí mali mnoho otázok.

► Čo ich najviac zaujímalo?

Pavol Viecha: Zaujala ich najmä téma náboženstva, ako sme ju uchopili a ako sme ju vnímali. Bolo zaujímavé počuť názor pána z Ugandy, ktorý hovoril, že u nich je takmer nemožné venovať sa náboženským témam a vôbec už len pýtať sa na biblické príbehy a klásť si také otázky, ktoré si kladieme my v našej inscenácii a nazerať na ne s istou dávkou sarkazmu a s nadhľadom. Dokonca si od nás vypýtal text, aby to prebral so svojimi študentmi, pretože ho zaujíma, ako vníma túto problematiku mladšia generácia. Ostatných zaujímalo najmä náš pohľad na náboženstvo a aký vplyv má na slovenskú kultúru a slovenského diváka. Na festivale v Mont-Laurier v Kanade porotu skôr zaujímala ani nie tak téma, ako skôr forma našej inscenácie. Dostali sme najmä otázky týkajúce sa našej klaňačky, ktorá v inscenácii v podstate nie je. Mám pocit, že v Monaku bolo menej konzervatívne publikum ako v Kanade.

Tereza Stachová: V Monaku diskusia nebola zameraná na to, aby nás hodnotili, ale skôr na to, aby sa súbory navzájom spoznali; aby spoznali, ako v danej krajine funguje amatérske divadlo, akým štýlom súbor pracuje. Nebolo to príliš formálne, napríklad nás viackrát zobrali do priestoru, dali nám rôzne úlohy, aby sme sa rozdelili na skupinky a skúsili spolu navzájom komunikovať. Bolo to naozaj skôr príjemné posedenie a zoznámenie s ostatnými súbormi a s inými kultúrami.

► A ako prebiehal festival Double defi v Kanade?

Tereza Stachová: Boli sme tam týždeň, každý súbor mal prideleného tzv. krstného otca alebo mamu. Tí naši sa o nás výborne starali, dokonca nám ukázali, ako sa vyrába javorový sirup. Videli sme teda nielen divadelný festivalový svet, ale aj ako žijú miestni kanadskí farmári.

Pavol Viecha: Na technickej skúške sa o nás staralo desať profesionálnych technikov. Všetko sa podarilo vybaviť, dokonca nám prichystali do našej scény sedemsto kníh, ktoré sme nemohli doniesť zo Slovenska. Divadelná budova bola veľmi moderná; špičkové svetelné aj zvukové podmienky som

využil naplno. Mohol som si vyskúšať aj svietenie, s ktorým som predtým ešte nepracoval.

► Keďže festival bol v Mont-Laurier vo frankofónnej časti Kanady, využili ste opäť princíp novej postavy prekladateľa ako v Monaku?

Tereza Stachová: Samozrejme, opäť sme využili angličtinu aj francúzštinu.

► Vaša inscenácia sa končí bez klaňačky. Veľakrát sa stáva, že diváci nevedia, ako na to reagovať. Ako reagovali na tento záver diváci na spomínaných dvoch veľkých festivaloch?

Tereza Stachová: Väčšinou reagujú dvomi spôsobmi. Ľudia sú buď nadšení z toho, že sa už na javisko nevrátíme, alebo sú pohoršení a mrzí ich, že nám nemôžu zatlieskať. Ale možno to súvisí aj s divadelnými skúsenosťami divákov. Mladí diváci väčšinou reagujú bezproblémovo, skôr staršia generácia s konzervatívnejšími názormi na divadelnú formu s tým má problém.

► Za posledný rok sa vám podarilo veľa hrať a absolvovať niekoľko festivalov. Myslíte si, že je dôležité pre slovenské súbory, ktoré sa zúčastňujú na našich prehliadkach a súťažiach, aby chodili do sveta na festivaly?

Tereza Stachová: Je určite zaujímavé zistiť, ako funguje divadelný svet aj v iných krajinách. Nikdy dopredu nevieš, aké tam budú súbory, inscenácie, aké tam bude publikum. Napríklad pred odchodom do Kanady sme vedeli, že je to divadelný festival. Ale až tam sme zistili, že je to rôznorodý festival, účinkovali tam študentské, amatérske, ale aj profesionálne súbory. A naozaj aj dramaturgia festivalu, aj kvalita inscenácií bola veľmi rôznorodá.

Pavol Viecha: Ja si myslím, že je veľmi dôležité pre akýkoľvek súbor chodiť na festivaly. Pokiaľ má tú možnosť, nech určite ide, najmä ak sa chce zlepšovať vo svojej tvorbe. Je len dobre porovnávať svoju tvorbu s ostatnými, prípadne sa inšpirovať.

► Skúsenosti zo zahraničia boli aj pre vás inšpirujúce. Máte pocit, že vás môžu posunúť ďalej?

Tereza Stachová: Určite áno, každá skúsenosť posúva ďalej.

► Začína sa nová divadelná sezóna, čo vás čaká?

Tereza Stachová: Naša situácia je teraz dosť komplikovaná. Sme rozlietaní, každý sme niekde inde, už sa tak často nestretávame. Vlastne sa stretávame najmä vtedy, keď ideme hrať Pojednávanie vo veci Genesis, ktoré si vždy radi spolu zahráme. Ale ďalšia sezóna je otvorená, keďže študujeme v rôznych krajinách. Možno sa niekedy v budúcnosti opäť stretneme v podobnom zložení a niečo vytvoríme.

Pripravila a foto ALEXANDRA ŠTEFKOVÁ

Festival DVD / Děti – Výchova – Divadlo v Prahe, alebo dramatická výchova na Slovensku v pohybe

Deti a divadlo, deti a prednes... Akými cestami sa ubera detská a študentská divadelná tvorba? Aké sú možnosti divadla vo vzdelávaní? To sú témy sprevádzajúce festival DVD, ktorý organizujú študenti katedry výchovnej dramatiky Divadelnej akadémie múzických umení (KVD DAMU) v spolupráci so Sdružením pro tvorivou dramatikou v Prahe. Tohoročný festival sa uskutočnil v dňoch 26. – 29. 10. 2017 a niesol sa pod názvom *V pohybe*.

Názov, resp. téma festivalu totiž výstižne podčiarkuje skutočnosť, že KVD DAMU oslávila 25. výročie založenia a jej „pohyb“ smeruje k neustálemu rozvoju a čoraz vyšším kvalitám. Ukazuje sa, že dramatická výchova je nezasťupiteľná vo vzdelávacom procese. Na jednej strane rozvíja kompetencie, ktoré sa priamo viažu na poznávanie divadelného umenia ako tvorivého procesu a špecifickej formy poznávania sveta, na druhej strane takýto proces pomáha jeho účastníkom komplexne rozvíjať osobnosť. Prostredníctvom dramatickej hry a hrania rol majú možnosť preskúmať a ujasňovať si osobné postoje k zvoleným témam, zameraným predovšetkým na medziľudské vzťahy, postoje, hodnoty aj celospoločenské problémy či rozvíjať myslenie a komunikáciu. Toto všetko v tvorivom procese vedie deti a mladých k tomu, aby sa stali aktívnymi tvorivými, kultivovanými a vnímavými ľuďmi.

V rámci festivalu pri príležitosti 25. výročia popri bohatom programe pozostávajúcom z tvorby súčasných študentov katedry a z predstavení najúspešnejších detských a študentských divadelných súborov v Česku sa uskutočnilo aj stretnutie absolventov a priateľov katedry.

Na tomto stretnutí nechýbali vzácní hostia – zakladajúci členovia a mnohí ešte stále aktívni pedagógovia katedry, nechýbali osobnosti, akými sú prof. Eva Machková, ktorá má nepochybne najväčší prínos pre dramatickú výchovu v Česku, prof. Jaroslav Provazník, doc. Irina Ulrychová a mnohí ďalší. Súčasny vedúci katedry doc. Radek Marušák vyzval na krátku retrospektívu prvých absolventov katedry, medzi ktorých patrí aj Irena Konývková, po dlhoročnej praxi dnes jedna z najväčších osobností detského divadla, externá pedagogička DAMU. Nadviazala na prácu svojej bývalej vedúcej Sone Pavelkovej, významnej osobnosti v oblasti dramatickej výchovy nielen v Česku.

Na niekoľkých posledných ročníkoch festivalu sa stalo tradíciou, že do panelovej diskusie sa zapájajú aj absolventi či súčasní študenti katedry. Štvrtstoročnica bola dobrým dôvodom aj na predstavenie, porovnanie a vyhodnotenie situácie v dramatickej výchove na Slovensku. V krátkej retrospektíve prezentovali vývoj a „pohyb“ u nás absolventky KVD DAMU zo Slovenska – Veronika Kořínková a Marica Harčariková.

Posledný rok v dramatickej výchove by sa dal charakterizovať ako snaha spojiť sily, prepojiť a zjednotiť odborníkov aj praktikov využívajúcich dramatickú výchovu nielen v procese tvorby inscenácie, ale aj tých, ktorí ju využívajú ako metódu vo vyučovaní. Vznikla tak iniciatíva EDUdrama, ktorej snahou je vytvoriť komunikačnú platformu, zabezpečiť prístup k metodikám či novým trendom. Zároveň

Panelová diskusia na DVD

v spolupráci s oživeným Združením tvorivej dramatiky Slovenska je jej snahou učiť skúsenosťou alebo „život nanečisto“ nielen v rámci základných umeleckých škôl či voľnočasových aktivít, ale tiež využívať metódy dramatickej výchovy vo vyučovaní bežných škôl.

V optimistických 90. rokoch minulého storočia sa toto v Česku podarilo pomerne hladko aj vďaka katedre výchovnej dramatiky na pôde DAMU. V debata zazneli optimistické aj menej nadšené názory k ich súčasnej situácii. Hoci sa naši susedia k tejto problematike dostali o niečo skôr, ani oni to nemajú v súčasnosti jednoduché. Dramatickú výchovu síce majú ukotvenú v kurikule ako voliteľný predmet, ale udržiavať ju v praxi sa javí omnoho náročnejšie. Samotný proces takejto práce je z dlhodobého hľadiska pre pedagógov pomerne náročný (bolo by jednoduchšie deti „režirovať“ podľa svojej predstavy, ale nechať ich prísť na riešenie samostatne podľa dobre vystavanej metodiky je pre ne omnoho užitočnejšie). Je potrebné venovať sa tiež systematickému výskumu v odbore, budovať kontakty so zahraničím alebo prinášať nové trendy do metód výmennými pobytmi. Na druhej strane práve vďaka akademickej pôde na viacerých vysokých školách, kontinuálnemu vzdelávaniu, workshopom či seminárom s domácimi aj zahraničnými lektormi na prehliadkach majú záujemcovia o dramatickú výchovu možnosť byť s odborom v neustálom živom kontakte.

Niekde vo vzduchu možno ostáva visieť otázka, prečo aj napriek mnohým snahám v minulých desaťročiach na Slovensku dramatická výchova ako samostatný odbor vo vzdelávaní absenteje. Odpoveďou by boli snád len dohady. Výhodou však máme v tom, že práve vďaka našim susedom a ich 25-ročnej histórii, skúsenosti a všestrannej podpore môže byť naša cesta ľahšia. Problémom súčasného snaženia na Slovensku môže však byť presadzovanie metodiky či všeobecná skepsa medzi pedagógmi v snahe o zmeny v školskom systéme.

Už teraz aktívnou spoluprácou viacerých subjektov, jednotlivcov a inštitúcií vzniká priestor na prepájanie regiónov, odborníkov, praktických skúseností, aktívnej participácie, ktorý by znovu mohol dať do pohybu slovenskú dramatickú výchovu. Je nevyhnutné rozhybať tento odbor aj na Slovensku tak, aby sa stal neoddeliteľnou súčasťou programu výchovy, vzdelávania aj európskych kontextov.

MARICA HARČARIKOVÁ

Foto: archív autorky

Netradičné odovzdávanie Dosiek

Tohtoročné slávnostné odovzdanie najvyššieho divadelného ocenenia Dosky 2017 malo pre amatérske a ochotnícke divadlo osobitý rozmer. Anketu Dosky vyhlasuje každoročne Asociácia súčasného divadla v spolupráci so Slovenským centrom Medzinárodnej asociácie divadelných kritikov (AICT), ale až v tomto ročníku zapojila do jej záverečného vyvrcholenia aj amatérskych divadelníkov.

Ceny Dosky sú ocenením tvorivých činov profesionálnych divadelníkov v oblasti činoherného divadla, opery, muzikálu, bábkového divadla, baletu i súčasného tanca na základe hlasovania divadelných kritikov a teoretikov, ktorí sa do ankety zapoja. Na základe konečných výsledkov tento rok organizátori udelili Dosky za tri mimoriadne počiny – v oblasti činoherného, tanečného a operného divadla. Okrem nich udeľujú Dosky jednotlivcom za umelecké výkony v jednotlivých umeleckých činnostiach – scénická hudba, kostým, scénografia, mužský herecký výkon, ženský herecký výkon, réžia, najlepšia inscenácia.

Ceremoniál 22. ročníka sa konal v nedeľu 15. októbra 2017 v sále činohry novej budovy

Peter Čanecký, Gabriel Obernauer, Marián Chudovský

Ján Rampák, Ondrej Šoth

SND v réžii Aleny Lelkovej, ktorá v minulosti pracovala s literárno-dramatickými súbormi v Humennom. Organizátori aj režisérka sa tento rok rozhodli pre prepojenie profesionálneho a ochotníckeho divadla na dvoch úrovniach.

Profesionálni herci si spomínali na svoje ochotnícke začiatky v školách, základných umeleckých školách či ochotníckych alebo amatérskych súboroch v krátkych filmových záberoch, ktoré organizátori vopred pripravili a premietali medzi jednotlivými odovzdávaniami cien. Tak sa obecenstvo dozvedelo, že Ady Hajdu začínal v súbore LUDUS ako šéf ľudožrútov a doteraz si pamätá aj ľudožrútsku hymnu: „Bongo – rongo – zorongo / bongo – rongo – zorongo / ľudožrúti ľudí žerú / bono – rongo – zorongo / na obed aj na večeru / bongo – rongo – zorongo,“ Táňa Pauhofová začínala v školskom dramatickom krúžku pod vedením Dalmy Holanovej, Marta Sládečková zasa na gymnáziu v divadelnom krúžku spolu s Romanom Polákom, Zita Furková pod vedením svojho otca v Hradišti pod Vrátnom ako druhý anjeliček, ktorý si však veľmi skoro razantne vydobyl miesto na scéne, Richard Stanke v Detskej rozhlasovej dramatickej družine, Zuzana Fialová zas v bývalom pionierskom, dnes Prezidentskom paláci ako jeden z kvietkov Snehulienkinej družiny, Emília Vášáryová pod vedením svojej matky v hre Snehová kráľovná, Matej Landl účinkoval už v brušku svojej mamy, ktorá hrala veveričku, Tomáš Mašťalík ako Jack Žigulák v inscenácii Vlada Jančeka. Spontánnymi výpoveďami sa priblížili nielen amatérskym tvorcom, ale aj širokému publiku, ktorého väčšina zažila a zažíva rôzne dramaticko-divadelné pokusy aspoň v školách či rodinách.

Zuzana Uličianska a René Parák, ktorí Dosky pripravovali ideovo aj organizačne, dovedli túto myšlienku ďalej. Podujali sa na naozaj netradičný až odvážny kúsok. Najvyššie ocenenia odovzdávali profesionálnym tvorcom zástupcovia amatérskych súborov. Začínal dlhoročný herec Ján Rampák zo súboru DISK v Trnave a odovzdával Dosky za mimoriadny počin v tanečnom divadle Ondrejovi Šothovi a Zuzane Mistríkovej za inscenáciu Denník Anny Frankovej v Štátnom divadle v Košiciach a Dosky za mimoriadny počin v hudobnom divadle Davidovi Radokovi za inscenáciu Antonia Vivaldiho Arsilda v SND. Z rúk Gabriela Obernauera, vedúceho Divadelného súboru Jána Chalupku v Brezne, preberali Dosky za mimoriadny počin v činohernom divadle riaditeľ SND Marián Chudovský a scénograf Peter Čanecký za inscenáciu Pétera Esterházyho

Mercedes Benz; ďalšie Dosky za najlepšiu scénickú hudbu prevzal od neho Daniel Fischer – za hudbu k inscenácii hry Bernharda Studlera *Túžba po nepriateľovi* v Činohre SND. Režisér a prezident Slovenskej sekcie AITA/IATA Jozef Krasula obohatil zbierku Davida Radoka o Dosky za najlepšiu scénu v už spomínanej inscenácii *Arsilda* a doplnil ju aj Dorskami za najlepšiu kostým sezóny pre Zuzanu Ježkovú. Sofia Fratričová, členka bratislavského detského ochotníckeho súboru Lano, odovzdávala Dosky za mužský herecký výkon Tomášovi Mischurovi za postavu Dávida v inscenácii hry Michaely Zakuťanskej *Deň, keď zomrel Gott* v Prešovskom národnom divadle a Lukáš Ludva, člen súboru Zádrapky zo Senice, odovzdával Dosky za najlepšiu ženskú hereckú výkon Lucii Korenej za postavu Anny Frankovej v rovnomennej inscenácii *Nového divadla* v Nitre. Ďalšie ceny (za najlepšiu réžiu a najlepšiu inscenáciu sezóny) preberal opäť David Radok už z rúk ďalších významných osobností.

Z ďalších ocenení treba spomenúť Mimoriadnu cenu Asociácie súčasného divadla venovanú Ivete Škripkovej a Mariánovi Peckovi za koncept festivalu *Bábkarská Bystrica Tour 2016* a Cenu Slovenského centra AICT za mimoriadny prínos v oblasti divadla, najmä bábkového, divadelného historikovi, kritikovi, dramaturgovi a režisérovi Vladimírovi Predmerskému.

Celý večer bol dramaturgicky a režijne pripravený premyslene, dynamicky, dôstojne a pritom vtipne. Prenos z podujatia mohli vidieť aj diváci v televízii na Dvojke RTVS a dodnes si ho možno vyhľadať cez internet v archíve RTVS.

Ochotnícke divadlo sa tak po prvý raz dostalo k Dorskám. Zostáva už len upriamiť

Lucia Korená, Lukáš Ludva

David Radok, Jozef Krasula

pozornosť kritikov a teoretikov aj na ich produkcie, aby sa dostali s profesionálmi do rovnocenného súťaženia nielen v odovzdávaní, ale aj preberaní Dosiek.

JAROSLAVA ČAJKOVÁ
Foto: Ctibor Bachratý

Dvojdnie – Kamaráti kamarátom

Detský divadelný súbor Kamarát v Martine je na svete nepretržite päť desaťročí. V aktuálnej ochotníckej sezóne si svoje vytrvalé polstoročné pôsobenie a aktívnu účasť v kultúrnom živote mesta Martin i v amatérskom divadle na Slovensku pripomenuli súčasnými členovia divadla a slávnostne. Ani tentoraz to nešlo bez vedúcej súboru Emílie Hajdúchovej, ktorá viedla súbor štyridsaťpäť rokov. Opäť stála na javisku spoločne s generáciami „svojich“ detí.

Neobvyklé výročie dievčat a chlapcov v histórii detského divadla starostlivo pripravila Eva Benčíková. Pod jej všadeprítomnou rukou sa slávnosť odohrala pod názvom *Dvojdnie – Kamaráti kamarátom*.

Prvý deň odštartovali divadelný maratón osláv na Kino/Scéne s milým domácim hosťom. Pôvabný súbor najmenších detí *Drobáčka* z martinskej „zušky“ potešil publikum sviežim spracovaním známej

rozprávky *O dvanástich mesiačikoch*. Ani najmilší družobný kamarát súboru nechýbal na oslavách významného sviatku. Z Brna pricestoval *Detský divadelný súbor Brnkadla*, s Martinčanmi ich spájajú pevné priateľstvá takmer dve desiatky rokov. Priviezli predstavenie

Naše Boženka zo života spisovateľky Boženy Němcovej a divadelnú koláž o strachu v našich životoch *Zostanem len ja*. Domáca mládežnícka skupina *Pyrane* uviedla v premiére autorskú jednoaktovku – detektívku *Manko*.

Na druhý deň oslava vyvrcholila v Dome odborov Strojár. Už vo foyeri hostí privítala vtipne nainštalovaná

výstava fotografií a dokumentov z histórie DDS Kamarát. Premiéra autorskej divadelnej hry *Koralína a jej trinásť komnata* oslovila a zaujala zaplnené hľadisko pôvodného domovského priestoru súboru. Aktuálnou hrou mládežníci rozpovedali divákovi súčasný príbeh tínedžerky Koralíny a jej večne zamestnaných rodičov. Dievčatá a chlapci nacvičili inscenáciu v réžii a scénografii Branislava Benčíka.

Martinský Kamarát má vo svojej histórii krásne a plodné kapitoly. A ako je v tomto regióne zvykom, s ochotníkmi turčianskych súborov tradične spolupracujú martinskí profesionálni divadelníci. Na javisku sa tak s generáciami šikovných a divadlactivých detí, spočiatku len samých chlapcov, vystriedali viacerí členovia Slovenského komorného divadla – režiséri, scénografi či herci Ľubomír Vajdička, Jozef Ciller, František Výrostko, Andrej Štermenský, Tibor Kubička... Tak vznikli nezabudnuteľné predstavenia: Emil a detektívi, Dva roky prázdnin, Vlk, koza a kozliatka, Potopa sveta... V podrobnom zozname uvedených hier ich figuruje o čosi viac, ako má Kamarát na svojom konte „odohraných“ sezón.

Tibor Kubička dnes zastupuje tých kamarátov, ktorí sa aktívne prepracovali práve z detského súboru medzi profesionálov. A tak sa mohol moderovania galaprogramu na „päťdesiatke“ ujať práve on. Zsvätene a šarmantne tak urobil spolu so svojou generačne blízkou herečkou z javiska Kamaráta Barborou Marcinovou.

Otvorená kronika súboru zasa vyčarila dávnejšie i súčasné príbehy detských účinkujúcich. V generačne odlišnom tandeme ich spomienkovo komentovali Milka Hajdúchová s Rebekou Démuthovou. Sprítomnili vybrané úspešné divadelné hry: Krajčír rozprávok, Dorotka a jej kamaráti, Robin Hood, Život Mony Lisy, Pipi z našej ulice či Malý veľký princ. Bývalí i súčasní členovia súboru oživilí ukážkami javisko dávneho domovského Strojára. Na záver bohatého programu (niečo ako Kamarát sám sebe) sa súčasní členovia predstavili palicovou etudou z dielne tvorivého divadla.

Detskému divadelnému súboru Kamarát k vzácnemu jubileu pribudli vzácne uznanie od mesta i kraja. Ocenenie Litteras Memoriales za dlhoročné pôsobenie a aktívnu tvorivú činnosť priniesol – spolu s báječnou veselou divadelnou tortou pre chlapcov a dievčatá – predseda Žilinského samosprávneho kraja Juraj Blanár. Cenou mesta Martin potešil mládež divadelného súboru viceprimátor Imrich Žigo.

Dnešní členovia súboru majú pri nacvičovaní divadla dvojnásobnú opateru – z Turčianskeho kultúrneho strediska a Miestneho odboru Živeny v Martine. Do nových dramatických pokusov sa patrí zaželať deťom i dospelým veľa tvorivého elánu. A pri premiérach „Zlomte väz, nie však väzy!“

VLASTA KUNOVSKÁ

Pamätná noc na Považí

Divadelníci hrali počas Noci divadiel pre chorého Šimonka, oživilí aj slávou zašlý dom kultúry

Medzinárodný projekt Noc divadiel sa tento rok premiérovito predstavil aj v *Považskej Bystrici*. Bohatý program odštartoval už popoludní detskými predstaveniami a pokračoval do neskorých nočných hodín pestrou zmesou žánrov. Podujatie navštívilo viac ako tristo divákov a výťažok z dobrovoľného vstupného poputoval na pomoc chorého, len päťročného Šimonka Malobického.

Pre deti boli pripravené tri predstavenia: jedno bábkové divadlo a dve činohry. Všetky zabezpečili vedúce a herci z *Detského divadelného súboru Imro*, ktorý pôsobí na pôde považskobystrickej Základnej umeleckej školy Imra Weinera Kráľa, kde sa predstavenia aj odohrali. Už počas prvých predstavení sa Ateliér Milana Sládka zaplnil do posledného miesta.

V podvečer program plynule pokračoval predstavením kvarteta študentiek martinského konzervatória s názvom *Verona*, ktoré v štylizovanej forme zachytáva pomery na slovenskom vidieku.

Hlavný večerný program odštartoval miestny ochotnícky súbor *Napište si výpoveď*, ktorý pôsobí taktiež na pôde miestnej umeleckej školy, s hrou *Príbehy z kuchyne*. Napriek tretej repríze za ostatných

šesť mesiacov aj počas tohto predstavenia sa Ateliér zaplnil takmer do posledného miesta.

Druhým hosťovským súborom bolo duo žilinského autorského *Divadla Na Hrane*, ktoré svojimi Humoristickými dialógmi zabávalo divákov takmer jeden a pol hodiny. Svieže a vtipné rozhovory, zápletky a scény, ktoré ľudia bežne zažívajú vo svojich životoch, dostali bystrické publikum do veľmi uvoľnenej atmosféry.

Pomyselným zlatým klincom programu na doskách divadelnej sály domu kultúry, ktorý patrili svojho času medzi najmodernejšie kultúrne stánky v Československu, no momentálne chátra, bol špeciálne pre túto príležitosť zložený divadelný súbor *Považský Noir* a hra *Temná partia* napísaná na motívy poviedok Edgara Allana Poea. Prilákala do zdevastovanej divadelnej sály kultúrneho domu viac ako dvesto divákov. Desivý príbeh v autentickom prostredí pretkávaný klavírnym sprievodom, výborná hra svetiel a kvalitné herecké výkony vyprovokovali divákov po predstavení k nekončiacemu potlesku v stoj.

Záverečnou čerešničkou považskobystrickej Noci divadiel bola improvizovaná súťaž O bystrický JAMB, v ktorej odvážni a kreatívni skladatelia interpretovali svoje texty v kaviarni Retro Music and Coffee s hudobným sprievodom Martina Albrechta a jeho kapely. Samotná afterparty po vydarenom

prvom ročníku Noci divadiel v Považskej Bystrici pokračovala až do neskorých nočných hodín.

Výťažok z dobrovoľného vstupného sa napokon vyšplhal na 650 eur, ktoré hneď v pondelok putovali k rodine Malobických, a najmä ich päťročnému synovi Šimonkovi, odkázanému na nepretržitú starostlivosť svojich rodičov.

TOMÁŠ BOŘUTA

S divadlom do nekonečna

Mestské divadlo Trenčín prinieslo do Soblahova v rámci projektu Noc divadiel už tretiu inscenáciu. Vtipnú, citlivú a pritom plnú nádeje. I takto môžeme označiť brilantnú konverzačnú komédiu nekorunovaného kráľa broadwayských divadiel Neila Simona, označovaného za Shakespeara našich čias. Simon sa v hre vyrovnáva s vlastnou životnou skúsenosťou. Smútok štvorice postáv, ktoré prežívajú náročné obdobie a bojujú so samotou, vystrieda nádej a očakávanie, keď vo svojich životoch otvoria druhú, šťastnejšiu kapitolu.

Hru *Druhá kapitola* režíroval Štefan Richtárech, ktorý si zároveň zahral postavu vdovca Georgea Schneidera. Produkciu vedie Zuzana Mišáková, predstaviteľka Jennie Maloneovej. Hudbu k predstaveniu zložila Diana Minarovičová, predstaviteľka Fanny Medwickovej. Posledným na doplnenie štvorlístka bol Jakub Ružička, ktorého hlas poznáme z dabingu. Pre hercov je hranie predstavenia v malej sále, ktorá patrí miestnemu poľnohospodárskemu družstvu, veľkou výzvou, najmä ak ide o rekvizity, a preto je obdivuhodné, že aj napriek stiesneným podmienkam neváhali odohrať predstavenie a potešiť divákov. Predstavenie zožalo nesmierny úspech. Diváci boli hereckými výkonmi nadšení. O tom svedčil silný potlesk nielen na záver, ale aj počas predstavenia a fakt, že sálu sa veľakrát niesol úprimný smiech.

Tohtoročné heslo Noci divadiel *S divadlom do nekonečna* bolo pre Soblahovčanov veľmi výstižné. Prečo? Pretože od novembra 2015, keď spoluzakladateľka Mestského divadla v Trenčíne Zuzana Mišáková prišla s nápadom zapojiť obec Soblahov do projektu Noc divadiel, odohralo tu Mestské divadlo päť úspešných, kvalitne spracovaných inscenácií svetovej a slovenskej klasiky: Andulky v klietke, Bábka, Mrázik, Ženský zákon a *Druhá kapitola*.

V obci vofakedy jestvoval ochotnícky divadelný súbor, ktorý občas vycestoval do okolitých obcí aj za hranice na neďalekú Moravu. Preto sme radi, že vďaka projektu Noc divadiel a hercom Mestského divadla Trenčín sa do našej obce opäť vrátilo umenie, ktoré tu dlhé roky chýbalo. Veríme, že túto krásnu tradíciu udržíme a budeme hostiť rôzne divadlá do nekonečna.

ALENA PATKOVÁ

Foto: autorka

Noc divadiel 2017 po púchovský

Noc divadiel tento rok napísala svoju ôsmu kapitolu, ale naša Noc v divadle bola len štvrtou v poradí (v čase vzniku celoslovenského podujatia sme osudovo už nemali starý Dom kultúry a ešte

Mestské divadlo Trenčín – Neil Simon: Druhá kapitola

sme nemali divadlo), no doposiaľ najpestrejšou. V Divadle Púchov vďaka širokej ponuke to bol v sobotu 18. 11. a nedeľu 19. 11. deň, večer i noc v divadle. Viac ako dvanásťhodinový maratón divadla a hudby.

Chcem vysloviť veľké poďakovanie všetkým – približne sto dvadsiatim účinkujúcim a takmer ôsmim stovkám divákov. Vďaka nim mal večer krásnu, umeleckú i hlboko ľudskú „tvár“ a atmosféru. Na javisku sa vystriedali domáce divadelné súbory – *DDŠ Ochotníček*, *Divadlo M*, *DŠ Červené vankúše*, *Divadlo Makyta* (s výnimkou najmladšieho DDS Trpaslíci, ktorý sme už časovo nemali kam zaradiť). Špeciálne poďakovanie patrí rodičom a deťom z letného muzikálového tábora, príležitostného súboru z týždenného stretnutia detí, že nám opätovne ponúkli vydarený muzikál *Pomáda*. Videli sme však aj spracovanie židovskej legendy v hre *Iba také nafúknuté nič*, dramaticko-dokumentárnu koláž *Mama má Emu*, *Ema má pubertu*, náročné spracovanie rozprávky Pavla Dobšinského *Braček Jelenček*, detektívku *7 + 2*, Gogolovho Revízora s názvom *Kto už dnes nemá maslo na hlave*. Záverečným predstavením bola komédia *Večera bláznov* v podaní našich hostí a priateľov zo srbskej *Starej Pazovy* v ich materskom jazyku, a teda aj so simultánnym prekladom zo slúchadiel.

O hudobné vstupy medzi jednotlivými predstaveniami sa v príležitostnom „bábkovom vestibule“ divadla postarali muzikanti Róbert Fapšo, Andy Loužecká a Matej Mušák. O prekrásnu výstavu bábok bábkarského *DS D121* sa zaslúžil predovšetkým Marcel Drobný, ktorý bábky zreparoval, a Mirka Frankovská k nim pripravila popisy. Budúci rok k výstave pribudne spracovanie ďalších bábok a hier, aby sme si pri príležitosti našej piatej Noci divadiel mohli dôstojne pripomenúť i blížiacu sa 45. výročie založenia súboru D121.

Tým, ktorí s nami vydržali až do konca, sme ponúkli špeciálny divadelný drink a perspektívu ďalšej noci v Divadle Púchov. Rekordmankou tej sobotnej bola herečka Eliška Panáčková, ktorá si zo šiestich predstavení večera zahrála až v troch hrách. Dôkaz, že divadlo má aj vo virtuálnej dobe zmysel. Života.

MIKA VARGOVÁ

Odišiel dobrý človek a divadelník Miki Fehér

(12. 9. 1942 Bratislava – 5. 11. 2017 Trnava)

To, čo ma na divadelníkovi Mikulášovi Fehéroví najviac fascinovalo, bol jeho pokoj, láskavosť a rozvaha. Najčastejšie som sa s ním stretávala ako s porotcom súťaží divadiel poézie a umeleckého prednesu. Bol vzdelaný, sčítaný a jeho kritika bola vždy viac vyzdvihnutím toho pozitívneho, čo sa tvorcom podarilo, než negativistickou kritikou, ktorá neraz odrádza od ďalšej práce a oslabuje istotu tvorcov. Jeho ohľaduplnosť a úcta ku každému tvorivému činu bola taká veľká, že sme túžili počuť z jeho úst občas aj tón tvrdej kritiky. Niežby kritiku nevedel vysloviť, ale jeho intonácia, mäkký hlas, celkový výraz boli naplnené láskou a úctou ku každej poctivej tvorbe, či už vydarenej a úspešnej, alebo nie. O negatívnych stránkach života a umenia hovoril čo najmenej, buď ich zamlčoval, vytláčal, alebo jednoducho obchádzal. Až s odstupom času vysoko oceňujem tento prístup, ktorý nikoho nemohol zraniť, ale len povzbudiť.

Mikuláš Fehér absolvoval divadelnú vedu na Vysokej škole múzických umení v Bratislave, no po jej skončení pôsobil ako všestranný divadelník – autor hier, dramatik, dramaturg, režisér aj kritik. Profesionálne tvoril najmä v dvoch divadlách – v Divadle Jozefa Gregora Tajovského vo Zvolene a Divadle pre deti a mládež v Trnave (neskôr Trnavské divadlo), ale hosťoval aj v Nitre, Spišskej Novej Vsi, Banskej Bystrici a Komárne.

Veľkú časť svojej tvorby – v divadle, rozhlase a televízii – venoval deťom. Aj preto pôsobil v poradnom zbore pre detské divadlo Osvetového ústavu.

Okrem práce v profesionálnom divadle bol v blízkom kontakte aj s amatérskym divadlom, a to so všetkými jeho žánrami. V rokoch 1977 – 1987 pôsobil ako dramaturg a režisér v súbore činoherného divadla dospelých Disk v Trnave a spolu s ním a profesionálnymi scénografmi pripravil

niekoľko vynikajúcich inscenácií ruskej klasiky (Zykovovci, Ivanov, Pytačky – Svadba – Jubileum) i európskej komédie (Dopálená žena, Husári, Nesmelí zaľúbenci). V roku 1987 založil v Trnave študentský súbor Juventus, neskôr režíroval ochotnícke súbory aj v Novej Bani i Detve.

Jeho divadelnú všestrannosť využíval aj Osvetový ústav a neskôr Národné osvetové centrum. Bol členom poradných zborov pre jednotlivé divadelné oblasti, porotcom, inštruktorom, odborným lektorom. Pracoval v odborných porotách všetkých typov divadiel, bol totiž otvorený nielen klasickej dramatike, ale aj výbojom malých javiskových foriem, alternatívneho divadla, dramatickej výchovy; cenná bola jeho porotcovská, historická i teoretická práca pre oblasť divadla poézie a Hviezdoslavov Kubín, kde býval členom a predsedom odborných porôt až do roku 2007.

Často publikoval v časopise Javisko od osemdesiatych rokov až do prvého desaťročia tohto storočia. Hodnotil jednotlivé prehliadky, písal medailóny hercov, súborov, s ktorými pracoval, analytické články o divadle, spolupracoval aj pri historických štúdiách niektorých súborov, divadiel či divadla poézie na Hviezdoslavovom Kubíne. Výrazne sa angažoval aj v kresťanskom divadle a jeho festivale Gorazdov Močenok.

Jeho odbornosť a láskavosť nám chýbala už zo desať rokov, keď mu choroba postupne obmedzovala a vymedzovala aktivity i cestovanie s nimi spojené.

Vracat sa k nemu našťastie môžeme aj naďalej aspoň do archívov, časopisov, knižníc a našich spomienok.

S Mikulášom Fehérom sme sa rozlúčili 9. novembra 2017 na cintoríne v Trnave a nielen rodine, ale mnohým divadelníkom a recitátorom veľmi chýba.

Česť jeho dielu a pamiatke.

JAROSLAVA ČAJKOVÁ
Foto: Filip Lašut
a archív redakcie

A. P. Čechov: Pytačky – Svadba – Jubileum, 22. 3. 1986